

F 400(2)

Könyvtáros

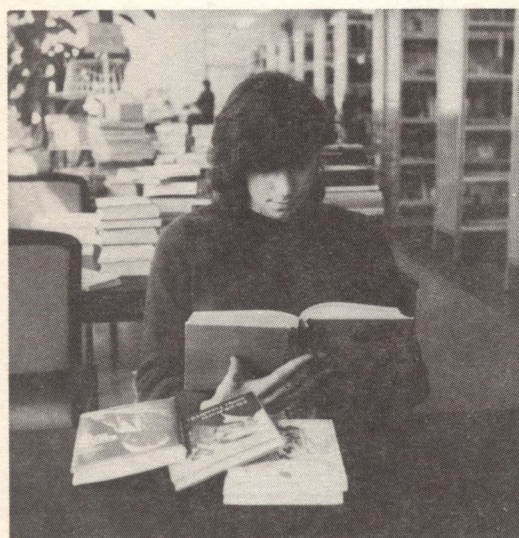

'85 | 1 *Sándy Péter*

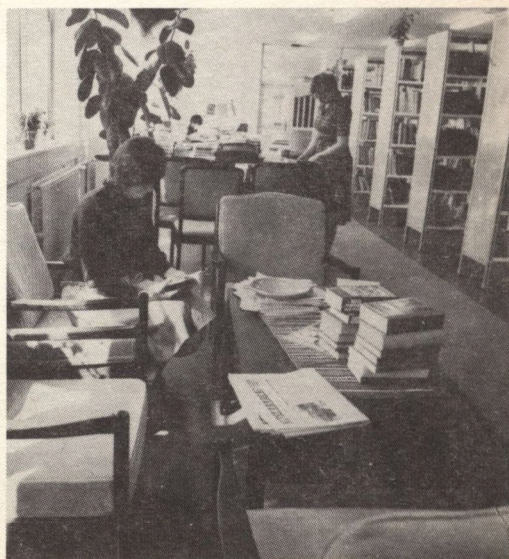
IK

1980
KÖNYVTÁR

Kölcsönözhető

**Képek a Bakony Művek
új oktatási központjában
működő könyvtárról
(MTI Fotó —
Cika László felvételei)**

35. évfolyam, 1. szám
1985. január

IK

Könyvtáros

TARTALOM

Számvetés... 1984. — Tervek... 1985.

Dr. Csahók István (3), dr. Geday Gusztáv (3), dr. Tóth Tibor (5), Sinay Jenő (5), dr. Novák Ákos (6), Tverdota Miklósné dr. (8), Tuba László (8), Páldy Róbertné (9), Huszár Irma (10), Zadravecz Istvánné (11)

	Kitüntetések	12
Söptei Jánosné	A vasasszakszervezet könyvtárai	13
Dr. Jónás Károly	Ha szombat, akkor nem kell a könyvtár? (<i>Visszhang</i>)	17
Dr. Tóvári Judit	Felemás helyzet a Bakony szívében, Zircen (<i>Új városok könyvtárai</i>)	21
	Az Országos Könyvtárügyi Tanács októberi elnökségi ülése (<i>P. I.</i>)	26
Füleki Mihály	Olvasómozgalom-párti vagyok (<i>Fórum</i>)	27
Kiglicsné Katona Rita	Szervezés technika — könyvtári bútorok (<i>Figyelmébe ajánljuk!</i>)	35
Zsámpárné Szalay Mária	Egy aprónyomtatvány- és plakátgyűjtemény feltárása (<i>Műhelykérdések</i>)	36
	Kérdezz — felelek	38
HÍREK		39
LÁTÓKÖR		
Tóth András	Bemutatjuk a szegedi egyetemi könyvtártörténeti műhelyt	40
Wallehausen Gyula	Egy új könyvtárépület „belakásának” tapasztalatai	43
Ecsery Elemér	Hernádi Paula (<i>A Könyvtáros galériája</i>)	46
Vértesy Miklós	Magyar könyvészet 1921—1944. Általános művek — Filozófia — Vallás (<i>Bibliográfiák</i>)	47
	Lapozgató	48
SZAKMAI FOLYÓIRATOK — HÁLÓZATI HÍRADÓK		49
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK		54

Tartalomjegyzék az 1984. évre

A lapunk e számában közölt grafikák Hernádi Paula alkotásai

I—VIII.

Из содержания

Отчет о 1984 г. Планы на 1985 г. (3);
Шентей Янош: Состояние и задачи будапештской библиотеки профсоюза металлистов (13);
Д-р Товари Юдит: Библиотеки новых городов (Зирц) (21);
Том Андраш: Представляем деятельность библиотеки сегедского университета в области исследования истории книги и книгоиздательства (40).

From the contents

Balance of 1984 — Plans for 1985 (3);
Mrs. János Söptei: Situation and tasks of the Ironworkers Union's library at Budapest (13);
Dr. Judit Tóvári: Libraries in new towns (Zirc) (21);
András Tóth: Activities of Szeged University and its library in research and publications on history of books (40).

Aus dem Inhalt

Rechenschaft von Jahre 1984 — Pläne für das Jahr 1985 (3);
Frau J. Söptei: Die Lage und die Aufgaben der Budapester Bibliothek der Gewerkschaft der Werktätigen der Eisenindustrie (13);
Dr. Judit Tóvári: Bibliotheken von neuen Städten (Zirc) (21);
András Tóth: Wir präsentieren die bibliotheksgeschichtliche Forschungs- und Verlegertätigkeit der Universität Szeged und ihrer Bibliothek (40).

Cikkeink szerzői

Ecsery Elemér művészettörténész; *Füleki Mihály* alezredes, a Honvédelmi Minisztérium kulturális osztályának főinuktora; *Kiglicsné Katona Rita*, az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Söptei Jánosné*, a Vasasszakszervezet Központi Könyvtárának igazgatója; *Tóth András*, a Petőfi Irodalmi Múzeum ny. osztályvezetője; *dr. Tóvári Judit*, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár igazgatóhelyettese; *Vértesy Miklós*, az Egyetemi Könyvtár ny. osztályvezetője; *Wallshausen Gyula*, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

INDEX: 25 449

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**

A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.

Telefon: 451-758, 664-805

Kiadja: a **Lapkiadó Vállalat**

1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285. Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223

Felelős kiadó: **Siklósi Norbert** vezérigazgató

Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (847962/09)

Petőfi Nyomda — 85/50049 Kecskemét, 1985

Felelős vezető: Ablaka István igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj ½ évre 78 forint. Egy szám ára 13 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 149.

Számvetés 1984. Tervek... 1985.

DR. CSAHÓK ISTVÁN
a Központi
Statisztikai Hivatal Könyvtár és
Dokumentációs
Szolgálatának igazgatója

1984. évi feladataink meghatározásakor abból indultunk ki, hogy az év folyamán a könyvtári munkafolyamatokat megfelelő színvonalon, zökkenőmentesen kell ellátunk, és maradéktalanul eleget kell tennünk mind a tudományos szakkönyvtári, mind a kötelező példányra való jogosultsággal összefüggő feladatainknak. E célok elérése egész évben feszített és megfelelően szervezett munkát követelt. Ha elkészítjük az évi munka mérlegét, megállapíthatjuk, hogy az említett feladatokat lényegében sikerült teljesítenünk.

Sok, 1984-ben elvégzett munkánk közül talán azt a hár-

mat lehetne külön is megemlíteni, amely a könyvtár jövőbeni tevékenysége szempontjából meghatározó volt. Az első: 1983 végén a KSH segítségével és támogatásával befejeződött raktárunk kialakítása a törökbálinti raktárvárosban, és megtörtént a könyvvállomány kétharmadának áttelepítése is, amelynek következtében az elmúlt év elejére állományunk, több évtized óta először, megfelelő körülmények közé került. Másodsor: az áttelepítés során nyilvánvalóvá vált, hogy az állomány állapota a korábbi mostoha körülmények miatt erősen leromlott, egy részének helyrehozása elodázhatatlan. Ezt az igényt az év folyamán felmértük, és meghatároztuk azokat a legfontosabb feladatokat, amelyek a következő 6—7 év folyamán az állományvédelem érdekében ránk várnak. Harmadsor: az elmúlt év végére kidolgoztuk az 1985-ben kezdődő teljes körű állományellenőrzés legfontosabb feladatait és teendőit.

1985 januárjában hozzákezdünk az állományrevízió lebonyolításához, s e munkát terveink szerint 1987 folyamán szeretnénk befejezni. Hasonlóan nagy feladatot jelent a már említett állomány-rekonstrukció is, amelyre a pénzügyi fedezet 1985-ben rendelkezésünkre áll, valamint az új címléírásra való áttérés, amelyet szintén

1985 elejétől kezdve szándékunk megvalósítani, s amelynek előkészületei már folynak. 1985. évi kiemelt teendőink között szerepel a szakkönyvtári feladatok magasabb szintű ellátása is: ennek során hathatós segítséget kívánunk nyújtani a KSH munkájához, illetve minden olyan tudományos és gyakorlati tevékenységhez, amely valamilyen módon kapcsolatos a statisztikával.

Távolabbi céljaink között szerepel a számítógépes technika fokozott könyvtári alkalmazása a könyvtári munkafolyamatokban és a szakirodalom feltárásában.

DR. GEDAY GUSZTÁV
a Kertészeti Egyetem
Központi Könyvtárának
igazgatója

A Kertészeti Egyetem Központi Könyvtára egyetemi könyvtári hármass feladatából adódóan hathatósan segíti az intézmény oktató-nevelő tevékenységét, a tudományos kutatómunkát és az egyetem egészére kisugárzó közművelődési törekvéseket. Szabadpolcos olvasótermeivel, tájékoztató szolgálatával lehetőséget teremt a hallgatóság nyugodt tanulására és az irodalomkutatásra, segítséget nyújt a szak-

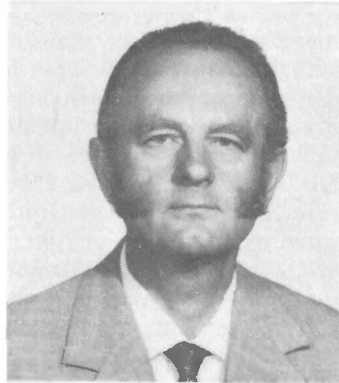
irodalom használatának elsajátításához, az önálló ismeret-szerzési készség kialakításához.

Országos feladatkörű tudományos szakkönyvtár funkciójának megfelelően a könyvtár — anyagi lehetőségeinek keretén belül — a gyűjtőkori szabályzatban lefektetett elvek alapján vételek, cserék, ajándékok révén és a kötelepéldányszolgáltatás segítségével teljeségre törekedve gyűjti, feltárja és megőrzi a teljes hazai kertészeti és tartósítói szakirodalmon belül a konzerv-, hűtő- és a dohányipar, valamint a borászat és az italtechnológia irodalmát; a korszerű információkat tartalmazó külföldi műveket pedig válogató jelleggel szerzi be. Nyilvános olvasószolgálatán keresztül a könyvtár állománya országosan hozzáférhető.

Központi könyvtári feladattal hálózati tevékenységével valósítja meg: két tagkönyvtárt, a kecskeméti Kertészeti Főiskolai Kar könyvtárát, valamint a Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet könyvtárát folyamatos módszertani útmutatással segíti, és — igényeik alapján — esetenként operatív szolgáltatásokkal is rendelkezésükre áll. A tagkönyvtárakban a szakkönyvtári technológia egységesítésére törekszik. A budapesti intézeti, tanszéki, tanszéki csoport- és a hivatali letéti könyvtárak vonatkozásában teljes mértékű központosítást valósít meg: A 38 letéti könyvtár feldolgozva, katalóguscédulával együtt kapja meg az igényelt szakirodalmat a központi könyvtártól, amely a folyamatos módszertani irányításon felül a lefektetett ütemterv szerint kétévenként valamennyi letéti könyvtárban állományrevíziót is végrehajt. Az ellenőrzés végeredményét összegező jegyzőkönyvekben a

hiányok, többletek rögzítésén kívül minősíti a letéti könyvtár érdemi munkáját, és kitér a fogyatékoságokra is.

Az elmúlt év olyanak indult, mint a többi. Mégis, már a tervek készítésekor bizonyos fokú szorongást okozott az, hogy 1984-ben a szokásosnál többen készültek nyugdíjba, ami óhatatlanul több figyelmet és körültekintőbb munkát igényelt az új munkatársak kiválasztásában, begyakoroltatásában, majd beilleszkedésében. Ehhez járult még, hogy egy vezető beosztású könyvtári mun-

katársat — egyetemi érdekből — átmenetileg más központi feladatok ellátására vettek igénybe. Így az évek óta kialakult, megszokott szervezeti felépítést meg kellett változtatni. Bizonyos fokú előnyt is jelent ez a helyzet, mert a munkával bizonyítók számára új beosztási, előrelépési lehetőségeket teremthet. A felmerülő gondok az év végére többségükben kedvezően megoldódtak, bár ez természetesen a könyvtár vezetésének és munkatársainak is nem csekély többletmunkájába került.

Át kellett szervezni az olvasó- és tájékoztatószolgálatot,

valamint a folyóiratcsoportot. Az új vezetők beváltották a munkájukhoz fűzött reményeket, és új munkatársaikkal eredményesen tevékenykedtek a központi könyvtár harmas feladatának folyamatos ellátásában. A feldolgozó csoport új vezetője az egyik régi beosztott munkatárs lett, akinek irányításával az új bibliográfiai leírási és katalógusszerkesztési szabványokat sikeresen alkalmaztuk. A könyvtár tovább folytatta a hallgatók könyvtárhasználati, illetve szakirodalmi oktatásában végzett lassan két évtizedes munkáját. Az egyetemi felhasználók igényeinek szem előtt tartásával a könyvtár havonta megjelentette *Gyorstájékoztató* című belső információs kiadványát. Törekedett az AGROINFORM számítógépes témafigyelő szolgálatának kibővítésére: a kertészeti témák mellett felhívta a figyelmet az újonnan induló élelmiszeripari szolgáltatásokra is.

1985-ben folytatjuk a belső munka jobb szervezését, finomítását s ennek érdekében a hatékonyság, a gazdaságosság növelésére, a jobb időkihasználásra törekszünk; továbbá a szakkönyvtári munka tervezésének korszerűsítésére, az eredmények értékelése alapján pedig a módszertani tevékenység és a munkaszervezés hatékonyabbá tételére. Terveink között szerepel az információs és a bibliográfiai tevékenység továbbfejlesztése, új tájékoztatói formák kialakítása; a könyvtári tevékenység politikai erősítése, az egyetem időszzerű politikai feladataiból adódó könyvtári feladatok végrehajtása, a munkatársak eszmei-politikai képzettségének további fejlesztése, valamint a közéletiség és a közösségi munkamódszerek még ered-

ményesebb elterjesztése a központi könyvtárban. E célkitűzéseink végrehajtásához igen hathatós segítséget nyújt az 1979-ben alakult és 1984-től ezüstérmes *Bibliotheca* szocialista brigád. Az összehangolt brigádmunka elősegíti könyvtárunkban a jó munkahelyi légkör kialakulását és a munkatársak alkotókészségének kibontakozását.

DR. TÓTH TIBOR
a Pécsi Janus Pannonius
Tudományegyetem Központi
Könyvtárának
mb. igazgatója

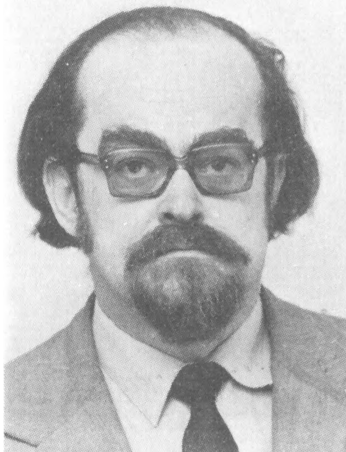
A Pécsi Egyetemi Könyvtár sajátos helyzetben levő intézmény. Különösségét szorosan meghatározza fenntartó intézményének története: Teljes egyetem volt 1942-ig, majd kétkarú lett 1950-ig, ettől kezdve 1975-ig egykarú, aztán 1981-ig újra kétkarú, s végül ismét három karral működik a Janus Pannonius Tudományegyetem. A változások a könyvtár történetében aképpen tükröződtek, hogy volt egyetemi könyvtár, aztán egykart kiszolgáló könyvtár, aztán újra egyetemi könyvtár lett, most pedig egy többféle módon szerveződő és működő kari és tanszéki könyvtári hálózat központja, valamint az egyetem központi könyvtára. A szervezeti változásokat természetesen mindenkor nyomon követte az állomány, a gyűjtőkörök módosulása is: a könyvtár története — kicsit sommásan — a megkezdett és félbehagyott gyűjtőkori tevékenységek története.

Az egyetem jelenlegi szervezetét eredményező integráció-

sorozat állományunkat, munkánkat szükségképpen nagyon heterogénné tette, s most nem kisebb a feladatunk — és ez sok év alapfeladata — mint az, hogy ezt a heterogén állapotot mind a szervezet, mind a munka tekintetében integrált sokszínűséggé változtassuk. Az egyébként már megindult folyamat felgyorsítása számos, itt aligha részletezhető szervezeti és tartalmi összefüggés szabályozását, esetleg újraalkotását kívánja. Ezek következetes véghezvitelét multhatatlanul

tizedes panaszok — helyhiány, a munkahelyek szinte elviselhetetlen szűkösége stb. — megoldásán felül azt is reméljük, hogy módunk nyílik egy legalább közepes színvonalú technikai rendszerrel működő, korszerűbb információs szervezet megteremtésére, reméljük továbbá, hogy létrejönnek a történeti okok miatt hézagos állomány kiegészítésének feltételei, s várjuk, hogy módunk nyílik egy egyetemesebb információs rendszerhez való közvetlen csatlakozásra is.

A rekonstrukciós építést kísérő rombolások, munkák közepette — s talán ez a legnehezebb előttünk álló feladat — működni szeretnénk, mert működnünk kell, s ezért lehetőségeink felett érzett örömmünk néha szorongós, s csak máskor felhőtlen. Bizunk azonban magunkban, bizunk partnereinkben, s reméljük, hogy az 1985-ben megkezdett munkák 1987-re, 1988-ra a jól végzett, eredményes tevékenység derűs emlékanyagává válnak.

SINAY JENŐ
a győri Kisfaludy Károly
Megyei Könyvtár igazgatója

fontosnak tartjuk intézményünk mindkét alapfunkciójának minél sikeresebb ellátása érdekében. Csak így lehetünk ugyanis az oktató-kutatómunka szilárd bázisa, s felelősséggel vállalt regionális szerepüknek is csak így tudunk megfelelni.

A megfelelő szervezeti keretek megteremtése, de feladatainknak megnyugtató módon történő megoldása is szoros függvénye a könyvtárunkban, illetve egyetemünkön várhatóan rövidesen meginduló rekonstrukciónak. Ettől a sok év-

Az elmúlt évben egyaránt volt részünk sikerekben és kudarcokban. Legnagyobb örömmünk: az alkotmány napi ünnepi nagygyűlés keretében Mosonmagyaróvárott felavatták az új, nagy alapterületű Huszár Gál Városi Könyvtárt. Megkezdődött a Csornai Városi Könyvtár új gyermekkönyvtárának építése is. 1984-ben már jó határfokkal működött a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár központi ellátórend-

szere, és ennek köszönhetően a rendszerhez tartozó 20 kistelepülés könyvtára a legjobban el látott községi intézménytípusá vált. Az elmúlt évben a megyei könyvtárban befejeztük a néhány éve országos figyelem és aggódo érdeklődés közép-pontjába került soproni Széchenyi-könyvtártöredék mintegy 1500 kötetének bibliográfiai feltárását és szakszerű restaurálását. Hosszú évek vajúdása után végre színvonalas írással és a tervezett időpontban sikerült megjelentetnünk hálózati könyvtári hirdónk, a *Kisalföldi Könyvtáros* két számát. Végül a sikerekhez sorolom a megyei könyvtár eddigi tevékenységének két — időpontjában teljesen egybeeső — elismerését: a tudományos könyvtári rang elnyerését, valamint az intézmény ki-tüntetését a Hazafias Népfront Országos Tanácsának *Kiváló társadalmi munkáért* plakettjével.

A kudarcokról is: hároméves eredményes működés után a bibliobusz teljes műszaki elhasználódása és kényszerű kicselezése miatt meg kellett szüntetnünk a megye 30 kistelepülésének, illetve külterületi lakott helyének könyvtári ellátását nyújtó mozgókönyvtári szolgáltatást. Törekvéseink új, korszerűen kialakított jármű beszerzésére anyagi okok miatt nem vezettek eredményre. Ugyancsak anyagi okokból nem sikerült korszerű eszközökkel felváltani a régi, elavult, selejtezésre megérett másoló- és sokszorosítógépeinket. Nem javította közérzetünket a *Könyvtáros* októberi számában megjelent cikk, *Vidra Szabó Ferenc*: Mennyit keresnek a könyvtárosok? c. összehasonlító írása sem, melynek adataiból számunkra az derült ki, hogy a Győr-Sopron megyei könyvtá-

rosok átlagbére, még az egyébként sem magas könyvtárosi fizetések országos átlagától is alaposan elmarad.

Ami az előttünk álló év legnagyobb gondját illeti: úgy érzem, nemcsak Győr-Sopron megyei, de országos veszély is az, hogy a könyvtári szolgáltatáshoz nélkülözhetetlen dolgok — könyvek, folyóiratok, eszközök és anyagok — áremelkedése és a könyvtári költségvetések növekedése közötti egyre gyorsuló versenyfutásban az utóbbi esetleg behozhatatlan hátrányba kerül.

Az elmúlt évben a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár új feladatot kapott: A Győr-Sopron megyei iskolai könyvtárak módszertani és hálózati központjának szerepkörét. Ez a tény meghatározó lesz az 1985. évi munkánk tekintetében. Szeretnénk minél előbb megvalósítani iskolai könyvtáraink hálózatának korszerűsítését, a központi ellátás kialakítását, az iskolai könyvtárosok szakmai képzését és továbbképzését. Teljes felújításra és áttelepítésre vár a megyei könyvtár hangtára. Megalapozott reményünk van korszerű gyorsmásoló be-

szerezésére. Végül, de nem utolsósorban: a könyvtár hagyományainak megfelelő módon szándékozunk kivenni részünket a felszabadulás 40. évfordulójának megyei és városi kulturális rendezvényeiből.

DR. NOVÁK ÁKOS
a Csongrád megyei
SZMT Központi Könyvtár
igazgatója

Kedvező időszakban és helyzetben készíthetek számvetést. Folyamatosan és tüzetesen törekszem megismerni a megye huszonöt éve fennálló szakszervezeti könyvtárhálózatának múltját. A szakszervezeti könyvtári rendszerben eltöltött rövid két év miatt is hasznosnak tartom a fejlődési folyamat, az összefüggések vizsgálatát. Az előzmények ismerete lehetővé teszi, hogy munkatársaimmal folytassam a korábban megindított, hosszú távú vállalkozásokat. Az idők próbáját kiálló eredményekről és a jelenlegi adottságokról egyidejűleg kell tudnom, ha megnyugtató módon, körültekintően akarom megállapítani a további feladatokat. Jelenlegi tevékenységünk alapos, kritikus mérlegelésének feladata elől sem térhetek ki. Ezt a kötelezettséget különösen időszerűvé teszi könyvtárunk épületének 1983-ban a SZOT sokoldalú támogatásával megkezdett felújítása. A munkálatok nemcsak többszörös területbővüléssel járnak, hanem feladatrendszerünknek a tényleges megyei szükségletekhez történő igazításához is kedvező feltételeket nyújthatnak.

Az említett körülmények ösztönöztek arra, hogy az igények, a majdani lehetőségek és

a korlátozó tényezők ismeretében kidolgozzam könyvtárunk hosszú távú fejlesztési programját. Az elgondolás minden részletében a megyében működő szakszervezeti könyvtárak eddiginél eredményesebb tevékenységét szándékozik szolgálni úgy, hogy él a jogszabályok és irányelvek nyújtotta lehetőségekkel: sokoldalú és szoros hálózaton belüli és hálózati együttműködést, gyűjtőköri módosítást, fokozott mértékű feldolgozó tevékenységet, több irányú állományvédelmi munkát (kötetést, filmezést), hálózatunk olvasóival közvetlen kapcsolatot, tartalmas könyvtár- és kiadványpropagandát feltételez.

A tervezet alapelveit megismerték és elfogadták az illetékes SZOT-, SZMT- és pártforumok. A megye vezető szerepet játszó nagykönyvtáraival sikerült megállapodni a munkamegosztás és az együttműködés tartalmáról, a részleteket illető javaslataikat figyelembe vettük, támogatási készségüket már a közelmúltból is tények bizonyítják. A jövőre készülődés elkerülhetetlen kísérő mozzanata volt az 1983-as költözködés. A végrehajtást úgy szerveztük meg, hogy megkönnyítsük a majdani, 1985-ös visszaköltözést, állományunknak az eddigitől eltérő csoportokra bontását, raktározását. Az átmeneti tartózkodási helyen sikerült úgy berendezkednünk, hogy 1984-ben hálózati és belső teendőink ellátását nagyobb akadály nem nehezítette. Tény azonban az, hogy — minden igyekezetünk ellenére — nem sikerült valamennyi munkatársunknak nyugodt munkafeltételeket teremtenünk.

Visszont gondoskodni tudtunk arról, hogy az 1984-ben felemelt munkahelyi hozzájá-

rulási összeg fejében több kiadványt, jobb szolgáltatásokat nyújtsunk. Munkatársaink áldozatkészségének köszönhető, hogy többletfeladatok vállalásával sikerült az év folyamán feltétlenül esedékes alapfokú könyvtárostanfolyamot és a szakmunkástanulók olvasótáborát eredményesen lebonyolítani. Fokozott kiadvány- és könyvtárpropaganda-tevékenységük pedig észrevehető forgalomnövekedést eredményezett a központi könyvtárban.

Az önálló könyvtárak kezelőinek továbbképzését segítve sikerült rendszeressé tenni a mindig más könyvtárban üléselő „vándorklub” foglalkozásait. Mindannyiunk szakmai kapcsolatainak bővítését szolgálták az új és korszerű környezetbe került (a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára, Somogyi Könyvtár), illetve kerülő (Országos Széchényi Könyvtár) könyvtárakban tett látogatásaink. Hasonló következményük volt a más megyék SZMT központi könyvtáraitól

kapott, főleg elhelyezéssel, berendezéssel kapcsolatos információknak. Alkalmi, külső megbízásaink is szakmailag feltétlenül hasznosak voltak. Ezek közé sorolom a Könyvtárellátó tevékenységével kapcsolatos társintézményi észrevételek összegezését, illetve javaslatok kidolgozását a SZOT megbízása alapján, továbbá a Csongrád megyei Népi Ellenőrzési Bizottságnak a helyi művelődési intézmények helyzetére, tevékenységére kiterjedő vizsgálatát.

Tervezett munkáink közül — minden indokltsága ellenére — nem kerülhetett sor az önálló könyvtárak tevékenységének vizsgálatára, katalógusrendszerünk elveinek és gyakorlatának rögzítésére, állományunk elemzésére. Elegendő pénz hiányában nem folytathattuk az időszak kiadványok 1983-ban megkezdett kötetését. 1983-ban az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár meghívásával megindítottuk az országos feladatkörű szakkönyvtárak bemutatását a megye üzemeinek, vállalatainak, intézményeinek. Időhiány miatt nem kerülhetett sor a folytatásra, az MKKE Központi Könyvtára és az Országos Mezőgazdasági Könyvtár meghívására.

1985-ben — az elmaradt feladatokkal együtt — belső tevékenységünket, munkaszervezetünket, a hálózati-módszer-tani munka helyi tartalmát, feladatait kell alaposan megvizsgálnunk, szabályzatainkat át-dolgoznunk, hogy a távlati terv most esedékes feltételeit megteremthessük. Tétélesen meg kell határozni azokat az állandó szolgáltatásokat, amelyekkel az SZMT dolgozói, a szakszervezeti aktivisták és a helyi SZMT Oktatási Központ munkáját segítjük.

TVERDOTA MIKLÓSNÉ DR.
a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
X. kerületi főkönyvtárának
vezetője

Könyvtárunkban 1984-ben a fő feladat egy új, nem hagyományos dokumentumtípusra épülő szolgáltatás előkészítése és megindítása volt. Ez az új szolgáltatás az *artotéka*, amely egyedileg sokszorosított grafikák gyűjteményére épül. Mint minden új kezdeményezésnek, az artotékának is voltak támogatói, szurkolói, és többen akadtak olyanok, akik kételkedtek könyvtári létjogosultságában. Az előkészítés sok, számunkra új, szokatlan, de ugyanakkor izgalmas feladat megoldásával járt. Nagyon kíváncsian vártuk a nyitást, és hála a művészetkedvelő közönségnek, az egyéni és az intézményi érdeklődés felülmúlta várakozásunkat.

Arra a kérdésre, hogy mit várok a jövőtől, szeretnék olyan választ adni, ami nemcsak rám, és nemcsak arra a könyvtárra vonatkozik, amelyben dolgozom, hanem általában a közművelődési könyvtárakra. Azt szeretném ugyanis, hogy fel- és elismerve e művelődési intézményekben rejlő lehetőségeket és e lehetőségek kihasználásának fontosságát, mindenütt, ahol kell, fejlesztésük és korszerűsítésük elodáztathatatlan feladattá váljék. Mindig elfog a méreg, ha hallom vagy olvasom: csökken a könyvtárak iránti igény, csökken az olvasók száma. Úgy gondolom, e megállapításokat kérdéseknek kellene megelőzniük: Hol csökken, és ahol csökken, ott miért? Sok helyen a jelenség oka a könyvtár korszerűtlensége, kicsi alapterülete, az, hogy könyvvállományát a lehetőségek híján nem tudja

környezete igényeinek megfelelően fejleszteni, kellőképpen feltárni, és könyvekre épített szolgáltatásaival nem tud az emberek érdeklődésének elébe menni. Ilyen körülmények között gondolni sem lehet arra, hogy a könyvek, folyóiratok mellett egyéb ismerethordozókat is gyűjtsenek, s azokra alapozva újabb könyvtári szolgáltatásokat építsenek ki. Pedig minden új ismerethordozó újabb érdeklődőket vonz.

Azokban a közművelődési könyvtárakban, amelyekben a lehetőségek javultak, s ezért a könyvtár szolgáltatásai közeltek a vele szemben napjainkban támasztott igényekhez, igenis emelkedett a látogatók száma, és azok száma is, akik a könyvtárat többféle célból keresik fel, különféle szolgáltatásait magától értetődő természetességgel veszik igénybe. A látogatók könyvtárhasználati szokásai megváltoztak. Mást várnak a könyvtáraktól, mint 20 vagy 30 évvel ezelőtt, és ezt a „mást” is jó lenne teljesíteni. Ettől függően nőne a könyvtárosok és a könyvtári munka presztízse, és sokkal szélesebb körben válna köztudomásúvá,

hogy jó könyvtárak nélkül nehezen lehet élni.

Szeretném, ha 1985-ben könyvtárunkban az anyagi okok és a szűkre szabott létszám okozta nehézségek nem gátolnák szolgáltatásaink további minőségi fejlesztését. Szeretném, ha a vizuális részleg és az artotéka állományának bővítéséhez a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtáron kívüli forrásokból is kapnánk folyamatos, tervezhető támogatást. Ez a kívánság nem méltánytalan, hiszen annak ellenére, hogy kerületi közművelődési könyvtár vagyunk, mind a vizuális részleg, mind az artotéka nem pusztán kerületi igényeket elégít ki, hanem Budapest, sőt, az ország különböző vidékeiről is vannak rendszeres használói. E szolgáltatások népszerűsége napról napra nő, s az igények kielégítéséhez elengedhetetlen állománygyarapítást a könyvtár saját erejéből fedezni nem tudja.

TUBA LÁSZLÓ
a mosonmagyaróvári Huszár Gál
Városi Könyvtár igazgatója

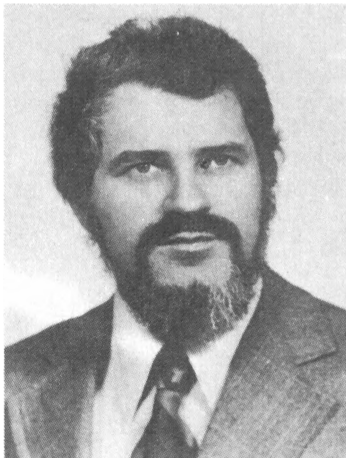
Ha visszatekintek 1984-re, számba vett eredményeinkre, azt látom, hogy nagyobb részükben több év munkája sűrűsödik össze. Távirati stílusban a fontosabbak: Ötévi tervezés, készülődés, feszültség és „közelharc” eredményeként augusztusban az olvasók is birtokba vehették hazánk legnagyobb alapterületű „B”-típusú könyvtárát: a 2018 négyzetméteres Huszár Gál Városi Könyvtárát. Mosonmagyaróváron először szerveztünk önálló gyermekkönyvtárat (40 személyes foglalkoztatóval) és

zenei részleget (20 hallgató-hellyel). Olvasószolgálati tereinkben egyszerre 80 felnőttet és 40 gyereket tudunk leültetni (az eddigi 8 helyett). Tömöraktárunk 110 ezer kötet befogadására alkalmas. Minden munkahelyen telefon (15 készülék), írógép és számológép segíti a munkát. Igényesebb olvasóink az írógéppel és mikrofilm-olvasóval felszerelt kutatósobában vagy a helyismereti gyűjteményben dolgozhatnak. Teherlift és gépkocsi teszi könnyebbé a könyvtárosok dolgát, teakonyha, zuhanyzó és hat szép iroda pedig otthonossá munkahelyünket.

Fenntartónk, a városi tanács nagyvonalú gondoskodása révén 6-ról 16-ra emelkedett a főfoglalkozású könyvtárosok, háromszorosára a technikai és ügyviteli dolgozók száma. Minden rászoruló sikerült lakáshoz juttatnunk. 370 ezer forintból 500 ezerre emelkedett a dokumentumok beszerzésére fordítható keretösszeg, s az eddigi 35 órától heti 43 órára növeltük a nyitvatartási időt. Teljes állományellenőrzést hajtottunk végre, kialakítottuk az állománytestek új rendjét, szabadpolcra helyeztük dokumentumaink 90 százalékát. Megteremtettük az ellátórendszer feltételeit: gépkocsi, raktár, könyvtáros, katalógusok, 15 százalékkal növelt beszerzési keret segíti majd a központi ellátás rendszeréhez csatlakozó kiskönyvtárakat.

A négyhónapos szünet ellenére rövid idő alatt mintegy 30 százalékkal nőtt az olvasótáborunk, és új helyünkön is „megtaláltak” bennünket a partnerek, a Hazafias Népfront, a KISZ, a múzeum és az oktatási intézmények. Régi helyünkön egy 160 négyzetméteres fiókkönyvtárat (óvári fiók) és egy ellátórendszeri raktárat hoz-

tunk létre. Ami nem sikerült: A kívánatos létszámarányhoz hiányzik még két felsőfokú képzettségű könyvtáros; nem érkezett meg a gyorsmásológép, és technikai okok miatt csak az idén indulhatnak meg a zenei szolgáltatások. Az átlagbér 3160 forint, a „minőségi” létszámfejlesztés alighanem emiatt sem sikerült.

szorosabban kapcsolódunk a pedagógusok munkájához, különösen a tehetséggondozásban és a tanórán kívüli (túli) tevékenységben. Hasznosítjuk poszter-állományunkat. Két éven belül minden dokumentum teljes feltárását elvégezzük.

Ha 1986-ban sikerülne a mostoha körülmények között működő mosoni fiókkönyvtárunk alapterületét megdupláztatni, akkor Mosonmagyaróvár 30 ezer lakosára 2400 négyzetméter (tanácsi) könyvtári alapterület jutna, s ez, megfelelő felszereltséggel, elegendő tér ahhoz, hogy mindenütt jelen legyünk, ahol szolgáltatásainkra szükség van.

PÁLDY RÓBERTNÉ
az I. István Gimnázium
könyvtárának vezetője

Reméljük, hogy 1985-ben javulnak a könyvtárosok életkörülményei, munkatársi gárdánk jó hangulatú, „szolgáltatókés” közösséggé válik, s beszerzési keretünk lépést tart a dokumentumok árának emelkedésével. Tervezzük a zenei szolgáltatások, a másolás és az ellátórendszer megindítását; tartalmasabbá tesszük a város szervezeteihez és intézményeihez fűződő munkakapcsolatunkat. A velünk egy épületben működő zeneiskolával és művelődési központtal színvonalas programokat szervezünk, különösen a „könyvtárba szokott” két művelődő kisközösségnek. Video- és filmtár megalapozását kezdjük el a művelődési központ segítségével;

Tizenhat éve vagyok az I. István Gimnázium könyvtárosa. Ez a másfél évtized aránylag nem hosszú idő egy könyvtár életében, nemrég mégis arra kellett rádöbbenem, hogy talán én vagyok a fővárosi gimnáziumok legrégebbi könyvtárosa. Akik előttem léptek iskolai könyvtári szolgálatba, már vagy nyugdíjba vonultak, vagy elmentek tanítani. Ez az iskolai könyvtárosok túlságosan nagyarányú cserélődését is jelzi. A könyvtárosok sajátos könyvtári gondjaikkal bizony egyedül vannak az iskolában. Igyekeznek megteremteni a jó könyvtári szolgáltatások rendszerét, ami ha sikerül, a tanulók tömegesen kapnak rá a könyvtárhasználatra, s igénylik a velük való foglalkozást.

Iskolai könyvtári szolgál-

tom első évtizedében nálunk is felszállt a könyvtári élet. A tanulói és a tanári könyvtár állományából egységes iskolai könyvtárt teremtettünk, amely a gimnázium fennállásának 75. évfordulóján az eddigi eldugott helyéről az iskola központjába költözött, három helyiséget kapott, s ezáltal lehetővé vált, hogy hozzájáruljunk a mai, korszerű iskolai könyvtár szerepének betöltéséhez. Ez egyéb feladatok mellett a tanári könyvtár húsz-ezer kötetes állományának átléltározását és feldolgozását követelte. A könyvtár 10-től 17 óráig tart nyitva, ami heti 35 óra nyitvatartást jelent. Olvasóterme mindennap megtelik, a legforgalmasabb időben sorba kell állni az ülőhelyekért. Mindez igen sok munkát ad egy könyvtárosnak, de győztem és lelkesen csináltam, mert a sikerélmény feledtette a fáradtságot.

Sajnos, az utóbbi évek pénzeltsége megállította a könyvtárak fejlődését, s ez nálunk is érezteti hatását. Iskolánk szegényebb lett. Ebben a helyzetben terveink főként arra irányulnak, hogy megőrizzük az elért színvonalat. A tanulók érdeklődése általában megmaradt, az olvasói létszám a tanulók létszámával arányosan emelkedett is, a 742 tanuló közül 593 volt az elmúlt évben a könyvtár rendszeres használója. De már csak feleannyi új könyvet tudunk beszerezni, mint a korábbi években. S ennek nemcsak a könyvek árának emelkedése az oka, hanem az is, hogy amióta a kerületi gazdasági hivatalok kezelik költségvetésünket, azóta könyvbeszerzési keretünket más kiadások is terhelik. Régebben ez az összeg kizárólag könyvbeszerzésre szolgált. Újabban azonban minden könyvtári kiadás

ezen a rovaton számolnak el. Ebből kell vásárolnunk a folyóiratokat, a diafilmeket, a hanglemezeket, sőt, még a könyvtári nyomtatványokat is. Közben változnak a kötelező olvasmányok, kifejlődik a fakultatív oktatás, s mindez növeli a könyvigényeket. Napjainkban cél az is, hogy a technika bevonuljon az iskolába, korszerűbbé tegyük az oktatást. Buzdítják a könyvtárakat, hogy létesítsenek központi médiatárakat, amelyet gazdaságosabban lehet használni, mint a különféle szertárakban külön kezelt technikai eszközöket. De ehhez is pénz kellene!

HUSZÁR IRMA
honvédségi könyvtárvezető,
Zalaegerszeg

Huszonöt esztendeje vagyok annak az intézménynek vezetője, amely tíz évvel ezelőtt a laktanyakönyvtár rangjára emelkedett, 1979-ben pedig a Magyar Néphadsereg könyvtári hálózatának egyik, módszertani feladatokat is ellátó egysége lett. Most, amikor számvetést készítek az elmúlt évi munkánkról, azt vizsgálom, hogy elhatározásainkat hogyan sikerült megvalósítani a gyakorlatban.

Az 1984-es évben tovább javult a ránk bízottak könyvtári ellátása. Nyolc könyvtárunk állománya 98 ezer kötetre gyarapodott; nőtt a folyóiratok, a hanghordozók és a diafilmek száma; javultak a korszerű tájékoztatás feltételei. Két könyvtárunk kapott új elhelyezést, és vált ezáltal tagasabbá, szebbé. Munkánk megfelelően igazodott a katonák mindennapos élettevékenységéhez. A beiratkozott olvasók száma

megkétszereződött, ami nemcsak azt bizonyítja, hogy lakta-nyáinkban sikerült társadalmi feladattá tenni és ily módon végezni az olvasásszervezést, de megerősít bennünket abbéli hitünkben is, hogy a közművelődés javát szolgáló országos erőfeszítések nagy, hatással vannak a fiatal nemzedékre.

Értekes eredménynek tartjuk, hogy miközben a különböző olvasói csoportok eltérő igényeinek, elvárásainak megfelelő szolgáltatást tudtunk nyújtani, szép sikereket értünk el a katonafiatalok olvasásra nevelése és olvasói izlésük fejlesztése terén is.

A hivatásos katonák részére úgy szerveztük meg a szolgáltatásokat, hogy ezek eredménye a magas fokú, naprakész tájékozottság legyen, segítsék szakmai ismereteik szintentartását, sőt továbbfejlesztését is. Lehetőségeinknek megfelelően segítettük az egyetemi, illetve a főiskolai előfelvételt nyert sorkatonák önképzését, és kellő gondot fordítottunk a könyvtár- és az irodalomismereti tudnivalók elsajátítására. Az olvasás hasznosságának a korábrinál erőteljesebb hangsúlyozásával igyekeztünk megnyerni a könyvtárak rendszeres látogatására az alkalmi olvasókat.

Olvasóink 50 százaléka szakmunkás. A különféle szakmák irodalma iránti igény a vártnál nagyobb mértékben növekedett, és emiatt állandósult a könyvekre való várakozás.

Az olvasói izlés fejlesztését, az olvasmányszerkezet jó irányú változtatását lényegesen segítette az *Olvasó katonákért* mozgalom részakciója, a *40 év — 40 könyv* című olvasópályázat, valamint segítették a vele kapcsolatban szervezett filmnapok, műsoros estek, irodalmi rendezvények, klubfoglal-

kozások, vetélkedők stb. A fiataloknak ajánlott 40 mű növelte a kortársi magyar irodalom iránti érdeklődést, kedvezően befolyásolta a magyar nép történelmével foglalkozó írások kölcsönzési forgalmát is.

Sikeresen bekapcsolódtunk az országos könyvnepszerűsítő akciókba is (*Kell a jó könyv '83/85*, Ünnepi könyvhét, poli-

sikerülne megteremteni a hozzánk tartozó könyvtárak közötti kölcsönzés feltételeit, s ha az ifjúsági klubok és a KISZ-alapszervezetek velünk való munkakapcsolatában elérnénk, hogy a kézfogások helyett valóban kéz a kézben valósítsuk meg a szoros együttműködést. Kívánom, hogy februárban eredményesen zárjuk az olvasópályázati akciót; végül a könyvtárótszadalom minden tagjának és a könyvtárak valamennyi lelkes segítőjének az új esztendőben katonaköszöntéssel kívánok: Erőt, egészséget!

ZADRAVECZ ISTVÁNNÉ
a Kiskunmajsai
Nagyközségi Könyvtár vezetője

tikai könyvnapok stb.). Hasznos eszközökkel segítette munkánkat a Magyar Néphadsereg módszertani központja, olyanokkal, mint a *40 év — 40 könyv* olvasópályázati módszertani füzet, az *Ezt! Itt! Most!* című irodalmi összeállítás, az irodalmi körök számára kiadott bibliográfia, a vetélkedőkhöz megjelentetett forgatókönyvek. Saját könyvtárunk is több fontos tájékoztató és tájékoztatósi segédletet készített (*Filmjegyzék, Annotált ajánló bibliográfia a párttörténet tanulmányozásához, Korszerű világnézet* stb.).

Szeretném, ha 1985-ben az elmúlt évhez hasonlóan javulnának működési körülményeink. Jó lenne, ha az év végéig

Te is „kopasz” lettél! — mondta a volt járási könyvtár egykori módszertanosa — Szepte Ferenc márciusi cikkének az újonc hálózatgondozókra vonatkozó passzusát idézve —, amikor a közigazgatási reform szele Kiskunmajsai nagyközséget is megérintette. Lakóhelyünk városi jogot, könyvtárunk pedig négy községet érintő regionális feladatokat kapott. Gondjaink így értelemszerűen e kérdés köré csoportosultak az elmúlt évben.

Ismervén a volt módszertani könyvtáros kolléga szakmai tudását, lelkiismeretességét, segítőkézségét, felvetődött a kérdés: hogyan folytassuk munkáját anélkül, hogy megtömrünk a hozzánk került kis könyvtárak működésének folyamatosságát. Másrészt arra is kellett ügyelnünk, hogy saját könyvtárunkat se hanyagoljuk el. Az első lépéseket igen óvatosan tettük meg: csupán szemlélődtünk és információ-

kat gyűjtöttünk a környező településekről, könyvtárakról. Kísérletet tettünk arra, hogy elfogadtassuk magunkat új kollégáinkkal, ami nem is ment olyan nehezen, hisz azelőtt is ismertük egymást. A munkát elkezdtük, de a tényleges módszertani felügyelet gyakorlását még meg kell tanulnunk, s ehhez valóban kell néhány év — amíg kinő a hajunk. Nehéz a feladat, mégis lelkesít bennünket, mert új szintet hozott könyvtárunk életébe.

Az elmúlt évben más jellegű gondjaink is voltak, amelyeket a nehéz gazdasági helyzetből adódó takarékoság kényszere idézett elő. Könyvbeszerzési keretünk évek óta nem nőtt, ennek következményeként gyengült az állomány minősége s ugyanez történt a folyóiratokkal is.

Gondjaink ellenére igyekeztem munkatársaimmal — há-

rom főfoglalkozású, szakképzett könyvtárossal — színvonalas munkát végezni. A 33 ezres állomány hét katalógusát naprakészen építettük. A tájékoztatásban nagy hasznát veszünk valamennyinek, külön-

sen a szak-, a betűrendes és a cikk-katalógusoknak. A hanglemez-katalógus a beszerzéshez nyújt jó segítséget. A megyei lapot feltáró helyismereti katalógust az úttörők és a KISZ- fiatalok használták vetélkedőik során.

A beiratkozott olvasók száma ugyan csökkent, de megszorodott a helybenolvasóké. Gyermekefoglalkozásokat már óvodás korúak számára is gyakran tartunk, de természetesen a nagyobbakról sem feledkezünk meg.

1980 óta működik könyvtárunkban a főként értelmiségiekből és gimnazistákból álló könyvbarát kör. Évente legalább 12 előadót, író-t hívunk meg. Az előadásokat rendszerint izgalmas vita követi.

Végül: Mit várunk az új esztendődtől? Az 1985. évtől a könyvtárosok bérezésének rendezését várom.

Kitüntetések

Az Elnöki Tanács a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 67. évfordulója alkalmából, eredményes munkájuk elismeréseként *Illés Lajosné dr. Hollósi Magdolnát*, a neveléstudomány kandidátusát, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum osztályvezetőjét; *Óvári Sándort*, az Országos Széchényi Könyvtár igazgatóját és *dr. Sántha Pált*, a filozófiai tudomány kandidátusát, az OPKM tudományos kutatóját a MUNKA ÉRDEMREND arany fokozatával; *Sudár Ivánnét*, a Fejér megyei SZMT Központi Könyvtár igazgatóját a MUNKA ÉRDEMREND bronz fokozatával tüntette ki.

A művelődési miniszter az 1984. évi pedagógusnap alkalmából, eredményes munkájuk elismeréseként *Balogh Sándornénak*, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtára főelőadójának; *Dercsényi Editnek*, a Miskolci Nehézipari Műszaki

Egyetem Központi Könyvtára tudományos főmunkatársának; *dr. Egyházy Tibornénak*, a Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára tudományos főmunkatársának; *Tas Attilának*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Központi Könyvtára szakmunkásának és *dr. Tóth Gyulánénak*, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola könyvtárvezetőjének a KIVÁLÓ MUNKAÉRT kitüntetést adományozta; *Csontos Istvánnét*, a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem tanárképző karának könyvtárosát; *Kalmárné Kovács Ilonát*, a Testnevelési Főiskola könyvtárkezelőjét; *Mészárosné Winkler Agnest*, a Színház- és Filmművészeti Főiskola könyvtárosát; *Molnár Sándornét*, a Külkereskedelmi Főiskola könyvtárvezetőjét; *Nagy Annát*, a Budapesti Tanítóképző Főiskola könyvtárosát és *dr. Szász Árpádnét*, a KLTE Központi Könyvtárának könyvtárosát MINISZTERI DICSÉRETben részesítette.

A vasasszakszervezet könyvtárai

A vasasszakszervezet könyvtárai hazánk egyik legnagyobb könyvtárhálózatát alkotják. Amellett a fontos könyvtár-csoport munkáját, gondjait és eredményeit áttekinthetjük, néhány megjegyzést előre kell bocsátanunk: Az elmúlt évtized elején és még a közepén is lényegesen kedvezőbbek voltak a népgazdaság külső és belső működési körülményei, mint ma. Azt azonban többé-kevésbé már akkor is tudni lehetett, hogy az ipar szerkezetének átalakítása előbb-utóbb elkerülhetetlen, s hogy ez nagy munkaerőmozgásokat eredményezhet, továbbá, hogy esetleg szakmaváltásokra kerülhet sor, és így tovább. De nem tudtuk, mindez mikor és milyen ütemben következik majd be és azt sem, hogy olyan (elsősorban anyagi) kihatásai is lesznek a könyvtári munkára, amelyeket néhány év múlva tapasztalhattunk. Számolnunk kellett azzal is, hogy részben a tervezett új lakótelep-építések, részben a me-

net közben elhatározott szanálások miatt Budapesten és vidéken egyaránt igen jelentékeny lesz a lakosság mozgása, aminek kedvezőtlen hatása viszont a könyvtárak munkájára is ki fog hatni.

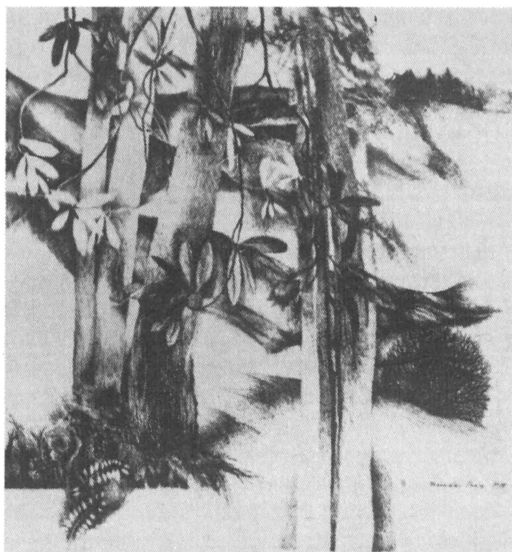
Végezetül: tíz esztendeje még nem számoltunk olyan, szinte robbanásszerű életmódbeli változásokkal, amelyek az évtizedben bekövetkeztek, és amelyeket a művelődési munka sem egészében, sem részleteiben nem tudott követni, még ott sem, ahol a vállalati vezetőkben és a népművelőkben, szakszervezeti tisztségviselőkben és a könyvtárosokban egyaránt megvolt ehhez a jó szándék.

A könyvtári ellátás súlypontjai — olvasók

A vasasszakszervezet könyvtárhálózatának megszervezése és fejlesztése során a könyvtár-irányítás két követelményt támasztott: a könyvtáraknak az üzemeken belül a munkahelyi művelődés bázisainak kell lenniük, másrészt területi tevékenységet is kell folytatniuk, azaz részt kell venniük a lakóhelyi könyvtári ellátásában is.

Az üzemeken belüli önálló, korszerű könyvtárak létesítése lehetővé tette és teszi a gazdaságosan, hatékonyan működtethető ellátó-rendszerek kialakítását, valamint az egységes könyvtár-irányítást. E könyvtárak állományuk, gyűjtőkörük, felszereltségük következtében jobb feltételeket tudnak teremteni az olvasók számára, mint a korábbi, szétaprózott, szakmailag szinte irányíthatatlan letétek.

A mostani tervidőszak során négy társadalmi rétegre fordítottak megkülönböztetett figyelmet a szakszervezet könyvtárai: A munkásokra (szak- és segédmunkásokra, szakmunkástanulókra és munkásfiatalokra); a közvetlen termelésirányítókra; a hátrányos helyzetűekre;

valamint a tanulóifjúságra és a gyermekekre. Sajnos, a könyvtárosok próbálkozásait nem minden területen kísérte siker, tapasztalniuk kellett, hogy az érintettek nem mindig élnek a felkínált lehetőségekkel. A továbbiakban majd szó esik arról, hogy miért nem.

Mindenekelőtt az alaphelyzet: 1974-ben a vasaskönyvtáraknak 221 813 dolgozó, valamint a 7 területi könyvtár hatókörébe tartozó lakosság könyvvel, illetve egyéb könyvtári szolgáltatással való ellátásáról kellett gondoskodniuk. A hálózatban tíz éve 68 698 olvasóval számoltak, közülük 28 540-en szocialista brigádok tagjai voltak. Ám, ahogy a 70-es évek második felétől kezdve a vasas vállalatoknál is erősödni kezdtek a gazdasági gondok, ahogy csökkent az üzemekben dolgozók létszáma, úgy apadt a könyvtári olvasóké is. Íme, a bizonyító erejű számsor: míg 1979-ben 177 828 volt a dolgozók száma és 61 614 az olvasóké; 1982-ben ez a két szám 149 665-re, illetve 53 489-re; 1983-ban pedig 143 544-re és 50 280-ra csökkent. A csökkenés elsősorban a fizikai állományú olvasók soraiban volt nagy, és ez a könyvtárak számára különösen érzékeny veszteséget jelentett.

Örvendetes azonban, hogy ugyanebben az időszakban némelyik könyvtári egységben lényegesen megnövekedett a fiatalok és a gyermekolvasók aránya. Ebben a kedvező változásban az iskolák által támasztott magasabb követelmények valószínűleg ugyanúgy szerepet játszottak, mint a most felnövekvő ifjú nemzedék természetes tájékozódási igénye.

Igen figyelemreméltó jelenség — ami mind több vállalatnál tapasztalható —, hogy megnőtt a szakmunkástanulók érdeklődése a könyvtári szolgáltatások iránt. Az oktatási osztályok, a tanműhelyek, a szakmunkásképző intézetek vezetői és oktatói keresik a kapcsolatot a vállalati és a lakóterületeknek is kölcsönző könyvtárakkal, részt vesznek a különféle olvasómozgalmi akciókban, vetélkedőkben (Ganz-MÁVAG, Csepel, EVIG stb.), nagyon tevékenyek a számukra szervezett iskolanapokon, valamint az életkori sajátosságainak megfelelő olvasótáborokban is. Példaként talán elegendő megemlíteni olyan nagyvállalatokat, mint az IKARUS, a MOM, a Tungstam és egy sereg egyéb nagyüzem.

Amiben viszont nem telhet örömrünk: a mai napig sem találtuk meg a módszert a bejáró dolgozók és részben a munkásszállásokon lakók olvasási igényeinek felkeltéséhez. Csak a próbálkozásoknál tartunk abban is, hogy a la-

káshoz kötött idős vagy beteg embereket otthonukban is ellássuk olvasnivalóval.

A könyvtárak területi munkájára nem lehet panasz: néhányuk szolgáltatásait a lakosság nagyobb mértékben veszi igénybe, mint a fenntartó vállalatok dolgozói.

Keretek, kötetek, igények

A könyvtárak működését befolyásoló tényezők közül az egyik legfontosabb a beszerzési keretek alakulása. A vasas vállalatok az 1970-es évek elejétől évről évre növelték a beszerzési kereteket a könyv, a folyóirat, a hangzóanyag állománygyarapításához.

1974-ben 1 869 483 Ft, 1979-ben 2 525 498, 1982-ben 2 819 717 forint volt ez az összeg. A visszaesés 1983-ban következett be, amikor már csak 2 531 078 forintot kaptak a könyvtárak. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy a hálózaton belül is nagy eltérések vannak a könyvtárak ellátottságában. A könyvtárak anyagi lehetőségei ugyanis szorosan összefüggnek a vállalatok gazdasági helyzetével. Csak a példa kedvéért: a Csepel Művek és a Láng Gépgyár könyvtáraiban például 1982 óta felére csökkent a beszerzési összeg!

A hálózatban az egy dolgozóra jutó gyarapítási keret 1974-ben 8,5, 1983-ban pedig 17,7 forint volt. Ez az összeg azonban csak látszólag magas: a dolgozók száma ugyanis 1974-hez viszonyítva 78 ezer fővel csökkent — s vele együtt a hozzájárulás összege is —, a könyvek, folyóiratok, hangzóanyagok ára viszont folyamatosan emelkedik, ennél fogva az állomány tervszerű építése, az új könyvek iránti igény kielégítése egyre nehezebb. A helyzeten úgy próbál némiképp segíteni a szakszervezet központi könyvtára, hogy az állománygyarapítást igen körültekintően végzi, a mind sokrétűbb igényekre figyelve, továbbá fejleszti a könyvtárak közötti állománycserét, a könyvtárközi kölcsönzést is.

A beszerzésre fordítható összegek csökkenése szükségessé teszi, hogy a vállalatok (a szociális, a kulturális és a jóléti alapból), illetve a kerületi tanácsok a területre is kölcsönző könyvtárak esetében a községfejlesztési alapból kiegészítsék a szűkössé vált beszerzési kereteket.

Erre még akkor is szükség van, ha a dolgozók, a lakosság körében nő a könyvvásárlók száma, szaporodnak a házikönyvtárak. Csak hogy az is igaz: az emelkedő könyvtárak és a

fogyasztási cikkek drágulása minden bizony-nyal határt szab — különösen a szociális szem-pontról hátrányos helyzetű rétegek körében — e máskülönben örvendetes irányzatnak, és mérsékli a tehetősebbek vásárlásait is. A könyvtári szolgáltatások színvonalának csökkenése ebben a helyzetben mindenképpen a szocialista művelődéspolitikai céljai ellen hatna!

Ami az olvasók számát, illetve a könyvtára-kat látogatók és a kölcsönzött kötetek számát illeti: ezek előbb emelkedtek, majd csökken-tek, mégpedig szinte párhuzamosan azzal az adatsorral, amelyet az imént közöltünk. Ered-ménynek tekinthető, hogy a vasaskönyvtárak látogatói az utóbbi időben érdeklődőbbek, cél-tudatosabbak lettek. S jóllehet a kölcsönzött kötetek száma csökkent, a helyben használt dokumentumok száma — gyorstájékoztatás! — évről évre emelkedik. Ez az — egyébként országos — irányzat azt mutatja, hogy napja-ink olvasója *helyben* gyakrabban tájékozódik,

olvas folyóiratot, hallgat zenét, kérdez(!), és kevesebb könyvet kölcsönöz otthoni olvasásra. A jelenség okai között elsősorban alighanem azokat a változásokat kell felsorolni, amelyek az életmóddal függnek össze, és ebben az évti-zedben teljesedtek ki. (Hétvégi telkek, kertkul-tusz, tömeges utazás, a motorizálás terjedése, tv-telítődés stb.) Második helyen kell említeni a gyakran és tömeges arányokban vállalt má-sodállásokat, a gmk-ban végzett túlmunkát, amely fokozatosan csökkent az olvasásra for-dítható időt. De ide kell sorolni a munkahely-vagy éppen szakmaváltásokat is. Végezetül, része van benne az *olvasói kedv* tagadhatatlanul megmutatkozó általános csökkenésének vagy inkább áthelyeződésének a könnyebb, gyorsabb hallható, látható (ám sajnos nemegy-szer felületesebb) információszerzésre.

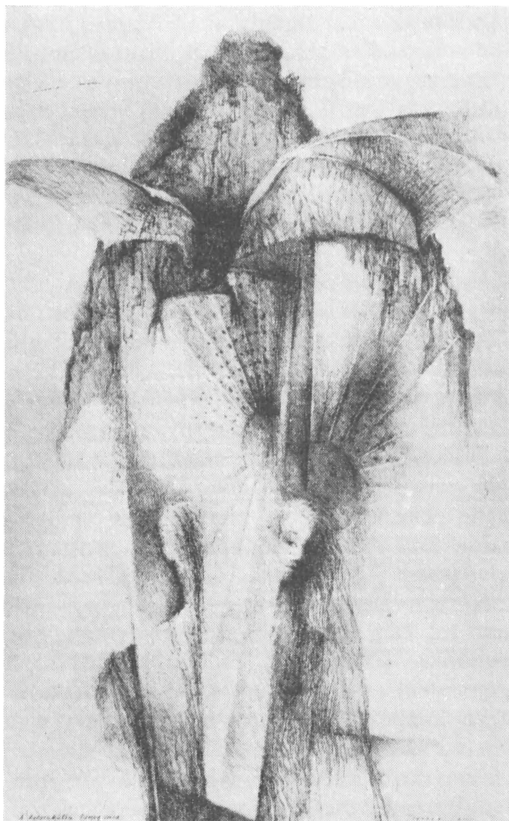
Mindezek a tényezők új követelményeket támasztanak a közművelődési könyvtárakkal szemben: nagyobb hangsúlyt kap a könyv mint munkaeszköz, mint tájékoztató forrás. Ehhez kell igazítani a jövőben a referenzmunka alap-feltételeit, a könyv tartalmi feltárását, az új szolgáltatások bevezetését és a gépesítést, ame-lyek együtt lehetővé teszik majd az olvasói igények gyors, pontos, minél teljesebb kielégí-tését. Sajnos, a vasaskönyvtárak túlnyomó többségében is az említett feltételeket a követ-kező időszakban kell majd megteremteni.

Módszertan és kapcsolatok

A vasasszakszervezet hálózatában a mód-szertani irányítás alapelve a tervszerűség és a folyamatosság. A könyvtárak kidolgozták V. és VI. ötéves tervüket. E tervek sok helyen a vállalati szakszervezeti bizottságok és a vállalati művelődési bizottságok munkaterveinek részévé váltak. A módszertani irányítás fontos elemei a rendszeres munkaértekezletek, vala-mint az önálló és a letéti könyvtárak munkájá-nak folyamatos segítése.

A központi és a körzeti könyvtárak nagy gondot fordítanak a hálózat szervezésére, gon-dozására, az intézmények mozgalmi és szak-mai munkájának, működési feltételeinek javí-tására, a rendszeres továbbképzésre.

Fontos szerep jutott az olyan jellegű pályá-zatoknak is, mint az 1975-ben és az 1977-ben meghirdetett *Olvasó munkáért* pályázat, melyben csaknem 60 könyvtár vett részt, vagy a *Kiváló közművelődési könyvtár* pályázat, amelyen a címet több vasaskönyvtár — kima-

gasló eredményei alapján — ismételten elnyerte.

A hálózatban folyó módszertani tevékenység eszköztárába sorolhatók még a politikai, társadalmi, kulturális eseményekhez kapcsolódó akcióprogramok, vetélkedők, kiállítások, író-olvasó találkozók, bibliográfiák, ajánló jegyzékek is. A *Kell a jó könyv* és a *Harminc év* olvasópályázatokon 60—80 könyvtár vett részt. Nagy visszhangja volt a *Szakszervezeti könyvtárak a vas-, fém- és villamosiparban* című kiállításnak is, melynek keretében a felszabadulás óta először mutatkoztak be együtt ezek az intézmények.

A nagyüzemi könyvtárak döntő többsége a könyv és a könyvtár népszerűsítése érdekében felhasználja az üzemi sajtót is. Több könyvtár az elmúlt időszakban rendszeresen jelentetett meg önálló kiadványokat, plakátokat, szórólapokat. E vállalkozásoknak, sajnos, a papír és a nyomdaköltségek nagyarányú emelkedése gátat szab, s egyben ilyen tekintetben is növeli a központi könyvtár összehangoló szerepét: a nehéz helyzetből kivezető útnak az tűnik, hogy a szükséges kiadványokat a jövőben több könyvtár anyagi erejét összefogva jelenteti meg a hálózati központ.

A vállalatok többségében egységes művelődéspolitikai szemlélet uralkodik. Ezt bizonyítja egyebek között az a körülmény is, hogy a politikai, a társadalmi és a gazdasági vezetés minden nehézség és gond ellenére kötelességének érzi a közművelődés segítségét és annak anyagi támogatását. Enélkül az elmúlt években nem létesülhettek volna új könyvtárak, nem kerülhetett volna sor több könyvtár berendezésének vagy állagának felújítására. Az üzemek többségében igen jó együttműködés alakult ki a vállalati szakszervezeti bizottságokkal, a párt- és a társadalmi szervekkel. Ennek eredményeként számos szakszervezeti bizottság foglalkozik testületi ülésen a könyvtárakkal, támogatásuk, segítségük lehetséges módozataival. Az is elmondható, hogy közülük nem egy hosszútávú programot dolgoz ki ez irányú tevékenységére.

Ami természetes: a könyvtárak is egyre nagyobb szerepet vállalnak és kapnak a szakszervezeti mozgalom helyi feladataiban, számos helyen pillérei a vállalati közművelődési tevékenységnek. Rendszeresen segítik a továbbtanulókat, a szocialista brigádokat, a művelődési intézményekben pedig — a feladatok egyeztetése alapján — az amatőr művészeti együtteseket, a különféle tanfolyamok résztvevőit stb.

És ez így is van rendjén. Megítélésünk szerint ez a kapcsolat még jobb is lehet, ha mindkét részről megvan az igyekezet az együttműködés fejlesztésére.

Személyi feltételek

A vasasszakszervezet könyvtári hálózatának 95 főfoglalkozású könyvtárosa közül 68-nak van egyetemi, illetve főiskolai képesítése, heten középfokú képzésben részesültek, többen pedig most végzik a Ho-Si-Minh Tanárképző Főiskola könyvtár-pedagógia szakát.

A mind sokrétűbbé váló könyvtári munka megkívánja, hogy a továbbképzés bizonyos munkaterületek sajátos igényeire is kiterjedjen (olvasószolgálat, feldolgozó, módszertani, zenei területek stb.). Ezért a hálózat munkatársai szinte minden ilyen szakmai rendezvényen, tanfolyamon megtalálhatók.

A hálózati központ a szakmai képzés mellett gondot fordít a politikai, mozgalmi képzésre, illetve továbbképzésre is: a hálózat úgyszólván valamennyi vezető beosztású munkatársa elvégezte a marxizmus—leninizmus esti egyetemet is. A folyamatosságot és a továbblépést mindekelőtt az a körülmény akadályozza, hogy a könyvtárosok 90 százaléka nő, mivel az egy-két személyes munkahelyekről, valamint a területi munkát is végző könyvtárakból igen nehéz, szinte lehetetlen tartósabb ideig munkaerőt kivonni, nem beszélve a gyerekek miatti helyettesítések megoldatlanságáról és a gyermekek betegségéből következő munkaidő-kiesésekről.

Hasonló a helyzet a társadalmimunkás, illetve a tiszteletdíjas könyvtárosok esetében is. Képzésük a Szakszervezetek Budapesti Tanácsa által szervezett alapfokú tanfolyamok keretében történik: évente átlagosan 20—30 könyvtáros vesz részt e tanfolyamokon.

Gondok persze így is akadnak: a vállalati szakszervezeti bizottságok számos esetben olyan munkatársakat bíznak meg a letéti könyvtárak vezetésével, akik ezzel együtt más feladatokat is ellátnak, közönségszervezők, könyvbizományosok stb., érthető tehát, hogy nem jut elég idejük az időigényes könyvtári teendőkre. Előfordul az is, hogy a könyvtáros személyének változását csak akkor közlik a hálózati központtal, amikor az illető már ki is lépett a vállalattól. Másutt 70—80 éves ember a könyvtáros, aki ugyan ragaszkodásáért minden tiszteletet megérdemel, de a korszerű mű-

velődési eszközök használatára már képtelen.

Bérezés dolgában alighanem ugyanaz a hálózat gondja, mint más könyvtáraknak. A közművelődési törvény és a könyvtárügyi törvényerejű rendelet, valamint a kormányrendelet megjelenése után bérfejlesztést hajtottunk végre, és szerény mértékben, de éves fejlesztésekre is sor került.

Sajnos, más a helyzete a vállalati állományban levő, függetlenített könyvtárosok döntő többségének, mivel esetükben eddig nem tudtuk maradéktalanul érvényesíteni a közművelődés területén dolgozóakra vonatkozó jogszabályokat és besorolási előírásokat. Emiatt bérük jóval kevesebb, mint a művelődési státuszban levőké. Ez a helyzet igazságtalan és hosszú távon tarthatatlan is.

Új központi könyvtárral az új feladatok teljesítéséért

Aczél György, a Központi Bizottság titkára
az októberi országos közművelődési tanácsko-

záson egyebek között hangsúlyozta, hogy a lehetőségekhez mérten anyagilag is jobban kell támogatni a kultúrát, a közművelődést. Ehhez az is hozzátartozik, hogy a vállalatok, a munkahelyek is belégyenek: közvetlen érdekük segíteni dolgozóik művelődését. Az előrehaladáshoz több elkötelezett, jól felkészült közművelődési szakemberre van szükség, s arra, hogy a kulturális intézmények bátrabban vállalják a műveltség — benne a politikai, az esztétikai, a műszaki kultúra — új értékeinek megismertetését és terjesztését. Ennek megvalósításához nagy lehetőségnek tekintjük a vasasszakszervezetek új központi könyvtárának felépítését. A tervekkel a legapróbb részletekig készen vagyunk, a kivitelezés most kezdődik. Amit egy hasonló könyvtárnak a kor színvonalán tudnia kell, ez a könyvtár tudni fogja, és hozzá igazítja majd hálózatát is.

De bizakodók vagyunk egyébként is. A világgazdaságban és a hazai gazdaságban mutatkoznak már biztató jelek, s ez a közművelődés szempontjából sem mellékes körülmény.

Söptei Jánosné

Visszhang

Ha szombat, akkor nem kell a könyvtár?

A *Könyvtáros* 1984. évi 2. számában, a *Véleményem szerint* rovatban a fővárosi nagykönyvtárak szombati működéséről írtam. Cikkem bizonyos részei — a szűkre szabott terjedelmi korlátok miatt — talán nem látszottak kellően megalapozottnak, és félreértésre adhattak alkalmat. Ezért a következőkben szeretném jobban megvilágítani álláspontomat, s válaszolni a *Könyvtáros* 1984. júliusi számában megjelent észrevételekre, valamint az Országgyűlési Könyvtárhoz telefonon, levélben és szóban érkezett, cikkemmel kapcsolatos véleményekre. Előljáróban hadd mutassam be a táblázatot a budapesti nagykönyvtárak szombati nyitvatartásáról (ez a rész akkor — hely híján — kimaradt a cikkből).

E tények alapján azért írtam, hogy a Műegyetemi Könyvtár (az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeummal együtt) gyakorlati-

lag kiállt a szombaton nyitvatartók sorából, mert így igaz (azért csak „gyakorlatilag” és nem teljesen, mert vizsgaidőszakban 13 óráig az olvasók rendelkezésére áll). A nekem felrót „szombati csúcsidőszak”, amelyet a válaszcikk többször is kifogásol, pontosan így szerepelt: „csúcsidőben, szombaton” (sajnos, a vesszőhiba értelmezőként jelentette meg a „szombaton” kifejezést), s valójában nem is a szombati napra vonatkozott, hanem arra, hogy az OPKM csak április 15-től október 15-ig (ez időben nem kell fűteni) van szombatonként nyitva, amikor az üdülések, szabadságok, a nyári zárvatartások miatt nincs csúcsidőszak a könyvtárakban (a jelentős forgalmú idényben, októbertől ápriliséig — ezt neveztem csúcsidőnek — tehát szombatonként zárva tart).

Az említett észrevétel a következőket is hangsúlyozta: „nem hiszem, hogy olvasóink a

A könyvtár neve	Az ötnapos munkahét bevezetése előtt	Jelenleg
Állami Gorkij Könyvtár	9—17	9—12, 13—17 (minden páratlan héten)
A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára	8—17	(vizsgaidőszakban: 8—13)
Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára	8—20	8—13 (raktári szolgálat)
A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtára	9—13	8—14 (folyóiratolvasás)
Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár	—	9—13
A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára	8—12	—
A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtára	8 ³⁰ —16	9—13
A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára	9—16 ⁴⁵	9—16 ⁴⁵
Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár	10—20	10—16 ³⁰
Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum	9—13	8 ³⁰ —13 (ápr. 15—okt. 15)
Országgyűlési Könyvtár	9—20	9—18
Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár	—	—
Országos Széchényi Könyvtár (vizsgálata jelenlegi helyzete miatt nem ad valós képet)		9—13

'szombati csúcsidőben' előzönlének az Országgyűlési Könyvtárat, s neki helyettünk kellene dolgoznia. Azt is könnyű belátni, hogy e könyvtár állománya alig tudná kielégíteni a műszakiak érdeklődését." Nos, bárki elolvashatja a *Könyvtáros* 1984. februári számát: nem nehéz rájönni, hogy ilyet senki sem állított. Idézem, amit írtam: „Az OSZK, a KSH, a Gorkij, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtára és az OPKM teljes vagy részleges kiesése miatt — ez nyilvánvalóan az olvasókat sújtja elsősorban — a társadalomtudományi dokumentumokban gazdag könyvtárakra (például az Országgyűlési Könyvtárra) gyakran elviselhetetlen nyomás nehezedik, amelyet csak nagy erőfeszítés árán lehet leküzdeni — olykor a színvonal rovására.” Amint látjuk, a Műegyetemi Könyvtár hiányzik a felsorolásból, s nem véletlenül. Hiszen amit oly „könnyű belátni”, azt mi is nagyon jól tudjuk. Ennek ellenére műegyetemi hallgatók — bár nem nagy számban — hozánk is járnak az ideológiai tantárgyak tanulásához keresvén az előírt tananyagokat, vagy behozható saját jegyzeteiket tanulmányozzák. Szívesen látjuk őket is, de aránytalanul nagy terheinket az előbb említett *társadalomtudományi* szakkönyvtárak csekély mértékű vagy megszüntetett (esetleg sohasem volt) szombat délutáni nyitvatartása okozza.

Általánosságban igaz a vitacikk azon állítása

is, hogy „a tényleges igényeket kell kielégíteni színvonalasan, minden erővel”, de az igények valójában ott halmozódnak fel, ahol kielégítik őket, s ha ez mind kevesebb helyen történik, szűkebb területen jelentkeznek egyre nagyobb erővel. Következésképpen e pontokon fokozódnak a nehézségek, s mivel a munkaerő, munkabér, az olvasóhelyek nem összpontosulnak az igénykielégítés színhelyein, itt a szolgáltatásokat előbb-utóbb gyengébb színvonalon képesek végezni, ami fáj az olvasónak és fáj a könyvtárnak. Legalábbis némelyiknek. Főként azoknak, amelyek történetesen nincsenek bezárva. És ahol nem lehet érzékelni, hogy az olvasók „horgásznak, utaznak, dolgoznak a kiskertben vagy valamelyik építkezésen”.

Úgy vélem, jogosan írtam, hogy „megfigyelhetjük az egyes könyvtárakra nehezédo terhek aránytalan eloszlását”. E kijelentést nemcsak a szombati, illetve szombat délutáni nyitvatartás vagy zárvatartási tények támasztják alá. Megvizsgálva a táblázatban szereplő 13 fővárosi nagykönyvtár egész heti nyitvatartási idejét, kitűnik, hogy az első három helyre az Egyetemi Könyvtár, az Országgyűlési Könyvtár és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára kerül, mindhárman a szombati, sőt a szombat délutáni szolgálatból is jócskán kiveszik a részüket. Hozzájuk — a társadalomtudományi könyvtárak közül csak a Gorkij Könyvtár csatlakozik.

A negyedik helyen a Műegyetemi Könyvtár áll. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár mint egyetlen vasárnap is nyitvatartó intézmény érdemel külön elismerést. De a 13 vizsgált könyvtárból szombaton zárva van 5 (és minden második héten még egy), csak délelőtt van nyitva 3 és néhány hónapban még egy könyvtár. Csupán 4 könyvtár akad tehát, amelyek minden szombat délután üzemel (3 társadalomtudományi és 1 műszaki), holott nevetséges azt állítani, hogy a szombati szabadidő-növekedés *egyharmadára csökkentette volna* a könyvtár iránti igényeket, illetve a könyvtárlátogatók számát.

Ebből a szempontból is igen tanulságos a Szombathelyi Megyei Könyvtár felmérése, amely *„Ha szombat, akkor könyvtár?”* címmel *Pallósiné Toldi Márta* tollából jelent meg a *Könyvtáros* 1984. 8. számában. Mit mutat a szombathelyi példa? „...a szolgáltatások szombati igénybevételének mértéke az ötnapos munkahét bevezetése után is a korábbi évvel majdnem azonos szinten maradt”, pedig valószínűleg ott is sok lehet „a kiskert” és az „építkezés”. Vagy egy másik igen lényeges megállapítás: „A felnőttek közül valamennyi megfigyelt napon [a szombatokról van szó — J. K.] 15 óraker tartózkodtak a legtöbben a könyvtárban.” S ami témánk szempontjából szintén fontos megfigyelés: „szombatonként megerősödött a könyvtár »munkaszoba« jellege: tartóssabb helybendolgozás figyelhető meg”. Mindezekhez — úgy vélem — szükségtelen további megjegyzéseket fűznöm.

Most röviden a vitacikkkel kapcsolatos egyéb észrevételekről is. Munkatársaim helyeslése természetesnek tűnik, hiszen ők nem pártatlanok, másrészt valamennyien tapasztalják is a szombati nagyon erős forgalmat októbertől június végéig. Szembeötlő, hogy nagyrészt borúlátóan ítélik meg az Országgyűlési Könyvtár helyzetét: nem reménykednek abban, hogy a szombati nyitvatartás kérdésében valaha is várható javulás, az, hogy a könyvtárak és felügyeleti szerveik összefogással, ésszerű munkamegosztással stb. segítenék az ügy megoldását.

Olvasóink közül csak azokra hivatkozom, akik régóta „nagy könyvtárba járók” — sok tapasztalattal. Az egyik tudományos kutató szerint, aki több mint 30 éve látogatja könyvtárunkat, de gyakori vendég más könyvtárakban is: „Már nagyon ideje volt, hogy valaki ezt megírja!” Ismert külpolitikai szakértő, rádióműsorok szereplője, politikai művek írója,

szerkesztője mondta el, hogy ugyanezeket tapasztalta, s több nyitva tartó könyvtár kellene szombat délutánonként. Jogi kutató, számos tanulmány szerzője kérdezte: „Hogyan lehetett így megszervezni az 5 napos munkahétre való áttérést?” stb. Már hallom az ellenvéleményt: ezek egyedi esetek, nem általánosíthatók. Ha még hozzáteszem, hogy *számos* olvasónk *számtalanszor* szövé tette a könyvtári szombatok „áldatlan állapotát” az ötnapos munkahét bevezetése óta, nemegyszer dühösen szidalmazva több nagykönyvtárunk szombati magatartását, úgy érzem, e megnyilatkozások is jelentenek, kell, hogy jelentenek valamit nekünk, könyvtáraknak és könyvtárosoknak. Amit cikkemben úgy fogalmaztam meg: „Ezen a helyzeten változtatni kell: hogy előbbre lépünk...”

Hogyan reagáltak a könyvtárak? Az idézett felsorolásban szereplők közül, amelyik egyáltalán vette a fáradságot, *sértődötte*. Egyik egyetemünk könyvtára telefonon: „Miért bántjuk őket?” (Az nem hangzott el: tennünk kellene valamit, hogy könnyítsünk a helyzeten.) Egy másik könyvtárvezető írásban kifogásolta, hogy nem kértem ki az ő véleményét is mindenkiével együtt, és nem azt írtam meg mint sajátomat: emiatt „a cikk problémafelvetése jórészt egyoldalú és egyébként felesleges hangulatkeltésre alkalmas”. Hadd válaszoljak erre itt, nyilvánosan.

Az érintett könyvtárak véleményének megkérdezése nem volt sem célom, sem feladatomban: a saját — hosszú tapasztalatok által megsűrűt s nem elhamarkodott — véleményemet írtam le, amint ezt a rovat címe is jelezte, de ugyanott mindenki ugyanúgy elmondhatja a véleményét, hogy ne legyen a problémafelvetés „jórészt egyoldalú”, s ez talán segíthetne a jobb megoldás keresésében is. Azon pedig csak csodálkozni lehet, hogy akad olyan könyvtár, amelyik a teljes magyarországi könyv- és folyóirattermést megkapja, mégsem érzi feladatának a szombati nyitvatartást — esetleg még annak árán is, hogy bizonyos technikai nehézségeket le kell küzdenie. Ha pedig gyér a forgalom, akkor ott egyéb megoldandó — nem lényegtelen — problémák is lehetnek (szemléltetési, szervezési fogyatékoságok, propagandahiány stb.), s felvethető a kérdés: mi indokolja a teljes sorozat kötelespéldány-igénybevételét, ha azt nem szolgáltatjuk folyamatosan az olvasóknak?

Végül munkahelyem — ahol másfél évtizede az olvasószolgálat tagjaként dolgozom — né-

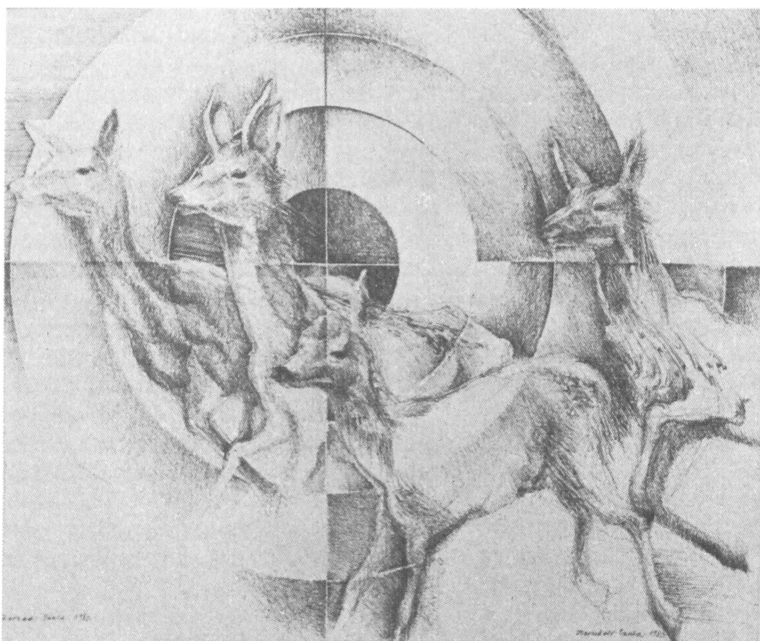
hány tapasztalatáról számolok be. Az Országgyűlési Könyvtárban szombatonként — októbertől júniusig — 10—11 órakor már telt ház van, és sorban állnak a felszabaduló helyekért. A szabadszombati munkarend bevezetése óta a csúcsidekban a 160 ülőhelyre a hétvégi munkanapokon 250—300 olvasó jut, s az ostromot megerősített szolgálattal is csak nehezen tudjuk állni. Hogy az ötnapos munkahét áldásaiból mi is részesülhessünk, tízóras szombati munkarendben dolgozunk, s a többi osztály munkatársai is vállalnak szombati műszakot. Az olvasószolgálat erős fizikai és idegi megterheléssel járó munkát végez, miközben egy esetleges műszaki hiba keletkezése is nagy gondot okozhat, hiszen — szombat lévén — hihetetlenül nehéz vagy lehetetlen javítószerezőt találni. Ezzel párhuzamosan több könyvtárban — a rossz példa ragadós? — már egészen természetes, hogy szombaton vagy szombat délután a rolót lehúzzák.

Kérdés: ha különféle — olykor jogos — indokok miatt szombaton bizonyos könyvtárak részben vagy teljesen szüneteltetik működésüket, a könyvtári közvélemény, a felügyeleti szervek gondolnak-e arra a néhányra, amelyek a társkönyvtárak munkáját és szolgáltatásait külön kérés, megbízás és köszönet nélkül végzi? Hogyan ítélik meg a dolgozó és a pihenő könyvtárakat? Az igazság az, hogy semmi kü-

lönbséget nem észlelünk. A felettes szervek észre sem veszik: a többletterheket vállaló könyvtárak erkölcsi és anyagi elismeréséről még nem hallottunk. A „pihenő könyvtárak” természetesnek tartják, hogy mások keményen dolgoznak, ők pedig nem. Az olvasók meg sokszor éppen a működő könyvtárakat szidják, mert náluk nagy a forgalom, hosszabb a kiszolgálási idő, a megszokotthoz képest rosszabbak a körülmények, a színvonal csökken. A feszültség és az idegesség az olvasó és a könyvtáros oldalán egyaránt nő. A tényleges igényeket, bár minden erővel erre törekszünk, ilyenformán már nem lehet színvonalasan kielégíteni, pedig — valljuk be — az olvasóknak nemcsak igényük, de joguk is van a magasabb színvonalú szolgáltatáshoz. Szükséges tehát a fővárosi könyvtárak szombati működésének jobb megszervezése, összehangolása: az egyenletesebb megterhelésért, az olvasók jobb ellátásáért, a könyvtári munka színvonalának helyi, fővárosi és ezzel országos emeléséért. Hogy e célt elérjük, nagyobb figyelmet, segíteni akarást és a probléma megoldását ténylegesen elősegítő *tetteket* várunk a könyvtárak vezetőitől és felügyeleti szerveiktől.

Dr. Jónás Károly

az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője
Tel.: 119-016

Felemás helyzet a Bakony szívében, Zircen

Az írók, költők által annyiszor megörökített település, amely nemrég ünnepelte alapításának 800. évfordulóját, 1984-ben a városi rang elnyerésével történetének újabb fordulójához érkezett. A III. Béla király által a Bakony szívébe hívott clairvaux-i cisztercita szerzetesek teremtettek itt olyan gazdasági és szellemi kultúrát, amely két és fél évszázadon át meghatározta Zirc fejlődését. Ez a francia eredetű kultúra a török hódítás időszakában elenyészett, az egykor virágzó település lakatlanná vált, és csak a 18. század elején népesült be ismét; ekkor Poroszországból érkeztek ugyancsak cisztercita szerzetesek s velük együtt kézművesek, földművesek is, akik a 18. században rendházat, templomot építettek itt, híres könyvtárunk pedig 1844 és 1846 között épült föl. A rend hatalmas birtokain fejlett mezőgazdálkodást folytatott, a növénynevelésben, gyümölcs- és szőlőtelepítésben elért eredményei az egész környék gazdasági életére kedvező hatást gyakoroltak. A II. József intézkedései nyomán tanítórenddé alakult ciszterciták egészen 1950-ig, a rend megszűntéig irányították, befolyásolták a táj lakóinak művelődését, az oktatás szükségletei pedig meghatározták könyvtárának állományát, felszereltségét.

A felszabadulást követő csaknem négy évtized településfejlesztési politikája merőben más utat szabott Zirc gazdasági-társadalmi alakulásának, kulturális fejlődésének. A szocialista iparosítás eredményeként a közeli Dudaron szénbányát nyitottak, amely munkaalkalmat teremtett a lakosság nagy részének. Az iparosítás szükségletei határozták meg a járási székhellyé váló nagyközség oktatásügyének fejlesztését is, ami a vājáriskola létrehozásában testesült meg. Az iskola 1951-ben szakmunkásképző intézetté alakult, és benne ma évente 8—10 szakmára oktatják a jövő munkásait, elsősorban a mezőgazdasági gépszerelő és az építőipari szakmákban. A jól gazdálkodó tsz mellett a

Mezőgép, a Vegyipari Ktsz fa-, asztalos- és építőrészele, a Tanácsi Szolgáltató Üzem, valamint az Áfész nyújt megélhetést Zirc lakóinak. 1962 óta gimnázium is működik a városban.

Az 1984-es várossá nyilvánítás számtalan olyan gondot vetett fel, amelyek megoldása még hosszú évekre meghatározza a városvezetés tennivalóit és befolyásolja a településfejlesztés irányát.

A várossá nyilvánításkor a 7 ezer lakosú, volt nagyközséghez csatolták, így városrészekké tették a Zircről több kilométer távolságban fekvő Nagyesztergárt, Olaszfalut, Aklipusztát, Tündérmajort, Felsőperét, Eplényt, Lókutát, így Zirc lakosainak száma ma eléri a 11 ezret. Az új városrészek között mind fejlettségüket, mind a lakosság számát tekintve igen nagyok a különbségek, kezdve a volt majorságok (Akli, Tündérmajor) 100—300 főt el sem érő népességszámától az 1250 lakosú Nagyesztergárig és Olaszfaluiig.

Az új városok általános gondja, hogy központi anyagi támogatást nem kapnak, településfejlesztési nehézségeiken saját erőforrásaikra támaszkodva kell úrrá lenniük. A gondokból pedig Zircnek bőven kijutott. Magának a központi településnek — bár a vezetékhalózat elfogadható — olyan rossz a vízellátása, hogy a nap meghatározott időszakaiban egy-egy városrészben szüneteltetni kell a vízszolgáltatást. Egyetlen mélyfúrású kútja van, de, hogy a vízellátáson javítani tudjanak, még egyre lenne szükség, ami Kiss László tanácselnök tájékoztatása szerint 32 millió forintba kerülne. A városrésznek nyilvánított Nagyesztergáron egyáltalán nincs vízvezeték, így ennek létesítése ugyanúgy sürgető feladat, mint a csatornázás. A szorító anyagi gondok megfontolt, igen alapos tervezésre készítetik a város vezetőit. Nehéz döntés előtt álltak, amikor kénytelenek voltak a szennyvízvezeték kiépítésére előte-

remtett pénz egy részét az óvodára fordítani, mert a helyhiány már-már a termelőmunkát akadályozta. (Az óvodás korú gyermekek elhelyezési nehézségei miatt az anyák nem tudtak munkába állni.) De ugyanilyen szorító gond, hogy az óvodai helyek szaporítása mellett még ebben az öt éves tervidőszakban saját erőből új iskolát és utakat is kell építeni.

A hiányosságok pótlása multhatatlanul szükséges feltétele a városi létnek, ezeken kívül még az igen méltatlan körülmények között tengődő városi könyvtár körülményeinek javításával is számot vetett a városvezetés, bár erre — a tanácselnök szerint — csak a következő tervidőszakban lehet gondolni.

Az épület — Az állomány elhelyezése

A Zircen járó idegen — az itt-ott még fellelhető rozsdás eligazító táblák szerint — városi könyvtárat nem talál a településen. Villanyoszlopokon eldugott, rozsdásodó fémnyilak mutatják az utat — még a várossá nyilvánítás után hét hónappal is — a „nagyközségi-járási” könyvtár felé, az autóbussz-pályaudvartól nem messze levő egyik mellékutcába. Nem a legbiztosabb előjel — gondolom —, és elindulok a megadott irányba. Az új város könyvtára egy jellegtelen házsorba olvadva, messziről semmi jelét nem mutatja közintézmény mivoltának. Közelebb érve láthatóvá válik az épület falán elhelyezett üvegtábla, amely szerint Zirc nagyközség könyvtárának kapujához érkeztem. (Nagy Károlyné, a könyvtár igazgatója bánatosan panasolja, hogy mivel a könyvtár nem önállóan gazdálkodó egység, hanem a tanácsai ellátó szervezethez tartozik, igen nehéz embert kapni bármilyen munkára, így a táblacserére is.) Nem nagy ügy, gondolhatná bárki, de érzésem szerint ez is jelzi, hogy mekkora figyelmet jut erre az intézményre.

A könyvtár otthona, immár húsz éve, egy 75 négyzetméter alapterületű családi ház. Gyermekek részlegét az udvaron külön, egy 65 négyzetméteres — egykor füstölőnek, majd koporsólerakatnak használt — helyiségben alakították ki. (A *Szakmai irányelvek* szerint 570 négyzetméteres alapterületű könyvtár illetné meg Zircet.)

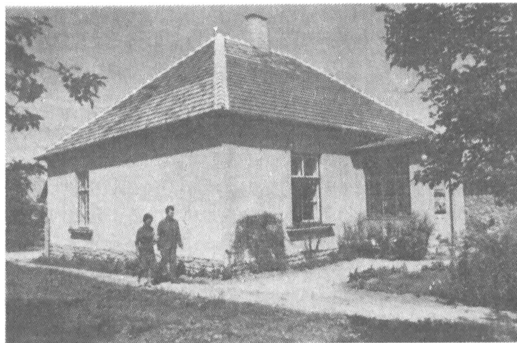
A családi ház merőben más építészeti adottságai miatt — az épületen egy közfal kibontásán kívül más átalakítást nem végeztek — nem felel meg a városi könyvtárral szemben tá-

masztott követelményeknek. A házat húsz éve nem tatarozták, belső szerelvényei közül csupán a villamoshálózatot újították fel 1983-ban és az izzólámpákat cserélték fénycsövekre. A belső festés már az 1984-es évre maradt.

Az épületben sem raktározásra alkalmas helyiség, sem olvasóteremnek berendezhető (vagy legalább a helybenolvasást lehetővé tevő, pár asztal befogadására alkalmas) sarok nincs. Mindössze hat személyt tudnak egyszerre asztalhoz ültetni, de az elhelyezhető ülőhelyek száma összesen sem haladja meg a húszat. (Ekkor már a kályhapadkán is ülnek.)

A kölcsönözhető állomány elhelyezésére szolgáló „tér” olyan szűfolt, hogy már az új beszerzések polcratétele is gondot okoz — nemcsak a helyhiány miatt, hanem mert a polcokat nem bírta el a padlószerkezet: a parketta a fal mentén elhelyezett állványok alatt beszakadt, így azok most teljes súlyukkal a falra támaszkodnak.

Az épület csekély befogadóképessége miatt csak a legkeresettebb műveket kínálják a szabadpolcok, a kevésbé keresettek és a többes példányok számára a 8 kilométerre levő Aklipusztán alakítottak ki egy központi raktárat. Így aztán, ha valakinek raktári könyvre van szüksége, a könyvtáros — egyéb dolgait félretéve — kibuszozik érte Akliba, vagy ha nem olyan sürgős az olvasónak, akkor megvárja, amíg alkalomadtán jön a megyei könyvtár kocsija, és behozza számára az olvasnivalót. Mivel ezt a tortúrát kevesen vállalják és mert a városban más lehetőség is van a szükséges szakirodalom és az egyéb olvasnivaló beszerzésére, nem csodálkozhatunk, hogy a városi könyvtár olvasóinak táborából hiányoznak például a pedagógusok, akik inkább a jobban felszerelt szakmunkásképző könyvtárat veszik igénybe. (Nem lenne érdektelen egyszer azt is megvizsgálni, hogy a rossz körülmények között működő, helyhiánnyal és szűkös beszerzési kerettel küszködő közművelődési könyvtárak mellett az adott településen milyen a könyvesbolt forgalma, és a házi könyvtárak állományának összetételében tükröződik-e a gyenge könyvtári ellátottság. Végző soron így nyerünk teljes képet a település olvasási helyzetéről. Zircről csupán a könyvesbolt forgalmának 1983. évi három és fél millió forintos adata áll rendelkezésünkre, vagyis még valamennyi zirci lakos — beleértve az újszülötteket is — 331 forint értékben vásárolt könyvet, addig a könyvtár egy-egy olvasójára 32 forint jutott abban az évben.)

A Zirci Városi Könyvtár

A könyvtárosokban megvan a jó szándék, hogy becsalogassák az olvasókat, és érdekes, olvasmányos műveket kínálnak számukra. Gondoltak a közeli buszpályaudvaron hosszabb ideig várakozó utasokra, és elsősorban az ő számukra alakítottak ki egy böngészdét, ahol a keresettebb népszerű periodikus kiadványokat, mint például a *Ludas Matyít*, a *Gondolat Könyveket*, a *Gyorsuló Idő*, a *Modern Könyvtár*, a *Magyar Hírmondó* sorozatait helyezték el. Itt találja meg az érdeklődő az olvasópályázatokat köteteket vagy a pályaválasztásban segítő irodalmat is. (A könyvtárosok szándéka szép és nemes, de nem tudom, honnan szerez tudomást erről a lehetőségről a buszpályaudvaron várakozó diák vagy bejáró dolgozó, ha semmiféle propagandaeszköz nem tájékoztatja. A pályaudvar közelében elhelyezett hatalmas idegenforgalmi eligazítótábla csak a műemlékkönyvtárat ajánlja az ideérkezők figyelmébe. A városi könyvtár pedig annyira jellegtelen és eldugott helyen van, hogy csak a nagyon elszánt, határozott céllal érkező idegen találja meg.)

A zsúfoltságból és a könyvtári célnak meg nem felelő helyiség adottságaiból következik, hogy a keresett művet az olvasó csak könyvtárosi segédlettel találja meg. A falak mentén elhelyezett polcokon kapott helyett a szépirodalom, a középben levő állványokon pedig a legkeresettebb szakirodalom, amelynek elhelyezése nem követi az ETO rendjét, a sorrendet a keresettség határozza meg. A kölcsönözni kívánó olvasó a kölcsönzötterbe lépve a 910-es és a 820-as szakkal találja magát szemben. Az állvány másik oldalán, az ablak alatt és még sok más helyen a történettudomány könyvei kapnak helyet.

Az ajtó mellett, a szerzői betűrendből ki-

emelve találhatók a verseskötetek, az ifjúsági ajánlott és az iskolai kötelező olvasmányok. Néhány kézikönyvet is elhelyeztek a szabadpolcos térben, főleg gyakran használt lexikonokat és ideológiai műveket. A marxizmus klasszikusainak csak válogatott művei fértek itt polcra, a teljes sorozatokat az irodában tartják.

A könyvtár folyóiratait a Veszprémi Megyei Könyvtárban bekötik, de a helyhiány csak az utóbbi három év termését engedi Zircen tárolni, a többi az aklipusztai raktárba szállítják. E három év folyóiratainak tárolására — kényszermegoldásként — a padlásfeljáró és a „szociális” helyiség szolgál. Nem találok jobb kifejezést e pár négyzetméter jellemzésére, ugyanítt van lehetőség kávéfőzésre, étkezésre, de egyúttal ez a mosdó, és itt található a könyvtár egyetlen vécéje is. (Nem tévedés, ott található — függönnyel sem elválasztva —, ahol egyedüli lehetőség van az étkezésre!) A könyvtárban évente megforduló 23 ezer látogató számára egyáltalán nincs mosdóhelyiség, ennek kialakítását 1985-re tervezik.

A padlásfeljáró alatti „folyóiratraktár” egyúttal papírraktár, de ide gyűjtik a bekötendő folyóiratokat és könyveket is.

Azt mondják, a baj nem jár egyedül. A zsúfoltságon és a padló csekély teherbírásán kívül a könyvtári célra alkalmatlan épület falai vizesek is. (Ezután már csak az következhet, hogy megjelennek a papírt és a faanyagot pusztító gombák. Reméljük, a fenntartó előbb talál megoldást a könyvtár elhelyezésére. Intő példa lehetne a zirciek számára a közeli balatonfüredi könyvtár sorsa!)

A könyvtárhoz egyetlen irodahelyiség tartozik, amely éppúgy munkahelye az igazgatónak, mint a feldolgozó vagy a módszertani munkát végző könyvtárosoknak. Itt sokszorosítják a katalóguscédulákat, „kézműipari” módszerrel — gépeléssel.

Nem hagyhatjuk említetlenül viszont a könyvtár gyönyörű virágoktól pompázó udvarát, amely fölé árnyat adó fák lombja borul, ideális nyári olvasóhelyet kínálván az ide betérőknek, mintegy kárptólásul a belső szűkösséért. (Kár, hogy ezt a lehetőséget nem használják ki.) Hogy mennyire szeretik munkahelyüket az itt dolgozó könyvtárosok, annak ékes bizonyossága ez az udvar, amelyben minden kertészeti munkát — a palántaneveléstől a fák metszéséig — ők végeznek, bevonva a családtagokat is. Egyébként az egész intézményben példás rend uralkodik, és a szobákban minde-
nütt sok a virág.

A hálózat

A zirci központ annak idején mint községi könyvtár kezdte meg működését, 1956-tól 1971-ig járási könyvtár volt, 1971 és 1974 között ismét községi, 1974-től 1984-ig nagyközségi könyvtárként működött. Járási könyvtárként a járás könyvtárainak szakmai-módszertani felügyeletét látta el, nagyközségi könyvtárként Zirc és a társközségek könyvtárügye tartozott hatáskörébe. Az ellátandó területhez Zirc, valamint Olaszfalu, Nagyesztergár, Lókút, Eplény, Akli, Felsőpere és Tündérmajor település tartozott. Kardosréten elhelyezési gondok miatt megszüntették a könyvtárat, a Mezőgépnél viszont üzemi letétet hoztak létre.

A várossá alakulás sajátos körülményei — az egymástól igen távol levő városrészek — miatt 12, különböző nagyságú és típusú könyvtári egység tartozik a központhoz. Az egykori társközségek: Olaszfalu és Nagyesztergár iskolai könyvtárak kezelésének a gondját is átadták a városnak. Olaszfaluban a hajdani községi, ma városi fiókkönyvtáron kívül az iskola könyvtárlományát is a zirci központ gyarapítja, elsősorban oktatási segédkönyvekkel, a kötelező irodalommal, meséskönyvekkel. Ez utóbbiakat a napközis teremben helyezték el, így szoktatják rá a gyerekeket az olvasásra.

3675 kötetes állományból választhat Olaszfalu városrész 1250 lakója, akik közül 152 felnőtt és 119 gyerek rendszeres olvasója a nemrég új helyiségbe költözött könyvtárnak. A kétszintes épületet — amelyben a könyvtáron kívül KISZ-szoba, sportöltöző, orvosi rendelő és tanácsadó is működik — két és fél millió forintért újjittatta fel a városi tanács. Lényegesen jobb körülmények közé kerültek így az olvasók, hiszen a régi 28 négyzetméter helyett most 80 áll rendelkezésükre. Az a furcsa helyzet állt elő, hogy a fiókkönyvtár alapterülete pár négyzetméterrel nagyobb, mint a központé, de míg Olaszfaluban 3675 kötetet kell elhelyezni és 152 felnőtt olvasót kiszolgálni, addig a zirci központ 75 négyzetméterén 31 ezer kötetnek kell helyet szorítani és 875 felnőtt olvasó igényeit kielégíteni.

Nagyesztergáron az iskolában működik a városi fiókkönyvtár, szép példát mutatva az ésszerű integrációra. Az állománygyarapítás során figyelembe veszik a szaktantermek és az egyéb oktatási egységek szükségleteit is. Itt 3328 kötet jut 1250 lakosra, akik közül 186

rendszeresen használja a 20 négyzetméter alapterületű könyvtárat.

Lókúton a 40 négyzetméteres, volt tante remben működő fiókkönyvtáron meglátszik a kisegítő iskola igazgatóhelyettesének ügyesrető munkálkodása, gondoskodó figyelme. Nagy Károlyné megítélése szerint az olaszfalui mellett — ahol szintén pedagógus a könyvtáros — a lókúti fiók működik a legeredményesebben. A könyvtári célokra felújított, melegpadlóval ellátott, világos helyiségbe a Veszprémi Megyei Könyvtár vásárolt állványokat, így sikerült a 3360 kötetet elhelyezni, s ezt az állományt ma már a 810 lakosból 240 beiratkozott olvasó használja.

Eplény 962 kötetes könyvtára a megszünt iskolában működik, klubkönyvtár jelleggel. A volt napközi játéka itt maradtak, változatos foglalkozásokra adva lehetőséget az olvasótábor zömét alkotó gyermekhadnak.

Felsőperén a KISZ-klubként működő volt tanteremben, egy szekrényben helyezték el a 336 kötetet, amelyet tizenhárman olvasnak rendszeresen.

Tündérmajorban és Aklipusztán hasonló a helyzet: a 22, illetve 16 olvasó által használt 357, illetve 112 kötet szekrényben várja olvasóit. Az utóbbi négy helyen letétek működnek, amelyekhez kapcsolódik még a Mezőgép Vállalatnál elhelyezett üzemi letéti könyvtár is, a több műszakba járók ellátására. Ezekben a helyeken kéthavonta cserélik az állományt, így az olvasók viszonylag friss irodalomhoz juthatnak.

A Zirci Városi Könyvtár a Veszprém megyei könyvtárak által elsőként bevezetett körzeti ellátórendszer mintájára szervezi fiókjainak, illetve letéteinek ellátását. A kis települések feldolgozva, kölcsönzésre kész állapotban kapják meg a könyveket, amelyek beszerzése a központban történik. Ez korábban is így volt, de akkor még Lókút, Nagyesztergár és Olaszfalu saját leltárkönyvvel rendelkezett, ma viszont egységes leltározás folyik a zirci központban.

A letéti és a fiókkönyvtárakban munkájukért havi 250—600 forint tiszteletdíjban részesülő könyvtárosok látják el a kölcsönzés tennivalóit. Heti munkaidejük és tiszteletdíjuk az ellátandó terület és az állomány nagysága, valamint iskolai végzettségük szerint váltakozik.

A zirci központ gyermekkönyvtára 1967-ben nyílt, a felnőttkönyvtár udvarán levő húsz négyzetméteres, vaskályhával fűthető raktárhelyiségben. Három év múlva bővítették 65

négyzetméteresre, cserépkályha-fűtést kapott ekkor, az idén pedig lambériázták a falakat, s ezzel és a játékokkal barátságos környezetet teremtettek a 850 gyermekolvasónak. A gyermekrészleg jóval tágasabb, mint a felnőttkönyvtár, itt harminc gyermeket tudnak egyszerre leültetni, számukra foglalkozásokat tartani. A könyvtárosoknak az a törekvésük, hogy egy-egy tanévben minden gyerek legalább kétszer forduljon meg a könyvtárban, s használni tudja a katalógusokat és az egyéb segédeszközöket. Ennek érdekében az elsősöknek és a hetedikeseeknek könyvtárhasználati foglalkozásokat tartanak, a katalógusokon pedig rajzos eligazító táblákat helyeztek el. Minthogy a tanterv kötelező könyvtári órákat ír elő, a szerdai órákat csoportos iskolai foglalkozások számára tartják fenn, délelőtt iskolai órákat tartanak, délután napközis csoportokat fogadnak. A gyermekkönyvtár bábszakkört és könyvbárátkört működtet, ezek rendszeresen, hetenként tartják foglalkozásaikat.

Az állomány és katalógusai

Az egykor előszobának vagy inkább üvegezett verandának készült — egyébként igen barátságos, világos, csupa-virág — helyiségben két tárlóban elhelyezett újszerzemény-kiállítás fogadja az épületbe belépő olvasót, aki itt tájékozódhat a betűrendes és a szakkatalógusok segítségével a könyvtár 31 ezer kötetes állományáról. Recenzió- és analitikus társadalomtudományi katalógus áll még az olvasók rendelkezésére, de az FSZEK-től készen kapott cédulák közül ebbe a katalógusba csak azoknak a dokumentumoknak bibliográfiai leírásai kerülnek be, amelyek a könyvtár állományában megtalálhatók. A könyvbeszerzések alkalmával ezért nagyon ügyelnek arra, hogy a tanulmánykötetek meglegyenek az állományban.

Az igen csekély — évi 70—90 ezer forintos — könyvbeszerzési keret többnyire csak egy példányos vásárlást tesz lehetővé. Több példányt egyedül a kötelező irodalomból vásárolnak időnként.

Mivel a könyvbeszerzési keret összege az

elmúlt tíz évben csak csekély mértékben emelkedett, a könyvtárak rohamos emelkedése miatt az évente megvehető művek száma csökken. Ezért a könyvtár minden együttműködési lehetőséget igyekszik megragadni, hogy legalább több intézmény együttes állománya tartalmazza a szükséges szakirodalmat. A jogszabály-gyűjteményeket — amelyek ára köztudomásúan igen magas — a városi tanács veszi meg, és ezek ott is használhatók. (Lehetséges, hogy ez megtakarítás a könyvtárnak, viszont a kiadvány használatát erősen korlátozza.) A pedagógiai szakirodalmat és az oktatott szakmák közép- és felsőfokú irodalmát a szakmunkásképző könyvtára gyűjti, bár elméletileg nincs akadálya annak sem, hogy könyvtárközi kölcsönzéssel átkérjék a városi könyvtár olvasói számára. Úgy hiszem azonban, hogy ez túlságosan bonyolult eljárás ahhoz, hogy nagyobb számban igénybe vegyék, így aztán a pedagógusok nem is igen látogatják a városi könyvtárat szakirodalom beszerzése céljából. De kevés a szakmunkástanuló, és csökkenőben van a középiskolás olvasók száma is. Ez részben a szűkös elhelyezési körülmények és a kellő példányszámban be nem szerzett művek következménye, másrészt a szakmunkásképző könyvtárának felszereltsége, elhelyezési körülményei összehasonlíthatatlanul jobbak a városi könyvtárénál.

Nagy Károlyné, a könyvtár igazgatója már három évvel ezelőtt is legalább 95 ezer forintos könyvbeszerzési keretet tartott szükségesnek ahhoz, hogy az állományt és a szolgáltatásokat is a korábbi szinten lehessen tartani. Azóta a könyvtárak még magasabbra emelkedtek, a beszerzési keret viszont alig 13 ezer forinttal nőtt.

Előfordulhatnak kivételes évek — mint az 1983-as —, amikor az olaszfalui iskolából átleltározott könyvek értékével, 42 ezer forinttal nőtt a beszerzésre fordított összeg, de ez csupán a statisztikát szépítő adat. Ekkor 3181 kötettel gyarapodott az állomány, viszont törölték belőle 1502 kötetet. 1982-ben a könyvek elrongyolódása, avulása miatt többet töröltek, mint amennyit vásárolni tudtak (*Folytatjuk*)

Dr. Tóvári Judit

A Könyvtáros egyes számai — tizenkét hónapra visszamenőleg — kaphatók a Lapkiadó Vállalat Közönségszolgálatánál (1076 Budapest, Thököly út 21. Tel.: 424-543); a régebbi számok pedig szerkesztőségünkötől kérhetők.

Az Országos Könyvtárügyi Tanács októberi elnökségi ülése

Az OKT elnöksége 1984. október 26-i ülésén jóváhagyta az osztályozási szakbizottság tagjainak névsorát, amelyre *Babiczký Béla*, a szakbizottság elnöke tett javaslatot. Ennek értelmében *Vályi Gábor*, az OKT elnöke a következő szakértőket kéri fel a közreműködésre: *Darabos Pál, Földi Tamás, Kapolnai Ivánné, Mártyán Gyula, Papp András, Rónay Tamás, Schneller Károly, Surján Miklós, Tóthné Környei Márta, Ungváry Rudolf és Zöldi Péter*. Az elnökség egyúttal arra kérte Babiczky Bélát, hogy az 1985-re szóló munkatervet a szakbizottság alakuló ülésén megvitatásra és jóváhagyásra terjessze elő.

Minthogy a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának jóváhagyásával az OKT elnöke és az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ igazgatója a *Könyvtári Figyelő* című folyóirat szerkesztőse számára új ügyrendet léptetett életbe, a felelős szerkesztő, *Gerő Zsoltné* és a szerkesztő bizottság elnöke, *Papp István* javaslatot tett a szerkesztő bizottság megújítására. Az elnökség elismerését fejezte ki a bizottság eddigi tagjainak munkájukért, s egyetértve a javasolt új névsorral, kérte a két „laptulajdonos” szerv vezetőit, terjesszék fel jóváhagyásra a minisztérium könyvtári osztályához.

A vonatkozó jogszabályok alapján az OKT 1979-ben alakult újjá, s a jelenlegi tagság zömét a művelődési miniszter 1980 elején kérte fel tisztségére. Az érvényes ügyrend értelmében a megbízás öt évre szól, tehát 1984 végén lejár. Ezért az elnökség megbízta az OKT elnökét, folytasson megbeszélést az MM illetékes miniszterhelyettesével az OKT tevékenységéről, a vele szemben támasztott igényekről, hogy ennek megfelelően fontolhassa meg az OKT tagságának megújítására, a személyek kiválasztására vonatkozó javaslatát.

Végezetül tájékoztató hangzott el arról, hogy hamarosan megjelenik a tanácsi közmű-

velődési könyvtári szolgálatra vonatkozó útmutató a *Művelődési Közlelonyben*, továbbá arról, hogy 1985-ben megindul a fővárosban a főiskolai szintű könyvtárosképzés. Szóba került az 1985-ben Budapesten és Békéscsabán, az IFLA és az MKE közös szervezésében tartandó könyvtárépítési szeminárium is. *Vályi Gábor* beszámolt a Soros-alapítvány könyvtárakat érintő ügyeiről: az alapítvány valószínűleg 1985-ben is lehetővé teszi amerikai könyvek kedvezményes beszerzését, s különféle kisgépek (gyorsmásolók, katalóguscédulaszorosítók, reader-printer típusú mikrofilmolvasók) vásárlását. Az elnökség hangsúlyozta, hogy a Soros-alapítvány Könyvtári Programiroda számára — amely az MKE keretében fog működni — megfelelő szervezeti kereteket és anyagi, különösen elhelyezéshelyi feltételeket kell teremteni az eredményes tevékenységhez, továbbá a gépvásárlási lehetőségeket pályázat formájában minden könyvtár számára fel kell kínálni, s létre kell hozni az elbírálás megfelelő fórumát.

Az elnökség tudomásul vette *Hegedűs Péter*nek az együttműködéses vállalkozások, a könyvtárközi társulások, a könyvtárakban működő gazdasági munkaközösségek kérdéseinek feldolgozására benyújtott tervezetét, s az ügy időszerűségére való tekintettel arra kérte a munkabizottságot, hogy jelentését mielőbb tegye meg.

Az elnökség későbbi időpontban fogja napirendjére tűzni az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum előterjesztését a megyei pedagógiai intézetek könyvtárainak szerepéről és könyvtárügyi kapcsolatairól.

Előkészületben van s hamarosan megjelenik az OKT füzetsorozatában *Katsányi Sándor*nak a könyvtárosok szakmai továbbképzési rendszerének fejlesztéséről készített dolgozata, amelyet megtárgyalt s elfogadott az OKT 1984. április 17-i plenáris ülése. (P. I.)

Olvasómozgalom-párti vagyok

Hiszek az olvasómozgalom és a hozzáértéssel szervezett akciók értelmében. Csak hát kérdés: *ki mit ért olvasómozgalmon és olvasópályázaton?* Azokat a gyakran dilettánsnak minősíthető kampányokat, amelyeket *Kamarás István* a *Könyvtáros* decemberi számában bemutat (és jogosan bírál), vagy olyasmit, amit a cikke végén érzékeltet? Az én felfogásom az utóbbihoz áll közelebb, s meggyőződésem, hogy ha a sütőipar rossz kenyeret süt, nem felszámolni kell a kenyérsütést, hanem megjavítani; ha célrendszerében, formájában, szakszerűségében rossz egy olvasópályázat, nem az olvasómozgalom értelmét, szükségességét, lehetőségeit kell kétségbe vonnunk, hanem a hozzáértést, az átgondoltságot, a pedagógiai, olvasáspszichológiai stb. körütekintést kell fokoznunk.

Kamarás István vitaindítója megerősített abban a korábbi véleményemben, hogy újabb számba kellene venni az olvasómozgalom legfontosabb kérdéseit, különös tekintettel arra, hogy csak a minden szempontból korszerű olvasómozgalom felelhet meg egyaránt a társadalom megváltozott művelődési viszonyainak és a művelődők emberi méltóságának. Ez a korszerűség felfogásom szerint — egyebek között — azt jelenti, hogy napjainknak megfelelő mozgalmi eszközökkel, színvonalas és szakszerűen szervezett, sokoldalú propagandával, a körülményekhez és az egyénekhez rugalmasan igazodó szervezési és módszertani elvekkel és a közművelődés egész hatásrendszerét szem előtt tartva kell az eszmeileg és művészileg egyaránt értékes irodalmat eljuttatnunk a legszélesebb tömegekhez — úgy, hogy a társadalmi célok követése közben mindenkor tiszteletben tartsuk a személyiséget.

Az olvasómozgalom — az én felfogásomban — a közművelődés egyik lehetősége. Lehetősegg arra, hogy a tömegek ismeretszintjét, világról alkotott képét, esztétikai értékrendjét kedvező irányba befolyásoljuk, s ily módon is

segítsük az embereket, hogy humanizáltabb viszonyok között éljenek, jobban megtalálják helyüket, szerepüket a kisebb és a nagyobb közösségekben. S meggyőződésem, hogy az olvasás megszerettetésére és az olvasási kultúra fejlesztésére irányuló népművelői tevékenység, vagyis az olvasómozgalom szervezése nem értelmetlen, mert ezzel is — ha nem is közvetlenül mérhetően — hozzá lehet járulni a társadalom előbbre jutásához. Csak nem szabad hozzánemértéssel szervezni!

Nézetek az olvasómozgalomról

A törekvés, hogy minél több állampolgárt értő olvasóvá neveljünk, nem új keletű. Az elmúlt csaknem 40 évben mindig figyelmet kapott az írott szó megszerettetése és az olvasmányélmények kamatoztatása a nevelésben. Emögött az a felismerés húzódott, hogy az olvasás hathatósan képes segíteni mind a személyiségalakítást, mind a társadalmi tevékenységet, s ugyanakkor a szabad idő értelmes eltöltésének is egyik lehetősége.

Az évek során a könyvbarátok tábora növelésének, az olvasói érdeklődés befolyásolásának kialakultak a formái és módszerei, s ezek mindenkor összhangban voltak a társadalom művelődéspolitikai stílusával. Ma is — amikor már másként gondolkodunk az olvasóvá nevelésről — el kell ismernünk, hogy az elmúlt évtizedek olvasótoborzó kampányai az adott időszakok mozgalmi normáinak és a „külterjes népművelés” szempontjainak voltaképpen megfeleltek. A tömegesség és a politikai tudatosság szempontjai többnyire érvényesültek, s — főleg a magyar és a világirodalom klasszikusainak népszerűsítésével — időtálló értéket is propagáltak.

De volt időszak, amikor az olvasási propaganda céljai leszűkültek a mindennapi politikai

munka kiszolgálására, az éppen soron levő politikai, nevelési célok követésére. A direkt módszerek és sematikus olvasmányok előtérbe állítása jellemezte ezekben az években az irodalmi nevelést, és az a statisztikai szemlélet, amely — az olvasók és a kikölcsozött művek számát abszolút mutatónak tekintve — számításon kívül hagyta a műveknek a személyiségben kiváltott hatását. Ezzel a gondolkodással együtt járt az a tévképzet is, hogy egy-egy mű hatása rövid időn belül kimutatható (és a napi politika szempontjából kedvező) változásokat idéz elő a tudatban, így ezekkel a kampányokkal sok mindent meg lehet oldani.

Szerencsére az elmúlt másfél évtizedben mind többek számára vált nyilvánvalóvá (s ez a meggyőződés vezérli Kamarás István tollát is), hogy a tömegek és az irodalom találkoztatása korántsem ilyen egyszerű, s ahhoz, hogy a művek a kívánatos elmozdulást kiváltsák a személyiségben, sok tényező hosszú időn át tartó egyúthatása szükséges. Magam is azt vallom, hogy olvasóvá (illetve az élményt a kívánatos színvonalon befogadó emberré) nevelni nem lehet huszáros rohamokkal, hanem a nevelés teljes eszköztárának „általános mozgósítása”, tudatos és következetes alkalmazása szükséges ahhoz, hogy valaki a betű szerelmésé váljék, illetve, hogy ízlésének színvonalában, értékítéleteiben, élményfeldolgozó képességében feljebb lépjen. Egyre terjed az a felismerés is, hogy mindez nem fejezhető ki számokban.

Sokan azonban még ma is többnyire csak a közvetlenül agitáló műveket tudják elképzelni az irodalomnépszerűsítés középpontjában, régi beidegződések hatásaként kampányokban és grafikonokban gondolkodnak, ha a tömegek olvasási kultúrájáról esik szó. Ma is vannak, akik a „tematikusság” miatt az esztétikai érték kárára engedményeket tesznek. Mások viszont úgy vélik, hogy mivel a tömegek olvasóvá nevelése nem valószínű meg rövid távon, s mivel ennek határfoka közvetlenül nem mérhető (s különben is ki-ki döntse el, akar-e olvasni és mit), nincs szükség semmiféle serkentésre és irányításra; az akciók nem oldanak meg semmit, s egyáltalán: hagyjuk békén az olvasót!

Ez a felfogás az utóbbi években a sajtóban is felbukkant, sőt szaporodnak a szépirodalom hatásairól és az esztétikai érték viszonylagosságáról szóló elgondolkoztató írások, melyek a kérdéskör bonyolultságát jelzik. Elég, ha példaként idézek az *Élet és Irodalom* 1979. au-

gusztus 18-i számában közölt, *Hankiss Elemér*-rel készített interjúból:

„A magas kultúra több ezer éves történelmi mérlegének szerepe nem hiánytalanul és nem egyértelműen pozitív. A művészet nemcsak kiteljesítője lehet az életnek, hanem pótszerévé is válhat, s nemcsak felszabadítja, hanem meg is béklyóztatja az embert és közösséget: segít önmagunkra és a világra eszmélni, de közben illúziókba is ringathat(...) Az emberi, társadalmi lét ellentmondásait katartikus érzelmekben feloldó műalkotások, ahelyett, hogy kiméltlen és bátor számvetésre készítették volna olvasóikat, hamis biztonságérzetükben, a végsőfokon-minden-rendben-van illúziójában erősítették meg őket.

Van azonban, furcsa módon, olyan vetülete is a kérdésnek, hogy a lektúr — vagy akár a giccs —, ami esztétikailag értéktelenebb, mint a remekmű, társadalmilag pozitívabb szerepet tölt be(...) Az irodalom, a zene, a képzőművészetek remekműveihez csak a hozzáértők, a beavatottak, az egyetemet végzettek tudnak s mernek, merhetnek hozzászólni, és ez a képességük, tudásuk, beavatottságuk arisztokratikus fölényt ad nekik másokkal szemben. Ebben az értelemben a remekművek antidemokratikus funkciót tölthetnek be(...)

A gyakran szidott falvédő sokaknak még ma is a családi boldogság, a béke, a hajdani vagy soha nem volt szép szerelem szellemét sugározza. A giccsnek minősített olajnyomat pedig az idill költészetét, a sors élményét mintázhatja. Akinek életében először van pénze, hogy műanyag rózsát vegyen, annak a rózsza a titokzatos és ragyogó szépség forrása lehet. Odamehetünk-e hozzá, hogy dobja el, mert ízléstelen?”

Hasonló kételyeket ébreszt *Kamarás István* cikke az *Élet és Irodalom* 1979. június 16-i számában (Hagyjuk békén az olvasót!) és a *Valóság* 1979/6. számában közölt *Hankiss*-tanulmány (*Felemás világ?*) is. *De Bata Imre* is félreért valamit, amikor az *Olvasó Nép* 1983 tavaszi számában romantikusnak nevezi az olvasásra szoktatás mozgalmát, és amikor azt tétélezi fel, hogy „tiszteletre méltó naiv hit” húzódik meg az elképzelés hátterében.

Magam is tudom, hogy igaz a cikkek fő tétéle („...újra és újra csalódnia kell annak, aki úgy véli, hogy az irodalom, a művészetek, a zene szükségszerűen nemesebbé, emberségesebbé teszik az embert és az emberiséget”; s nem lehet *Don Quijote*-i rohamokkal, átgonddolatlan kampányokkal felszámolni az olvasási fe-

hér foltokat), de azt hiszem, hogy ennek hangsúlyozása napjainkban sokaknál (főleg a sznobságra hajlamosakban) egyoldalú következtetésekhez, szemléleti torzulásokhoz vezethet. Azzal a veszéllyel járhat, hogy a könyvtárosokban és a népművelőkben a közművelődés (különösen pedig a művészeti nevelés) értelmét, lehetőségeit illetően kételkedést, elbizonytalanodást, passzivitást ébreszt. A közművelődés mai helyzete viszont azt kívánná, hogy a könyvtárosokban és a népművelőkben erősítsük a munkájuk értelmébe vetett hitet. (Ami természetesen nem jelenti azt, hogy ne ismerjék lehetőségeik határait a személyiségformálásban, ne legyenek tisztában a hatásmechanizmus bonyolultságával.)

Amiről nem feledkezhetünk meg

Tudatában kell lennünk annak, hogy a korábbi olvasómozgalmak (ideértem a Kamarás István által említett olvasópályázatokat is) bizonyos naivitásai, szervezési dilettantizmusai fölött eljárt az idő, azokból okulva bölcsebben, s a műbefogadás, személyiségalakítás törvényszerűségeivel körültekintően számolva kell közelítenünk a lehetséges olvasóhoz. Figyelembe véve — és adaptálva — *Lengyel József* üzenetét: „Igazából csak az lesz olvasó, aki önként olvas, saját kívánságának engedve. Az iskola tehát igen gyengéd kézzel, palántázó ésszel irányítsa az olvasást. Szerettesse meg az olvasást, de ne nyomja szigorúan és követelődően a gyerek kezébe a könyvet. Irtózom a muszájtól! Bevallom: én valamikor »a kiméletlen jóra törekvő« kívántam volna lenni. De azt tapasztaltam — kis és nagy dolgokban egyaránt —, hogy a »muszáj« módszere végső soron célját téveszti. Nehezen és jó későn, nem iskolában, nem »fejtágító« szemináriumban tanultam ezt, de jól megtanultam. Erőszakkal semmilyen területen sem érhetünk el sikert, mint néha gondoljuk vagy gondoltuk; az irodalom megszerrettetésére pedig egyenesen alkalmatlan.” (*Az őszinteség lépcsőin*, 1974. Magvető; — közli a *Könyvtáros* 1976/7-es száma is.)

Az olvasmányok feldolgozásánál az olvasók, más-más intellektuális szintjével, pszichikai beállítódásával, egész addigi élményvilágával kell számolnunk, s meg kell értenünk, hogy egy-egy regény vagy verseskötet olvasata és „üzenete” személyektől függően más-más lehet. Nagyon találóan írja ezt le *Thomas Mann* Varázshegy című regényének kapcsán *Kardos*

László a könyv 1963-as kiadásához írt előszavában:

„Azt tapasztalhatni, hogy az olvasók, aszerint, hogy milyen kulturális fokon állanak (s ezt a fokot korántsem kapcsolnánk össze mindig és feltétlenül az iskolázottság fokával), s hogy milyen az olvasói temperamentumuk — más-más Varázshegyet szeretnek. Egyáltalán: az olvasói élmény, pontosabban: az a mérték, amelyig az olvasó birtokába vesz egy művet, rendkívül különböző. Van olvasó, aki egy regényből, a Varázshegyből is, csak a szerelmi bonyodalom szálait tartja számon, s minden egyéb a háttérbe halványul előtte. Az ilyen sekélyes olvasótól el addig az eszményi típusig, amely globális és egyben árnyalt módon veszi birtokába az alkotást, s akinél a szerelmi bonyodalom nem jelenik meg eszméktől, elvi harcoktól, kompozíciótól és stílustól függetlenül — ismételjük, amattól emeddig széles-széles skálán helyezkednek el az olvasók tömegei. Konkrétabban szólva a Varázshegyről: ebből a műből a skála legalsó vonalán álló olvasó is kap valamit — kapja a szerelmi mozzanatot, az izgalmas haláleseteket, a tébécé kritikussabb fázisainak felizgató tüneteit s hasonlókat: Hans Castorp szanatóriumi éveinek kidudorodóbb külső pillanatait. Aztán a skálán fokonyként emelkedhetünk. Néhány vonallal magasabban álló olvasó már a szanatórium sajátos levegőjét is megérzi, ráeszmél a »fent« és »lent« atmoszférájának furcsa különbségeire és furcsa azonosságaira. Ismét följebb mozdulva a skálán olyan olvasóra akadunk, aki Castorpban már megérzi az ellentétes ideológiák közt tétovázó, olykor vergődő embert, talán már a németiség sorsát is és aki az »esszék«-ben nem terhes, átlapozható tartalmi elemeket lát, hanem szerves, szép tartozékait a műnek. S így tovább, lassanként, sok-sok árnyalaton keresztül eljutunk addig az eszményinek mondott s talán csak feltételezett olvasóhoz, aki egészen birtokába tudja venni a művet, aki egyetlen szeméjét sem veszti el annak, amit az író át akar neki adni.”

Hogy mennyire bonyolult kérdéskörrel van dolgunk, azt legyen szabad egy újabb idézettel bizonyítanom. (Az idézet megválasztása a véleményemet tükrözi, s találobban — és bizonyára hitelesebben is — fejezi ki a lényegét, mintha magam fogalmaznám meg, így talán kérhetem: nézzék el, hogy ismét más szavait kölcsönözöm.) Ismert költőnk, *Somlyó György* szavait idézem, aki szinte helyettem fogalmazta meg a *Filmkultúra* 1976-os évfolyamának

negyedik számában egy nagyon fontosnak tartott gondolatot, melyet feltétlenül az „amiről nem feledkezhetünk meg” fejezetbe tartozónak érzek.

„... a megértés — hogy miből mit ért meg az ember — az egész művészet, sőt az egész emberi kommunikáció problémája. Én eddig ötször olvastam el a *Háború és békét*, és bizonyára még mindig rengeteg mindent nem értettem meg belőle, nem fogtam fel, nem tudatosítottam, nem dolgoztam fel magamban. Nem beszélve arról, hogy nemcsak az a kérdés, mit értettem meg, hanem az is, hogyan. Hiszen mindenki csak a saját felfogóképességével érthet, s a művészet olyan közlés, amit az ember csak az egész életével képes megérteni, mert ahhoz szól, abba kapcsolódik. Hogy a *Háború és békét* olvasva vagy egy Fellini-filmet nézve ki mire rezonál: az egész életétől függ. És mindenkinek szükségképpen más az élete. A művészet a mindnyájunkban megbúvó legprime-rebb élményeket mozgósítja, s mivel ezek mindnyájunkban többé-kevésbé másképp játszódtak le, senki sem ért meg mindent teljesen és ugyanúgy — mindenki egy kicsit másképp ért mindent. A megértés — különösen a művészet megértése — elgondolhatatlanul bonyolult folyamat (...) az, ki mit és mennyit ért meg valamiből, végtelen skálán mozog, mind a műalkotások, mind a befogadó ember érzékenysége szempontjából. És semmi esetre sem csupán a műveltség foka hívza meg a befogadás képességének a határát, az ember az egész lényével, az egész életével fogadja be és érti meg a műalkotást.”

Ha mindezt figyelembe vesszük az olvasómozgalom szervezésekor, elkerülhetjük a korábbi olvasómozgalmak gyerekbetegségeit, nagyobb valószínűséggel próbálkozhatunk a személyiségre hatni, és a művelődők emberi méltóságát sem sértjük meg.

Stratégia és taktika

Abban a kivételes helyzetben vagyok, hogy a *Könyvtáros* hasábjain korábban már három alkalommal is elmondhattam a véleményemet az olvasómozgalom kérdéseiről (az 1971/6., az 1981/11. és az 1982/11-es számokban). Ez némileg megkönnyíti helyzetemet, mert feltételezhetem, hogy ha valaki vitázni akar a nézetemmel, a korábbi három írásomat is előkeresi, de nehezíti is, mert — mivel nem akarom a régebben leírtakat ismételnem — az ott közöltek

elhagyása félreértéseket szülhet, s mostani írásom kerekességének rovására mehet. Így csupán utalásszerűen hozom szóba a stratégia és a taktika kérdését.

Az olvasómozgalom egyik fontos kérdése a távlati cél és a napi teendők viszonyának értelmezése. Abból a helyes felismerésből ugyanis, hogy tömegeket olvasóvá nevelni nem lehet huszáros rohamokkal, és hogy nem a számszerűség a meghatározó szempont, többen azt következtetik, hogy *nem is kell* kimutatható munkára törekedni, elhanyagolható az olvasótoborzás és mindenféle irodalmi rendezvény, s nincs szükség semmiféle akcióra. Én viszont azt gondolom, hogy az irodalmi nevelés nagy mozgalmi kerete nem jelenthet sültgalambvárást, hanem a távlati céloknak a mindennapokban testet öltő olvasáspropagandában, olvasószolgálati tevékenységben, vonzó kulturális életben (és kimondom: eredményekben) kell valóra válniuk. Az általános és a távlati célokot ezért le kell bontani a közösségek és az egyének viszonyaira — mégpedig úgy, hogy a helyi lehetőségek, a tömegek műveltségi szintje, olvasási szokásai és az éppen lehangsúlyosabb nevelési feladatok kellően érvényesüljenek. *Az elvek „megfoghatóvá” tételének egyik lehetősége lehet a szakértelemmel és körültekintéssel kidolgozott olvasópályázat.*

Azért is szükséges időnként nagyobb vállalkozásokba kezdeni, mert ezek az irodalmi nevelés sorainak rendezésére készítetnek, céltudatosabbá és szervezettebbé teszik a könyvtári nevelőmunkát, lendületet adnak a könyv és a lehetséges olvasók találkoztatását szolgáló munkának.

Nem adhatunk igazat azoknak, akik szerint nem kellenek az akciók, mert azok csak önmagunk áttatására valók, a statisztikai mutatók pedig csak látszateredményeket tükröznek. Ez a szemlélet — még ha van is igazságalapja — azért hibás, mert ha — egyebek között éppen az akciókkal — nem törekszünk kimutatható eredményekre, hanem csak a nagy általánosságban tengünk, *még az esélyt sem adjuk meg magunknak, hogy eredményes lesz a munkánk.* Az olvasási akciók éppen azért kellenek, hogy egy-egy figyelem- és erőösszpontosítással előtérbe helyezzük az irodalmi nevelést; olvasóknak nyerjünk meg olyanokat, akik eddig nem barátkoztak a betű útján történő művelődéssel és szórakozással; izlésszintjükben, értékítéletükben fejlesszük az olvasókat; a nevelési szempontból fontos könyvekre irányítsuk a figyelmet. Az akciókat az olvasómozgalom

sokéves folyamatába kell helyezni, s a folyamat egészében gondolkodva kell szervezni.

A benevezőkről természetesen nem szabad azt hinnünk, hogy automatikusan olvasókká váltak, az olvasókról pedig, hogy minden esetben épültek a könyvből. Tudnunk kell, hogy a személyiségfejlesztés bonyolult feladat, s a személyiség csak nagyon-nagyon kivételes esetekben befolyásolható egy-egy könyvvel. S a számadatok, a helyezések stb. nem szabad, hogy megtévesszenek bennünket.

Egy-egy részakció tehát a távlati célt szem előtt tartva érzékelhető formát adhat — egy-egy időszakra — a mozgalomnak. Az akció az általános célokat aktualizálja, a teendőket konkretizálja, az irodalompropagandát a középpontba állított kérdésekhez illeszti. Voltaképpen *eszköz a távolabbi cél érdekében*. Mert az irodalom és a művészetek hatása alatt formálódott ember — ha az egyéb feltételek is adva vannak (s erről sem szabad megfeledkeznünk!) — könnyebben eligazodik az emberi kapcsolatok rendszerében, fejlettebb alkalmazkodó képességgel, magasabb érzelmi kultúrával, humanizáltabb és értékesebb emberként áll a közösség rendelkezésére. A könyvtárba szoktatás és az olvasómozgalom értelmét ezért így kell felfognunk.

Mindehhez az akciók jó alkalmat teremthetnek. Csak tisztában kell lennünk azzal, hogy *az igazi cél a személyiséggazdagítás és -kibontakoztatás, s ez csupán az olvasópályázat könyveinek olvastatásából és „kikérdezéséből” áll.*

Az olvasás hosszú távú programját én egyetlen nagy szerkezetnek fogom fel — s ezt szeretném másoknak is sugallni —, melynek ki- és beemelhető elemei is vannak, s ezek az elemek a különféle akciók. Egy-egy akció tehát — legalábbis az én felfogásomban — része annak az országos akaratnak, mely *Olvasó népért* megjelöléssel az értő olvasóvá nevelés érdekében mássfél évtizede indult útjára, s mely *sokéves kitartó munkára rendezkedett be*, tudván, hogy azokat a tömegeket, amelyekben a könyv korábban nem ébresztett tartós vonzalmat, nem lehet röpké kampányokkal az írott szó szerelmesévé tenni. Az *Olvasó népért* mozgalom évtizedek távlataiban gondolkodó koncepcióját — ismét az én felfogásom szerint — részfeladatokat kitűző ciklusokra kell tagolni, amelyek a hétköznapi nyelvére fordítják le, s próbálják „kézzelfoghatóvá” tenni az elvileg és csak az általánosság szintjén megfogalmazott teendőket. Vagyis a kampányokat is az olvasó-

vá nevelés egészében és annak pedagógiai, pszichológiai és szociológiai erőtereiben kell elhelyeznünk, s tudatában kell lennünk annak, hogy az ilyesféle ostromok egymagukban nem hozhatnak frontáttörést. A pályázatoffenzívák csak akkor lehetnek sikeresek, ha a teendőket és az eredményeket is egy hosszú-hosszú folyamat állomásaiként fogjuk fel, s ha tisztában vagyunk azzal, hogy a legtitészetősebb forgalmi statisztikák, legeszményibben lebonyolított kölcsönzések és irodalmi rendezvények, valamint az ezekhez kapcsolódó legszakzszerűbb propaganda és az olvasást kiegészítő valamennyi járulékos elem (film, színház stb.) a legjobb esetben is csak szerény — és kétes hatékonyságú — hozzájárulás lehet a bonyolult hatásmechanizmus szerint működő személyiségfejlődéshez.

Nem szabad tehát a legsikeresebb rendezvényeket, a legmeredekebben ívelő grafikonokat és a legmeggyőzőbbeknek tűnő nyilatkozatokat sem túlbecsülnünk, s — bármennyire is a konkrét tennivalókra összpontosítunk — egy pillanatra sem téveszthetjük szem elől a folyamat egészét!

Számításba kell vennünk azt is, hogy sok esetben tematikus olvastatási kampányról van szó, mely a szépirodalmi alkotások közül mindenekelőtt azokat népszerűsíti, amelyek politikai, erkölcsi üzeneteket közvetítenek. Fokozottan kísért tehát ilyenkor annak a torzulásnak a veszélye, hogy leegyszerűsítjük a művek mondanivalóját, s azokat közvetlenül kapcsolhatónak véljük a politikai neveléshez. Az ilyen

vulgarizálás azért is káros volna, mert a műalkotások áttételeztségét, sokrétűségét, egyéniségként mást-mást üzenő sokarcúságát hagyná számitáson kívül, az egyéni olvasatokat próbálná uniformizálni, s ily módon az értő olvasók nevelésének esélyeit csökkentenénk. Vagyis a taktikai célokra való összpontosítás és a tematikusság lehetőségeinek kihasználása közben is meg kell felelnünk a stratégiai normáknak. Mindebből azonban nem következhet az, hogy — amikor szükség van rá — az irodalmi nevelés eszközeivel nem fordítjuk le a fiatalok nyelvére azokat az erkölcsi tanulságokat, emberi, társadalmi mondanivalókat, amelyek kiolvashatók a középpontba állított művekből.

Extenzív és intenzív jelleg

Az irodalmi kultúra szolgálatának ezek az akciói egyidejűleg extenzív és intenzív arculatúak kell, hogy legyenek. Extenzív voltak abban áll, hogy céljuknak tekintik a nemolvasók legszélesebb tömegeinek megnyerését, figyelembe veszik a többség műveltségi színvonalát, s ehhez igazítják a követelményeket és a módszereket is. Vagyis a tömegek esetében nem a művekben való elmélyülést és az ennek nyomán kialakuló önálló és helyes véleményalkotást tekintik elsődlegesnek, hanem mindekenélőtt a művekkel való találkozás létrejöttét. E vállalkozások extenzív oldala ezért főként az igénykeltést, az olvasásra szoktatást, a tájékozódás elősegítését, az ismeretek terjesztését és az olvasás élményének megízleltetését, egyszóval a jó értelemben vett népnevelést jelenti. Ezért az alapszintet is ennek megfelelően kell meghatározni. (Például három, tetszés szerinti könyv elolvasása az ajánlott művek listájáról és aktív részvétel az ezekről szervezett rendezvényeken: beszélgetéseken, könyvismertetőkön, vetélkedőkön stb.)

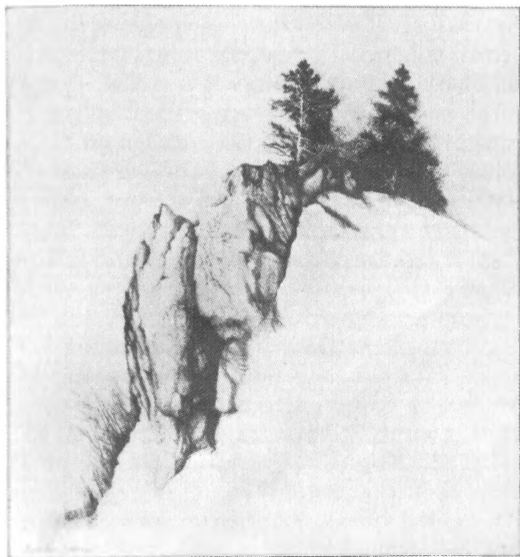
Munkánknak ez a része nagy hozzáértést, körültekintést és türelmet igényel, mert ezek híján próbálkozásunk épp az ellenkező hatást váltja ki: a lehetséges olvasót nem megbarátkoztatjuk az írott szóval, hanem megerősítjük benne az idegenkedést. Az okos propagandára, a jó emberismeretre, a művelődésre való hajlandóság felébresztésére ezért éppúgy szükség van, mint az olvasók érdeklődési körének, műveltségi színvonalának ismeretére és az emberrel való egyéni foglalkozásra.

A választott könyvek elolvasásáról való

meggyőződést is népművelési aktusnak kell tekinteni. Nem kellemetlen, vizsgáztatás ízű kikérdezésekre van szükség, hanem a könyv visszahozatalához kapcsolható vagy — jobbik esetben — szervezeten, esetleg néhány olvasó jelenlétében (akár rögtönzötten) folyó kötetlen beszélgetésekre, az emberekből kikivánczó, őszinte megnyilatkozásokra lehetőséget adó, oldott légkörű alkalmakra.

Aki az extenzív akciók normáit teljesíti, jó, ha valamilyen emléklapot vagy hasonlót kap. Ügyeljünk arra, hogy ezután az olvasó ne „szálljon ki” az ügyből, hanem továbbra is részesüljön azokban a hatásokban, melyeket egy jó pályázat sugároz, sőt — akinél ennek a feltételei megvannak — próbáljuk az intenzív oldalnak is megnyerni.

Ami az intenzív jelleget illeti: az irodalmi ízlés és az általános műveltség magasabb szintjén állók több könyvet is elolvasnak, azokban jobban elmélyednek, s igénylik a megnyilatkozási, nézetütköztetési alkalmakat, a magasabb színvonalat. A népművelőknek, könyvtárosoknak pedig az a feladatuk, hogy őket igény szintjükben, műértési képességükben fejlesszék, segítsék abban, hogy a könyvek és a programok révén minél mélyebb és minél maradandóbb kedvező hatások ériék őket, mind gondolati, mind esztétikai értelemben. Olyan alkalmakat kell tehát számukra teremtenünk, amelyek lehetővé teszik az olvasmányok keltette gondolatok, érzések és esztétikai ingerek feldolgozását, befogadói színvonaluk fejlesztését, az élmények beépítését saját személyiségükbe.

Ennek bevált formái a viták, kerekasztal-beszélgetések, ankétok, műelemzések, általában az eszmecekerére, vélemények szembesítésére alkalmas teremtő formák.

Az intenzív formák nemcsak a műértő befogadók nevelésére alkalmasak, hanem azoknak az eszmei, világnézeti tartalmaknak az értelmezésére és feldolgozására is, amelyeket egy-egy pályázat kiemelt könyvei hordoznak. Vagyis az intenzív formák kínálnak nagyobb hatékonyság-eshelyt arra nézve, hogy tudatosuljanak, elmélyüljenek az olvasókban a középpontba helyezett gondolatok, hogy megérintsék az olvasókat a könyvlistán szereplő írók szándékai.

A közművelődés teljes fegyvertárával

A korszerű olvasómozgalom — éppen azért, mert számol a személyiségformálás bonyolultságával — nem gondolkozhat csak a hagyományosan vett könyvtári munkában. Meggyőződésem, hogy csak egy sokrétű hatásrendszer együttes és tartós működése következtében korszerűsödik lényegesen a világnézet, fejlődik az ízlés, válik magasabb rendűvé az erkölcsiség, gazdagodik az érzelmvilág, s következik be az egyéb kedvező változás a pszichikumban. Ezért az a véleményem, hogy a művelődés többi lehetőségét is mozgósítanunk kell (szavalóverseny, irodalmi színpad, irodalmi klubest, szellemi vetélkedő, közös éneklés, színház- és tévéélmények megvitatása, folyóiratok és ismeretterjesztő művek olvastatása, film- és könyvankét, hivatásos művészek irodalmi műsorai stb.). Hogy az olvasmányélményt és az olvasás során szerzett ismeretanyagot minél eredményesebben segítsük beépülni az olvasók személyiségébe, rendszeresen kell ankétokat, műelemzéseket, író-olvasó találkozókat szerveznünk, és előtérbe kell helyeznünk az intenzív művelődés egyéb formáit is.

Mindezt egységes rendbe szervezve, időben, formában és módszerben átgondolva kell bevetnünk. Talán mondanom sem kell, hogy a hatásrendszer központjában a könyvnek kell állnia. S úgy, hogy nem csupán csak az olvasásra nevelünk. A betű tömeges megszerettetésére és az írott szó minél jobb megértésére irányuló törekvésünk együtt kell, hogy járjon az emberek művelődési készségének, új iránti nyitottságának, esztétikai értékrendjének, gondolkodásmódjának, röviden: a világhoz va-

ló viszonyának általános fejlesztésével. *Nem egyszerűen olvasásra, hanem művelődésre kell szoktatnunk az embereket, nemcsak az olvasás, hanem általában a művelődés készségét is ki kell fejlesztenünk bennük.* Annál is inkább, mert ha valaki a zenében a magyar nótánál és az operettnél tart, kétségeink kell, hogy legyenek afelől, hogy irodalmi ízlésképebe belefér — mondjuk — Franz Kafka, Brecht vagy Juhász Ferenc. Akinek a képzőművészetet a kerti törpék vagy a giccses mázsolmányok jelentik, nem azonosulhat Jancsó vagy Bartók világgépével. Ízlése, világnézete, életérzése csak *egy* lehet egy embernek, s ezt csak sok irányból közelítve lehet eredményesen befolyásolni. Az olvasómozgalomnak — bár elsődlegesen az irodalom oldaláról közelít a személyiséghez — számításba kell vennie a többi hatáslehetőség elemeit is, s azokkal szövetkezve kell megközelítenie az embereket. Így nagyobb az esélye arra, hogy eredményt ér el.

Sok múlik az akció formáján is. Milyen módon, mit kell teljesítenie az olvasónak, mennyire egyszerű az adminisztráció, beláthatók-e a kitűzött határidők, mennyire „testre szabott” a vállalkozás, mennyire van előtérben az élményszerűség és a játékosság, milyen az ösztönzőrendszer stb. A jó olvasópályázat a lehető legegyszerűbb formát választja, s kerüli az indokolatlan kötöttségeket. A laza forma lehetővé teszi a tömegességet és tág teret ad a helyi ötleteknek. (Az én szememben erre jó példa volt a felszabadulás 25. évfordulójának a tiszteletére kiírt *Játék és vallomás* olvasónaplópályázat, melynek bölcsőjét — remélem, szabad rá emlékeztetnem — együtt ringattuk többek között Kamarás Istvánnal.)

Nagyon fontos tudatosítanunk, hogy a művelődési ház és a könyvtár nem versenytársai egymásnak. Sőt a filmben, a rádióban és a tévében sem a vetélytársat, hanem a szövetségest kell felismernünk — az olvasást illetően is. Igazat kell adnunk *Kenyeres Zoltánnak*, aki *Az olvasás minősége* című írásában (*Kritika* 1968/9.) ezt írja: „... olvasó ember az is, aki meghallgatja Illyés Gyula versét a rádióban, s nem csak akkor válik azzá, amikor kötetben elolvassa (...) Természetesen ne adjuk fel továbbra sem a könyvek pártfogolását, minden lehetőséget kihasználva növeljük a könyvolvasó emberek táborát (...) Ebben pedig segíthet és segít is a rádió és a televízió nemcsak könyvpropagandával, hanem műsorokkal is... (...) A kérdés tehát nem az, hogy X. Y. a szabad idejében könyvet olvas-e vagy televíziót néz, hanem az,

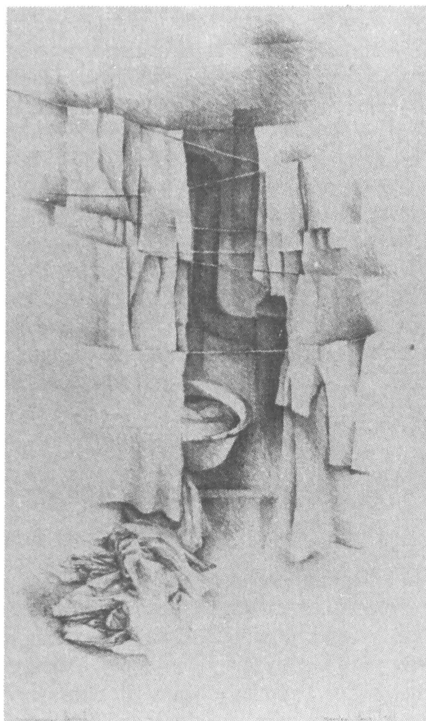
hogyan mit olvas, mit hallgat és mit néz. Ha a televízióban a *Világirodalmi magazin* közvetítése elvonja a *Szöke ciklon* olvasásától, akkor jobban jár a művelődés ügye, ha a képernyő lesz a győztes. A lektúrolvasóból nem biztos, hogy előbb lesz a komoly irodalom barátja, mint a televíziónézőből.”

A könyvtárosoknak és a népművelőknek világosan kell látniuk: nem rivalizálásra, hanem a lehetőségek egyesítésére, egymás hatásainak kiegészítésére, összehangolására van szükség. Az olvasómozgalom esetében ez — mint már említettem — könyvközpontúan kell, hogy történjék, más akciónál pedig más lehetőség áll majd a középpontban. Ezt azért tartom fontosnak megemlíteni, mert néha tapasztalni olyan tüneteket, mintha a művelődési házakban dolgozó népművelők egyike-másika féltékeny volna a könyvtárra, ellenfelet látna a tévében, a filmszínházban és viszont. Összefogásra, szoros együttműködésre van tehát szükség — az olvasómozgalom esetében is.

Az irányítás korszerűsége az olvasómozgalom terén is az alsóbb szervek önállóságának megnövelését, öntevékenységük, ötletgazdaságuk kibontakozásának lehetővé tételét jelenti. Központilag csak a legfontosabb tartalmi célokat, szervezési és módszertani elveket, határidőket helyes megszabni, s a részletek kialakítását a helyi viszonyokat közvetlenül ismerő közép- és alsószintű irányító szervekre kell bízni. Szerintem mindenekelőtt ők illetékesek — belátásuk szerint — akciókat szervezni, kialakítani az olvasómozgalom szervezési, ütemezési, beszámoltatási és ösztönzési rendszerét, s meghatározni, hogy a központi elvek megvalósításának melyik a sajátosságaiknak legjobban megfelelő változata.

Fontos, hogy országosan pontosan megfogalmazzuk az egyes szervek és a főhivatású népművelők, könyvtárosok feladatait, s hogy összehangoljuk a teendőket a művelődési otthonnal, a szakszervezettel, a KISZ-szervezettel stb. S hogy végre rend legyen az olvasópályázatok terén! (Ritkításra, összehangoltságra, szakszerűsége, fiatalosságra, korszerűsége, élményszerűsége gondolok mindenekelőtt.) Emellett nagy szükség volna olyan módszertani útmutatóra is, mely az alsó szinten dolgozóknak nyújtana gyakorlatias segítséget.

Az olvasómozgalomban meghatározó szerepet játszhatnak a KISZ-szervezetek és a szakszervezetek. Például oly módon, hogy közvetítik a dolgozók (tanulók stb.) igényeit a munka szakmai felelőseihez, olvasótoborzást folytat-

nak, mozgósítják a tagságot az irodalmi rendezvényekre — saját erőből is szerveznek ilyeneket —, kezdeményezik, összefogják, irányítják az ilyen irányú ambíciókat; egyszóval mozgalommá tehetik az olvasást.

*

Jól tudom, közel sem merítettem ki az olvasómozgalom minden kérdését, s a szóba hozott problémákat is többnyire csak felvázoltam. Több szót érdemeltek volna például olyan, a vitaindítóban is szereplő kérdések (amelyek felvetési módjával egyébként egyetértek), mint az olvasóval történő egyéni beszélgetések, az élménnyel való intim találkozás, a valódi felfedezés fontossága, az értékközvetítés ügye és az olvasó (én teszem hozzá: valós érdekeinek!) szolgálata, s az is, hogy miért indokolt valóban szünetet tartani a pályázatok sorában. Írásom terjedelmi korlátai miatt azonban csak a téma legfontosabb vonatkozásait érintettem. Meggyőződésem azonban, hogy az általam felrajzolt szakmai és művelődéspolitikai irányok a helyesen értelmezett(!) olvasó nép formálódásához vezethetnek.

Füleki Mihály

Szervezéstechnika — könyvtári bútorok

**Figyelmébe
ajánljuk!**

A szervezéstechnikai eszközök és berendezések kétévenkénti szakkiállítását ebben az évben a Budapest Sportcsarnokban rendezték meg november 13. és 17. között, ORGTECHNIK '84 néven. A kiállítással egyidőben a Könyvértékesítő Vállalat könyvtárellátó főosztálya szakmai tanácskozásra hívta a könyvtárosokat, hogy az új bútorcsaládot megismertesse velük. A KÉV bútorértékesítéssel foglalkozó csoportja és a bútorok gyártói azzal szeretnének segíteni a könyvtárosoknak, hogy a könyvtár belső berendezésére és felszerelésére a helyszín felmérése alapján készítenek tervet és tesznek szállítási ajánlatot.

Az új, fémből készült bútorcsalád tagjait tűzálló festékkel vonták be, s különböző színekben árusítják. A fém könyvállványok egy- és kétoldalas kivitelben készülnek, magasságuk: 1800, 2100, 2400 mm, a polcszélesség 865 mm, polcmélység: 210, 250, 300, 350 és 400 mm. Az állványegységek szélessége 900 mm. Tömörraktári berendezési célokat szolgál a gördülő polcszekrény, amelyet kétféle kivitelben gyártanak, kézi és elektromos meghajtással. E szekrényeket a gyártók statikai és balesetvédelmi szempontokat egyaránt figyelembe véve alakították ki. Az elektromos meghajtású gördülő polcszekrénybe például olyan érzékelőket szereltek, amelyek megakadályozzák az állványok összezáródását, ha valaki köztük tartózkodik. A polcszekrények áramkimaradás esetén kézi erővel is működtethetők; csekély önsúlyuk miatt igen könnyen mozgathatók. Az elektromos meghajtású szekrény irányára: 33 ezer, a mechanikusé 30 ezer forint. Gyártójuk, az Egerszalóki Vörös Csillag MGTSZ lakatosüzeme számos könyvtári kisbútort is gyárt: rácsos tételválasztókat, amelyeken különféle programajánlatokat, hirdetéseket lehet elhelyezni; gördíthető fém ruhafogast; a könyvek, folyóiratok bemutatására szolgáló fém könyvállványt; bolygókerekes, fémből készült

könyvtári kiskocsit, amelyre lemezek, kazeták, diafilmek, könyvek, folyóiratok rakhatók. Újdonság a döntött polcos, ugyancsak fémből készült gördülő könyvszállító kiskocsi is. Az MGTSZ gyártmányainak szerelését az egri SZINKRON Gmk szakemberei végzik el.

A fa alapanyagú könyvtári bútorokat kedvelők is találtak látnivalót a KÉV standján, ahol az UNIVERSAL-bútorcsalád tagjaiból kialakított egy- és kétoldalas könyv- és folyóiratállványokon kívül az érdeklődők rekeszes hanglemeztároló állványt is láthattak. Könyvtári munkasztal, olvasóhely, olvasótermi asztal, üvegajtós szekrény, könyvválogató asztal, katalógusszekrény, audiovizuális részleg berendezései bővítik a könyvtári bútorok választékát. E bútorokat a BUBIV 5. számú gyáregysége gyártja, tölgy és fehér színben rendelhetők meg. Az UNIVERSAL típusú egy- és kétoldalas könyvtári állványok magassága 1800, 2100 és 2400 mm. A polcszélesség 900 mm. A polcok mélysége: 325 és 450 mm. Az egyoldalas folyóiratállvány polcai dönthetők, kurrens folyóiratok tárolására alkalmasak.

A fa- vagy fémvázra szerelt és gördíthető kivitelben is megrendelhető katalógusszekrényekből 5—20—24 fiókos egységeket gyártanak.

A kiállításra jelent meg a könyvtári bútorokról szóló új termékismertető katalógus, valamint a módosított, szórólapos kivitelű *Könyvtári ügyviteli nyomtatványok és felszerelési cikkek 1984* című katalógus.

A könyvtárak berendezésével, a bútorok értékesítésével kapcsolatban a Bp. XIII., Visegrádi u. 62. címen és a 202-070 telefonszámon, a felszerelési cikkek, nyomtatványok megrendelésével kapcsolatos kérdésekre a Bp. XIII., Garam u. 34. címen és a 203-020 telefonszámon kapnak felvilágosítást az érdeklődő könyvtárosok.

Kiglicsné Katona Rita

Egy aprónyomtatvány- és plakátgyűjtemény feltárása

Könyvtárunkban, a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárban, illetve előintézményében a helyismereti gyűjtemény kialakulása már a múlt század végén megindult, de erőteljesebb gyarapodása csak az 1950-es évek közepétől számítható. A könyvtár a *Savariensia*-gyűjtemény keretében gyűjti, feltárja és propagálja a helytörténet körébe vágó mindenféle dokumentumtípust, tehát a plakátokat és az aprónyomtatványokat is, melyeket az 1950-es évek végén kezdett gyűjteni. E dokumentumokat nagyrészt kötelezpéldányként szerzi be, de szerepet játszik a gyűjtemény gyarapításában a vásárlás, az intézményektől és a magán-személyektől kapott ajándék is. A kötelezpéldányok beszolgáltatását rendeletek írják elő. Az első ilyen jellegű rendeletet már 1951-ben kiadták (213/1951. (XII. 18.) MT sz. és annak végrehajtási utasítása, az 1.011—107/1951. (XII. 18.) KM sz. rendelet), de aprónyomtatvány- és plakátgyűjteményünk gyarapodásának az igazi lökést a kilenc évvel későbbi rendelkezés, a sajtótermékek köteles- és tiszteletpéldányairól szóló 2/1960. (V. 25.) MM számú rendelet megjelenése adta. Ez már azt is kimondta, hogy a vidéki székhellyel működő nyomdák azokból a helyi kiadványokból, amelyekből öt példányt kötelesek az Országos Széchényi Könyvtárnak szolgáltatni, egy példányt közvetlenül a megyei könyvtárnak küldjenek meg.

Az évek során felgyülemlett anyag rendezésére és leltározására 1963 végén került először sor, így ettől az időponttól számítjuk a plakát- és aprónyomtatványtár kialakulását. Az 1963. december 31-i állapot a következő volt: 1945 előtti nyomtatvány: 0, filmszínházi plakátok: 4936, egyéb plakátok: 1346, aprónyomtatványok: 1506, szabvány-nyomtatványok: 267, gázsajjelentések: 682, meghívók: 1938, összesen 10 657.

Az 1960-as évek végén további bontásokra volt szükség. Az addig külön tárolt plakátokat

és aprónyomtatványokat összevontuk, és az azonos témájukat egy helyen tároltuk. Raktározásuk témák szerint történt, ezeken belül pedig időrendben. Kivétel a filmszínházi plakát, ezek esetében a rendezés elve először földrajzi s csak azután időrendi.

Az 1949 után készült nyomtatványok főbb csoportjai a következők voltak: Díszünnepségek, emlékünnepségek, avatások; Közigazgatás (hirdetés, felhívások); Iskolai rendezvények; Népművelés, művelődési házak, ismeretterjesztés, könyvtári rendezvények; Ünnepi napok és hetek, családi ünnepek; Természet-tudomány; Orvostudomány, egészségügy; Mezőgazdaság; Ipar, kereskedelem; Kiállítá-sok; Hangversenyek; Műsoros rendezvények; Színház; Filmszínházak; Sport; Földrajz (úti-kalauzok, prospektusok), térképek.

Az 1949 előtt megjelenteket külön tároltuk, ezeknél téma szerinti bontást nem alkalmaztunk.

Az 1970-es években a bontások elmaradása és a nagyarányú gyarapodás következtében esedékessé vált a helyismereti gyűjtemény ezen részének újrendezése. A Szabó Ervin Könyvtárban tett látogatás tapasztalatait felhasználva, valamint a könyvtár olvasószolgálatos munkatársainak észrevételeit figyelembe véve alakítottuk ki az új rendszert. Arra törekedtünk, hogy e dokumentumok feldolgozása – nagy számuk miatt – a könyvekénél egyszerűbb, gyorsabb legyen, és kevesebb munkába kerüljön, továbbá, hogy a kutatók a keresett dokumentumot katalógus nélkül is könnyen megtalálhassák.

Az újrendezés során minden dokumentumot tulajdonbélyegzővel láttunk el, melynek közepébe írtuk az azonosításra, a raktári hely megállapítására szolgáló jelzetet. (Plakátok esetében az ETO-számot, az aprónyomtatványoknál az adott témához tartozó szám- és betűjel.) Ezzel azt is elértük, hogy minden dokumentum a használat után ugyanarra a

helyre került vissza. E gyűjteményrészeket az elmúlt évben vásárolt fémszekrényekben helyeztük el, külön az 1958 előtti és utáni anyagot. Csoportosításuk azonban egyformán történt.

A rendszerek lényegének ismertetése előtt szólni kell még néhány szót a gyűjtemény hasznosításáról is. Talán a leggyakoribb a kiállításokon való felhasználás. Kértek dokumentumokat például a KISZ jubileumára készített kiállításra, a világfűjsági találkozók alkalmából készült kiállításokhoz, a Nagy Lajos Gimnázium 200 éves jubileumára készült iskola-történeti kiállításához, a Sabaria Cipőgyár üzemtörténeti kiállításához, politikai ünnepek, évfordulók alkalmával készített kiállításokhoz stb. Felhasználták még VIT-vetélkedőhöz, településtörténeti, nyomdatörténeti kutatásokhoz, helyismereti monográfiák, tanulmányok megírásához. A kutatók ma még csak elvétve használják az aprónyomtatvány- és plakátgyűjteményeket adatforrásként, pedig számos eseményről még ma sem tudósítanak a napilapok és a folyóiratok, nem készül róluk egyéb kiadvány sem. Viszont egy-egy meghívó, plakát stb., amelyet a megyei könyvtár kötelespéldányként megkap, a gyűjteménybe kerül, és bármikor hozzáférhető. Például a közigazgatás területén fontos adatforrások lehetnek a választási plakátok. A dokumentumokról készített másolatok felhasználhatók a különféle kiadványok illusztrálására, szindarabok vagy filmek díszleteihez. Az eredeti dokumentumokat csak kivételes esetekben kölcsönözzük. Ennek oka, hogy nagy részük pótolhatatlan, egyedi könyvtári dokumentum, amelynek hiánytalan, tartós megőrzéséről gondoskodni kell.

A gyűjtemények rendje

A plakátok elsődleges rendezési szempontja a földrajzi hely szerinti bontás, a helységek nevének betűrendjében. Egy-egy település anyagán belül az ETO szakrendjét, majd az időrendet követjük, azonban a helyi igényeknek megfelelően igyekszünk az ETO-t rugalmasan alkalmazni.

Az időszaki kiállítások plakátjait például a megfelelő szakokba osztottuk be, figyelembe véve a kiállítás jellegét: *állatkiállítások ld. 636; bélyegkiállítás ld. 379.82; fotókiállítás ld. 77; tűzvédelmi kiállítás ld. 614.84* stb.

A művészeti kiállítások plakátjai a megfelelő művészeti ág szakcsoportjában találhatók. Ki-

vételt képeznek a múzeumokban rendezett kiállítások, mert azok plakátjai a *069 Múzeumok. Állandó kiállítások* szakcsoportba kerülnek.

A vállalatok plakátjait a profiljuknak megfelelő iparágak szákszámai szerint soroltuk be. Például: *Észak-dunántúli Áramszolgáltató Vállalat ld. 621.31; Gabonaforgalmi és Malomipari Szolgáltató Vállalat ld. 664.7; Ingatlankezelő Vállalat ld. 351.778.5; LACTA Tápszergyár ld. 615; Nyugat-magyarországi Fagazdasági Kombinát ld. 674; Sabaria Cipőgyár ld. 685.3* stb.

A 379.82-es szákszammal jelzett csoportot — amatőr színjátszás — a színjátszó csoportok szerint tovább bontottuk, például Szombathely esetében: az Ady Endre Művelődési Otthon színjátszó csoportja; a Derkovits Gyula Művelődési Otthon színjátszó csoportja; a Művelődési és Sportház Központi Színjátszó Együttese; a Sabaria Cipőgyár színjátszó csoportja stb. A csoportokon belül az időrend, azonos éveken belül a bemutatott darabok címének betűrendje a rendezési elv.

A kulturális és az ünnepi napok, hetek, hónapok plakátjait a 394-es szákszám alá osztottuk be: építők napja; gyermek- és ifjúsági napok; kemesaljai napok (Celldömölkhöz kerül); kőszegi napok (Kőszeghez); nemzetiségi nap; őrségi napok (Őriszentpéterhez); Savaria napok (Szombathelyhez); szövetkezeti nap; ünnepi könyvhetek stb.

A hangversenyek plakátjait egy helységen belül — ha a plakátok száma úgy kívánja — a következő szempontok szerint bontjuk: az egy-egy zeneszerző műveit megszólaltató hangversenyek anyagát a szerzők nevének betűrendjében (azokon belül időrendben), például: Bartók-hangversenyek; Beethoven-hangversenyek; Kodály-hangversenyek stb., a több zeneszerző műveit megszólaltató hangversenyek plakátjait a hangversenyek színhelyei szerint bontjuk: például Szombathely alatt: Bartók Béla Terem; Művelődési és Sportház; Tanárképző Főiskola stb.

A színházi plakátok esetében műfaji csoportosítást nem alkalmaztunk. Az anyagot a bemutató színházak betűrendjében raktározzuk. Ezen belül időrend, valamint a bemutatott darabok szerzőjének és címének betűrendje a rendezési elv.

Végül szólni kell még azokról a nyomdatermekről is, amelyeket a megyében nyomtatnak, de témájuk nem kapcsolódik Vashoz. Ezeket a 655-ös szákszám alatt gyűjtjük, nagyon erősen válogatva. A grafikai plakátok

mellett néhány, történetileg és tipográfiailag érdekesebb szöveges plakátot is őrzünk a gyűjteményben.

Az *aprónyomtatványok* esetében az elsődleges rendezési szempont szintén a földrajzi helyek szerinti bontás, a települések nevének betűrendjében. Ezután a kialakított tárgyszórendszer és az időrend figyelembevételével csoportosítjuk a nyomtatványokat a következőképpen:

I. *Általános rész* (Politikai események, politikai ünnepek; településfejlesztés; természetvédelem, környezetvédelem; idegenforgalom; nemzetközi kapcsolatok, testvérkapcsolatok; eseménynaptárak, műsornaptárak). II. *Államigazgatási és közigazgatási szervek, politikai és tömegszervezetek, fegyveres testületek*. III. *Művészeti élet* (Színházművészet; zenei élet; film és mozi; képző-, ipar- és fotóművészet; táncművészet). IV. *Közművelődés. Sport. A szabad idő felhasználása* (Művelődési házak, ifjúsági és úttörőházak, klubok műsorai, meghívói; múzeumok és könyvtárak anyaga, képtár; ünnepi és kulturális napok, hetek, hóna-

pok rendezvényei; bálók, táncestek, nem tudományos egyesületek rendezvényei, műsoros estek, vetélkedők; sport). V. *Oktatás, tudományos élet, vallás*. VI. *Kereskedelem, vendéglátóipar, kisipar, szövetkezetügy, mezőgazdaság*. VII. *Gyárak, üzemek, vállalatok, intézmények* (Propaganda- és ismertető dokumentumok, jubileum, áru reklám; ünnepek, bál; a szak-szervezetek, pártszervezetek, KISZ-szervezetek, KISZ-bizottságok helyi dokumentumai — amennyiben meghatározott intézményhez köthetők). VIII. *Népszokások, néprajz* (Családi és társadalmi ünnepek dokumentumai; gyászjelentések; emléklapok, oklevelek, magánynyomtatványok; életrajzi anyag). IX. *Egyéb aprónyomtatványok* (Kitöltetlen emléklapok, oklevelek, különleges grafika — ex libris —; különnyomatok, ha témájuk helyi).

Az itt rövidített formában ismertetett tervzet kidolgozásával egyidőben elkészítettük a betűrendes mutatókat is, melyek megkönnyítik a gyűjteményekben való eligazodást.

Zsámpárné Szalay Mária
a szombathelyi Berzsenyi Dániel
Megyei Könyvtár munkatársa

Kérdezz — felelek

Egy községi könyvtár vezetője kérdezi a terhességi orvosi vizsgálaton való megjelenésről:

„Egyik alkalmazottunk terhes. A terhességi orvosi vizsgálaton eddig négy alkalommal vett részt. Ilyenkor reggel beutazott a városba, és onnan a vizsgálat időpontja és a rossz közlekedési viszonyok miatt csak a késő délutáni órákban tudott visszajönni. A vizsgálat napjain tehát a könyvtárban nem jelent meg, ennek ellenére ezekre a napokra kifizettük átlagkeresetét. Nem tudom, hogy helyesen jártunk-e el. Kérdésem: ha a jövőben is berendelik vizsgálatra, mi a teendő? Kötelesek vagyunk elengedni, és ha igen, jár-e a munkabér távolléte idejére?”

Válasz:

A dolgozó mentesül a munkavégzési kötelezettség alól a kötelező orvosi vizsgálat miatt távol töltött időre. Így rendelkezik a Munka Törvénykönyve végrehajtási rendelete

(Mt. V.) 33. §-a (2) bekezdésének d) pontja (lásd a *Művelődési Közlöny* 1982. évi 11. számát).

Az említett közlönyszám tartalmazza a 17/1979. (XII. 1.) MüM számú rendelet szövegét is. E rendelet 60. §-a (1) bekezdésének a) pontja kimondja, hogy a kötelező orvosi vizsgálat esetén — beleértve a terhes nőnek a terhesség ideje alatt terhességi orvosi vizsgálaton való *négyszeri részvételét* is — a dolgozó részére a teljes mulasztott időre jár az átlagkereset.

A könyvtár vezetője tehát jogosan fizette ki a négy alkalommal a terhes dolgozó átlagkeresetét. Ha viszont munkatársa további terhességi vizsgálatokon kíván részt venni, arra őt az átlagkereset nem illeti meg, mert a vizsgálat nem kötelező. Ettől függetlenül a munkáltató elengedheti az érdekeltet rendes szabadsága terhére (ha még van), vagy engedélyezhet a vizsgálat idejére fizetés nélküli szabadságot, illetve rendkívüli (átlagkeresettel fizetett) szabadságot.

Dr. Fényes Miklós, a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Központi Könyvtárának igazgatója, aki 1957 óta irányította az intézmény munkáját, és az elmúlt években hosszabb ideig volt az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának elnöke is, 1984. július 31-én nyugalomba vonult. 1984. augusztus 1-től utóda, megbízott igazgatóként, **dr. Tóth Tibor** kandidátus, a mezőgazdasági termelés történetének kutatója. Tóth Tibor korábban levéltárosként tevékenykedett, majd egyetemi oktató lett, s jelenleg is tanít a Janus Pannonius Tudományegyetemen.

Halálozás. Október 26-án, 58 éves korában, súlyos betegség következtében elhunyt **dr. Héberger Károly**, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója, több magas kitüntetés, köztük a Szabó Ervin-emlékremeny tulajdonosa, aki 1963-tól irányította a Műegyetemi Könyvtár munkáját. Gépészmérnöki és mérnök-gazdászati szakértelmét jól gyümölcsösztette könyvtárigazgatói posztján is, ahova a műszaki felsőoktatásból, illetve minisztériumi oktatásszervezői beosztásból került. Úttörő szerepet vállalt az egyetemi hallgatók könyvtárhazsnálati oktatásának megszervezésében, s sokat tett a könyvtárosképzés és -továbbképzés fejlesztéséért is. A *Könyvtárosnak* élete utolsó időszakáig külső munkatársa volt.

Könyvtárépítési hírek. November 16-án, Gyöngyös város felszabadulásának 40. évfordulóján ünnepélyesen megnyitották a **Vachott Sándor Városi Könyvtárt**, amely a volt ferences kolostor épületének földszintjén és emeletén kapott új otthont — a hozzákapcsolt Bajza József műemlék-könyvtárral együtt — összesen 2110 m² alapterületen. Heves megye legnagyobb könyvtárának kialakítására csaknem 6 millió forintot fordítottak. — Ugyanezen a napon a Fejér megyei **Mezőszilas** községben nagy ünnepség keretében avatták fel a *Németh László*

Általános Művelődési Központ klubkönyvtárát, amelyet az újjáépített emlékház 166 m² alapterületű helyiségeiben rendeztek be. Az ünnepség keretében nyitották meg a *Németh László és Szilas* című kiállítását is. — 320 m² alapterületű központi, prézens olvasótermet nyitott november 8-án a **Debreceni Városi Könyvtár** a Béke u. 18. sz. épületben. A két helyiségből álló, csaknem tízezres állománnyal induló olvasótermet elsősorban a középiskolásoknak, a főiskolai és az egyetemi hallgatóknak szánják. Ezen a napon avatták fel *Debrecenben, a tócoskerti általános iskolában* az iskola és a városi könyvtár által közösen létrehozott, az iskola aulájában, 180 m² alapterületen kialakított, 8 ezer kötetes, kettős funkciójú könyvtárt. A debreceni városi könyvtárhálózat harmadik új egysége az újkerti lakótelepen, a Thomas Mann utcai *nyugdíjasházban* létesült, csaknem tízezer kötetes állománnyal. — A Békés megyei **Dobozon** november 1-én avatták fel a 150-ről 200 m² alapterületűre bővített és felújított községi könyvtárt.

Az **ALUTERV-FKI** műszaki könyvtára a műszaki és gazdasági könyvnapok alkalmából az elmúlt évben is megrendezte szak-könyvkiállítását, amelyet kibővített a nem hagyományos információszolgáltatásnak az intézetben újabban alkalmazott eszközeivel is. Bemutatta például az ALeRT-et, az **ALUTERV-FKI Rendszeres Tájékoztató Szolgálatát**. Ennek kapcsán a kiállítás résztvevői megismerkedhettek a könyvtárakból online módon elérhető INPADOC, DIALOG, DATASTAR adatbázisokkal, valamint a szabadalmi kultúra megalapozására alkalmas DERWENT szolgáltatással és használatával. Az egy hétig tartó kiállítást hozzávetőlegesen

ötszázán látogatták meg. A műszaki és gazdasági napokra a *Könyvtári Tájékoztató* című periodikus kiadványából alkalmi számot jelentetett meg a műszaki könyvtár (B. M.)

Fennállásának harmincadik évfordulóját ünnepelte októberben az **Érdi Városi Könyvtár**. A megemlékezésen *Sárdy Péter*, a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának helyettes vezetője mondott ünnepi beszédet, majd az alkalomra meghirdetett hely- és üzemtörténeti pályázat eredményhirdetése következett, a könyvtár leghűségesebb olvasóit pedig könyvvel és emléklappal jutalmazták. (H. B.)

Novemberi értekezleti nap-tár: 15. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökségi ülése a XVII. jubileumi vándorgyűlés előkészületeiről az Állatorvostudományi Egyetem Könyvtárában; A Könyvértékesítő Vállalat könyvtárelőadó főosztálya által rendezett szakmai tanácskozás a Budapest-sportcsarnokban, az *Orgtechnik '84* kiállítás keretében; 22. Az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökségi ülése a Művelődési Minisztériumban; 28—29. Országos módszertani értekezlet a gyermekkönyvtári ellátás időszerű szervezeti kérdéseiről Nyíregyházán, az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ, valamint a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár rendezésében; 29. Az SZMT- és a szakmai központi könyvtárak országos értekezlete Budapesten, a KPVD SZ Eötvös utcai művelődési központjában.

Bemutatjuk a szegedi egyetemi könyvtártörténeti műhelyt

Könyvtár- és könyvtörténetírásunkban új fellendülés figyelhető meg. A szaklapok kisebb-nagyobb tanulmányai mellett — amelyek művelődéstörténetünk szinte minden korszakával foglalkoznak — a közelmúltban napvilágot látott két nagyobb monográfia is: az egyik az Országos Széchényi Könyvtár történetének első korszakát, a másik a budapesti Egyetemi Könyvtár történetét ismerteti.

A fejlődésnek különös jelentőséget ad az, hogy — a szakma életében talán első ízben — ezek a tanulmányok és terjedelmes monográfiák nem kapcsolódnak évfordulókhoz. Ez a tény azt jelzi, hogy az igény és a kutatói érdeklődés spontán jellegű, s hogy — úgy tűnik — szélesebb körben ismerték fel a könyv- és könyvtártörténet művelődéstörténeti jelentőségét.

A fejlődés új szakaszát jelzi az is, hogy kialakult egy olyan munkaközösség, mely — túllépve a könyvtárosképzési intézményekben folyó szakdolgozat- és disszertáció-íratás (központilag kellőképpen mindmáig nem dokumentált) tevékenységén — *műhelyszerűen* működik: a tudományos képzés alapfokáról kiindulva rendszeresen neveli a tanítványokat arra, hogy részt vegyenek az adatgyűjtésben, majd a későbbiek során magasabb szintű tudományos munkát is végezzenek. Ennek következtében a tapasztaltabb munkatársak — külső szaktudósok segítségét igénybe véve — már elismerésre méltó tudományos műveket is felmutathatnak.

A szegedi József Attila Tudományegyetem *Keserő Bálint* professzor által irányított régi magyar irodalmi tanszékének és a *Karácsonyi Béla* igazgató vezette központi könyvtárának összefogása nyomán kelt életre ez az új műhely, mely a Magyar Tudományos Akadémia védnöksége alatt már régen működő, kódexekkel foglalkozó munkacsoport tevékenységét folytatja. A műhely munkálatait a vezető professzor és a könyvtárigazgató mellett fiatal könyvtörténész szakember, *Monok István*

szervezi és fogja össze. A tanszéknek és a könyvtárnak ez a szoros együttműködése szavatolja az irodalom- és könyvtártörténet szakmai jegyeinek egészséges arányát.

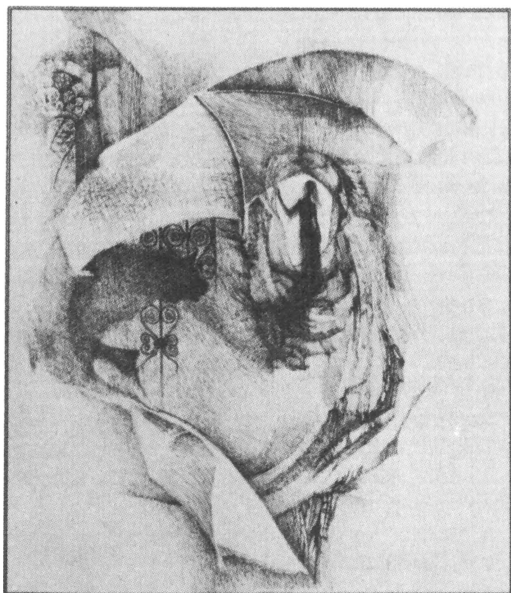
A munkálatok alapját a tanszék *Adattár XVI—XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez* című, 1965-ben indult, 1980 óta rendszeresen megjelenő sorozata alkotta. A sorozat korábbi kötetei különféle témákkal foglalkoznak; hogy csak a jelentősebbeket említsük: *Apáczai Csere János és Szenci Molnár Albert* működése, literátor-politikusok levelei (1566—1623), peregrinus-levelek (1711—1750), *G. Argenti* jelentései (1603—1623), *Báthory István* meditációi. Majd a sorozat az 1979-ben megindult rendszeres könyv- és könyvtártörténeti kutatások hatására bizonyos mértékig profilt váltott, és főerejét ezekre a területekre fordítja. Ennek jele az is, hogy két — a következőkben részletesebben ismertetendő — kiadványa már kifejezetten bizonyos nagyobb könyvtárak jegyzékeinek közlésével, illetve egyéb könyvtörténeti témákkal foglalkozik.

A szegedi műhely munkáját akkor ismerhetjük meg a legjobban, ha elsőnek az alapokat vesszük szemügyre. A tanszéki és a könyvtári munkatársakból álló kutatócsoport diákokat is beszervezett a munkára (ez jelzi a tudományos módszertan elsajátíttatására irányuló szándékot!), s a lehető legnagyobb teljességgel összeállította velük a nyomtatásban megjelent XVI—XVIII. századi könyvtárjegyzékek bibliográfiáját. Majd ennek kiegészítése végett hozzálátott a levéltárakban, kéziratárakban fellelhető jegyzékek feltáráshoz.

E munkálatoknak két irányban mutatkoznak eredményei. A bibliográfiai és a levéltári kutatások nyomán 1981-ben megindult a *Könyvtártörténeti füzetek* nevű sorozat, melyben eddig három kiadvány jelent meg *Magángyűjtemények Magyarországon* címmel (illetve a második füzet címe: *Magángyűjtemények Nyugatmagyarországon*.) Az 1545 és 1721 közti évkör-

ből eddig 471 magánkönyvtár adatait közlik, amelyeket levéltárakban és különféle kiadványokból gyűjtöttek össze, elsősorban végrendeletek, hagyatéki iratok, adásvételi szerződések alapján. Könyvtárnak minősítettek valamennyi öt kötetnél nagyobb gyűjteményt. (Ez az alsó határ talán kissé alacsony.) A közölt adatok: az adat keltezése, a tulajdonos neve, kötettség, nyelvi és szakmai összetétel, az esetleges közlés helye, a jelenlegi lelőhely és a tulajdonosra vonatkozó alapadatok.

A szerkesztők dicséretre méltóan óvatosak. Szerényen megjegyzi, hogy „kézirat gyanánt” kezelendő gyűjtésükben „a tételszámokkal nem lehetünk eléggé óvatosak”, mégis az adatok területi és szociológiai szórása „mondhat valamit”. Amit a sorozattal kapcsolatban leginkább értékelnünk kell, az a bátorság, mellyel — minden előzetes vita és konferenciázgatás mellőzésével — belevágtak a forráserdő sűrűjébe, és bizva a folytatás technikai és anyagi lehetőségeiben, egyelőre csekély adatanyaggal is a nyilvánosság elé mertek lépni. Fő céljuk annak kiderítése, hogy a három ország-részben felekezettek, társadalmi rétegek és nemek szerint mit olvastak az emberek. (Ebben a korban ugyanis a tulajdonosok el is olvasták könyveiket, nem csak gyűjtötték őket!) A hazai és a felvidéki gyűjtést anyagi problémák nehezítik, Erdélyben pedig a „közismert kutatási nehézségek”.

Mindezek ellenére a sorozat megindult, folyamatossá vált, s a könyvtártörténeti kutatás már jelenlegi fokán és formájában is eredményesen használhatja.

A *Könyvtártörténeti Füzetek* mellett — szintén feltáró munka eredményeként — több kisebb dolgozat is elkészült vagy részben napvilágot látott. Ezek egyebek között bizonyos szerzőcsoportok (ókori sztoikusok, angol írók) XVI—XVII. századi hazai olvasottságával, egyes könyvtárak (*Csanaki Máté*) összetételével, a községi polgárság olvasmánykultúrájával, a csiksomlyói és a gyöngyösi ferences könyvtárak történetével foglalkoznak.

A műhely tervei szerint a munkálatok későbbi fázisában, amikor már több adat áll rendelkezésre, s a könyvjegyzékek tételes feloldása is megtörtént, kumulatív index készül évről, szerzői név és a művek címe szerint. Ezt az indexet első lépésként hagyományos formában (cédulakatalógus) tervezik, azonban gondolnak az anyag számítógépes feldolgozására is. Véleményük szerint a számítógépes programok alapján elsősorban a könyvek olvasottságának helyi és idő szerinti megismerésére tudnak majd választ adni. A terv e részének valóságértéke felől majd az idő dönt — remélhetőleg kedvezően.

A *Könyvtártörténeti Füzetek* első pillantásra csekélynek látszó, de adatgazdagságban máris jelentős eredményei akkor tűnnek jövőbe mutatóknak, ha a munkálatok kiinduló bázisának, az *Adattárnak* két legutóbb megjelent kötetét vesszük alaposabban szemügyre. Közülük az első *A magyar könyvkultúra múltjából. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése* címet viseli (Szeged, 1983, 646 l.), és az *Adattár* 11. köteteként jelent meg. A kötet a neves levéltáros-könyvtörténész *Iványi Béla* (1887—1964) legfontosabb műveit és tanulmányait adja újra közre, és teszi teljessé. Iványi legfontosabb, *Könyvek, könyvtárak, könyvnyomdák Magyarországon 1331—1665* című művének első része 1937-ben jelent meg az Országos Széchényi Könyvtár kiadványaként. Második része csonkán és csupán kéziratban maradt meg a hagyatékban. E második rész kiadásával a mű — amennyire lehetséges — teljessé vált. A kötet másik újdonsága a *Batthyány Boldizsár, a könyvbarát* című tanulmány megjelentetése, amelynek szövege csupán korrektúrában maradt fenn. Ezekon kívül a szerző már megjelent kisebb tanulmányait foglalja szerencsés egy-egybe a kötet.

Hangsúlyozva a válogatás hozzáértő voltát,

az újonnan közölt anyag jelentőségét, bizonyos kritikai megjegyzést is kell tennünk, mégpedig elsősorban a kötet szerkezetére vonatkozóan. Életmű bemutatásáról lévén szó, véleményünk szerint kívánatos lett volna a közlések előtt rövid életrajzot és méltatást is adni, s ezt kiegészíteni az életművet kitűnően illusztráló bibliográfiai apparátussal. Nem látszik logikusnak az Iványihoz írt leveleknek a kéziratok közé sorolása sem. A *Kéziratok* címszóval ugyanis Iványi műveinek kéziratait sorolja fel a kötet, a levelek tehát nem illenek ide.

A szerkesztő utószavából és a kiadó jegyzeteiből, illetve Monok István kéziratossal előadás-vázlatából és a Könyvtárosegyesület könyv- és könyvtártörténeti bizottságának ülésén elhangzottakból merítettük a munkaközösség történetére, szerkezetére, kiadványaira és terveire vonatkozó adatainkat. S ezekből szereztünk tudomást arról is, hogy az *Adattár*, profilváltása következtében, a jövőben rátér egyes nagyobb, korabeli könyvtárak jegyzékeinek kiadására és elemzésére.

Ennek az új iránynak első jele az *Adattár* 12. kötete: *A Dernschwam-könyvtár. Egy magyarországi humanista könyvjegyzéke. Kísérőtanulmányral közreadja Berlász Jenő* (Szeged, 1984. 343 l.). *Dernschwam János* a köztudatban mint a Fugger-üzletház magyarországi megbízottja ismert. Életrajzírói közül Berlász Jenő az első, aki egy korábbi tanulmányában (*Magyar Könyvszemle*, 1964) rámutatott arra, hogy Dernschwam korának egyik legjelesebb magyarországi könyvgyűjtője is volt. Besztercebányai gyűjteménye mintegy 2100 kötetet számlált, s Dernschwam 1562-ig folyamatosan gyarapította. A gyűjtemény később a bécsi udvari könyvtárba került. Ott található a tulajdonos saját kezével írt katalógusa is, melyet most — német nyelvű változatban is — teljes egészében közreadtak. A magyar változat függelékként tartalmazza Berlász említett 1964. évi tanulmányát, mely mintaszerűen és mélyrehatóan elemzi a könyvtár állományát.

A munkaközösség terveiről szóló írások arról is szólnak, hogy ezt a kötetet a Zrínyi-, Rákóczi-, Sambucus (Zsámboki)-könyvtárak és a wittenbergi magyar „bursa” (az egynemzetiségű diákok egylete) könyvtárának teljes katalógusai fogják követni.

A szegedi könyvtártörténeti műhely ily módon alakította ki tevékenységének formai és tartalmi kereteit. A műhely léte és termékei az első biztató jelei annak, hogy idővel megszűnik a „magányos” könyvtártörténészek időtrábló

feltáró munkája. Diákok, fiatal oktatók, tapasztalt szakemberek együttes tevékenysége elmélyültebb és eredményesebb lehet — ez máris kitűnik —, mint az egy ember erejére korlátozott kutatás. S egy ilyen műhely — nem csupán a „több szem többet lát”, hanem a „több ember többet mer” jelmondat segítségével — túlteheti magát a dogmatikusan értelmezett teljességre való törekvésen: új formákkal mer kísérletezni, még akkor is, ha ezek az új formák és új utak nem mindenben látszanak megfelelni a hagyományos, legapróbb részletekre is kiterjedő pontosság olykor a kutatást gátló követelményeinek. A levéltári anyag feltárása folytatódni fog, a *Könyvtártörténeti Füzetekből* még sok (nem csupán hét!) füzet lehet, a könyvjegyzékek címfeloldása sokat ígér, s a kumulatív indexek bizonyosan hasznosak lesznek. Az Iványi-kötet, de különösen a Dernschwam-kötet már jelzik, hogy az értékes eredmények sem hiányoznak, ha állandó marad a lelkesedés, folyamatos a tudományos utánpótlás, a szakmai irányítás, s ha előteremthetők lesznek a szükséges anyagiak is. Mind-ezen feltételek birtokában a magyar könyv-, könyvtár- és művelődéstörténetírás céljait biztosan valóra fogja váltani a szegedi egyetem könyvtártörténeti műhelye.

Tóth András

Egy új könyvtárépület „belakásának” tapasztalatai

A *belakás* szót még *A Magyar nyelv értelmező szótára* sem ismeri. Mégsem tudtam elkerülni e kifejezést, mert másképpen csak hosszadalmas körülírással jelölhetném meg azt az igen összetett kölcsönhatást, ami egy új épület és annak használói között fennáll mindaddig, amíg a lakók meg nem szokják az új környezetet, illetve, amíg az új épület minden berendezésével, felszerelésével, technikájával hozzá nem idomul használóihoz.

Nem pusztá alkalmazkodásról vagy megszakásról van szó, vagy — mint a gépnél, motornál — a bejáratásról, az alkatrészek összecsiszolódásáról, hanem ennél sokkal többről, mivel az embernek módjában áll módosítani, változtatni azon, ami éppen nem bizonyult célszerűnek.

Szerencsére az eddigi tapasztalatok jók: a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem új központi könyvtára esetében a tervezők hivatásuk magaslátán álltak. Ha volna nálunk építészeti kritika (aminek fájó hiányát *Dercsényi Dezső* és mások szóvá tették az *Élet és Irodalom* 1984. április 13-i számában), bizonyára tetszéssel fogadta volna az épületet, csupán azt kifogásolván, hogy a *bejáratot nem védi semmi az időjárás viszontagságai ellen*. A főhatóság által elrendelt 20 százalékos költségcsökkentés ugyanis a tervezett raktári területet szűkítette, a könyvtár belterületéhez nem tartozó előcsarnokot pedig — amelyben büfé és újságolvasó is lett volna — néhány négyzetméternyire zsugorította össze. Ez utóbbi hiányát már az első hetekben érezték az olvasók, akik reggelenként, nyitásra várva, a bejárat előtt fagyoskodtak, illetve az esős időben érkezők, mialatt ernyőjük összecsukásával vesződnek, mindaddig áznak, míg az ajtón be nem jutnak.

Az építők is jó munkát végeztek. Ezt bizonyította a műszaki átvétel után egy évvel a szokásos garanciális „bejárás” is, amely az átlagosnál kevesebb hibát talált. A lift például, amelynek üzembizavaráitól előre féltünk, csupán az

első hetekben, hónapokban makacskodott, de azóta nem hagyott cserben minket. A fénycsövek közül néhány leesett, szerencsére csupán az üres asztalokra. A vasból készült bejárat forgóját azonban kétszer is kisebb balesetet okozott: becsipte két olvasó ujját.

A legtöbb gondunk a termekbe vezető vasajtókkal van. Az ajtókon levő csapódásgátló fék könnyen elromlik, s ha ezeket leszerelik, az ajtó döngő hangja zavarja a termék csöndjét. Ugyancsak az olvasók nyugalma érdekében a rikácsoló diszpečsertelefon-készülékeket korszerűbb, finomabb hangúakra kell kicserélni.

Tűz-, illetve füstjelző berendezése van a könyvtárnak, ám *vízjelző* nincs. Szerencse volt a bajban, hogy egy pénteki napon — június 3-án délben — történt az a *műszaki hiba*, amelynek következtében az Antos-terem egyik vízcsapja feltöltődött, s a tűzoltófecskenő önálló életre kelve kitört dobozából, és megöntözte a közvetlen közelben tartózkodókat, akik nagy sikoltozással menekültek az állványok fedezékébe. Rossz rágondolni, milyen kárt okozott volna, ha a túlnyomás alatti fecskendő biztosítóka történetesen szombaton éjjel mondja fel a szolgálatot! Így is csaknem húsz percig vizet okádva, óriáskigyóként rángatózott, amíg sikerült a főcsapot a pincében elzárni.

Élénken él emlékezetemben az a meghökkenítő kép, ami 1982. szeptember 20-án — egy hétfői napon — reggel 8 órakor a kielii *Institut für Weltwirtschaft* (Világ gazdasági Intézet) híres, szép könyvtárában fogadott: a porta környékén vizes lábnyomok, amelyek felfelé haladva a lépcsőn sűrűsödtek. A harmadik emeleten a dolgozók még itatgatták vödörökbe azt a vizet, ami a szombat éjjeli csőtörés áradatából maradt. Itt döbbsentem rá: mennyire fontos volna egy vízbetöréseket jelző készülék. Az utóbbi évtizedekben a víz nagyobb ellensége lett a könyvtáraknak, mint a tűz. (Ezt a kis kitérőt bocsássá meg az olvasó! *Hátha akad egy*

mérnök, aki a nem is túlságosan nehéznek tűnő műszaki problémát megoldja, és feltalálja a vízjelző készüléket!)

Mint ismeretes, a könyvtár avatása 1983. március 11-én volt, egy évvel *korábban* (!) a tervezettnél, így érthető, hogy nem készült el minden az átadás idejére.

A legtöbb látogató a bejárat környékének rendezetlenségét kifogásolta. Azóta megépült a tetszetős műkö-bejárat, és ízléses réztábla került az ideiglenes névtábla helyére.

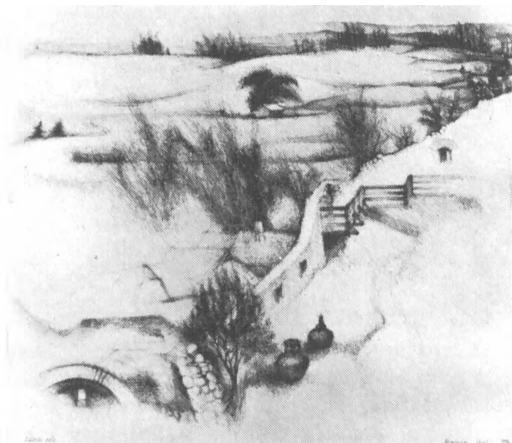
Megnyílt a büfé, a földszinten pedig megszólalt a nyilvános telefon. Berendeztük az újságolvasót, ha nem is az előcsarnokban, ahogy eredetileg terveztük, hanem az ellenőrző pont mögött. A fotólaboratórium Pentakta-gépsora megérkezett, és 1984. október 1-én megkezdte működését.

Megérkeztek a műanyaggal bevont fémhuzalból készült körforgó állványok, amelyek az újdonságok bemutatására szolgálnak. (Nem túl szerencsés alkotmányok: tálcáikon csak a vastag, kemény táblába kötött könyvek állnak szilárdan.)

Mindezeket az olvasók természetesen tetsszéllel fogadták, de igazán nagy sikere az 1984 első napjaiban üzembe helyezett gyorsmásolóknak volt — az elsőnek a tervezett három közül. Az Antos-teremben elhelyezett gépen az olvasó azonnal kap másolatot az odahozott könyvtári dokumentumról, mégpedig igen olcsón: egyetemünk hallgatói a tananyagot — főleg folyóiratcikket — oldalanként egy forintért, egyéb másolatokat kettőért. *Volt olyan nap, amikor csaknem kétezer másolat készült!*

Az olvasók egyébként hamar megszokták és megszerették az új könyvtárat, amelynek szabadpolcos állománya, az a lehetőség, hogy szabadon válogathatnak a hazai és a külföldi közgazdasági irodalomban, semmi mással nem pótolhatóan tágítja, szélesíti látókörüket. Tetszik nekik, hogy bárhol leülhetnek, még a régebben szentélyként kezelt kutatóteremben is, hiszen senki nem kéri tőlük a „kutatójegyet”. Eleinte csodálkozva tódultak az Erdei Ferenc-terembe, amely a korábbi kutatószoba funkcióját tölti be, ezért ide telepítettük a külföldi folyóiratokat és a gazdag segédkönyvtárat. A teremnek már a puszta látványa is csodálkozást váltott ki. Különösen megkedvelték a konzultációs övezetet, ahol mindig látni a tananyagot megbeszélő, vitatkozó fiatalokat.

Az olvasók önállósága az új körülmények között lényegesen növekedett, a könyvtárosok szerepe pedig alaposan megváltozott. Az átköltözés

előtt több könyvtáros a személytelen szolgálatól, az elidegenedéstől, a könyvtáros—olvasó kapcsolat elsekélyesedésétől félt, hiszen az öt terem egyikében sincs olvasótermi felügyelő, de az olvasónak nem is kell leadnia — mint régebben — olvasójegyet, ami szinte egyenértékű volt a bemutatkozással. (Persze, valójában a nagy forgalom miatt ez a múltban is merő formáság volt, hiszen nemegyszer az olvasójegyet maguk az olvasók kezelték, dugták a megfelelő polcocskára, és vették el onnan a számmal ellátott olvasótermi bilétát.) Nehéz volt tudomásul venni azt, hogy az olvasó csak akkor lép a tájékoztató könyvtárhoz, ha valamilyen segítséget, felvilágosítást óhajt. Ezeknek az alkalmaknak száma tulajdonképpen mégsem csökkent, inkább kissé emelkedett, a válaszok is tartalmasabbak lettek, mivel az új körülmények között sokkal több idő jut a válaszadásra, mint korábban.

A tapasztalatok szerint a jó tájékoztatás híre gyorsan terjed, és így igénybevétele is növekszik: egyre többen fordulnak bizalommal a könyvtárhoz, mivel tudják, hogy segítséget kapnak tőle. Az elmúlt egy év meggyőzte könyvtárosainkat arról, hogy szó sincs elidegenedésről! A személyes ismeretség a gyakori látogatókkal tehát megmaradt, de mivel a személytelenség fegyelmetlen magatartást tesz lehetővé, ismeretlenségükkel többen visszaélnak. *A nyilvános szolgálat dolgozóitól az új körülmények a korábbinál nagyobb önfegyelmet, állandó készenléletet követelnek. A tájékoztató könyvtárosok szinte egyetlen percig sincsenek „egyedül”.*

Igen fontos, hogy az egyes termekben szolgálatot teljesítő könyvtárosok ismerjék a többi terem anyagát is. Ezt viszont csakis akkor lehet

elérni, ha a tájékoztató könyvtárosok — bár mindegyiknek a tevékenysége valamelyik teremhez is kötődik — időnként helyet cserélnek, sőt: a katalógusok mellett is teljesítenek szolgálatot.

A tájékoztató könyvtárosok tevékenységének összehangolása nélkülözhetetlen, hiszen csak egymás munkáját kiegészítve érhetnek el eredményt. Ez másfajta gondolkodást kíván, mint korábban. A tudatformálás pedig nehéz, lassú folyamat.

A szabadpolcon levő nagyszámú dokumentum gondozása, rendbentartása nehéz, nyilvántartása pedig hagyományos módszerrel igen sok munkát ad: szinte lehetetlen naprakészen tartani. Megnyugtató megoldást csak a számítógép alkalmazása jelenthet. A munka szervezése, a sokféle, korábban csak úgy félkézzel ellátott vagy éppen kevésbé jelentősnek ítélt, most azonban fontossá előlépett teendők összehangolása az eddigitől eltérő gondolkodást és nagyobb erőfeszítést követel. Az új modellnek is ki kell állnia még a gyakorlat próbáját.

Az új olvasószolgálat jól felkészült, hivatásuk magaslatán álló könyvtárosokat kíván, akik állandó önkontrollal végzik tevékenységüket, és nem riadnak vissza az újtól. Bár a tapasztalatokat egymással folyamatosan megbeszélik, évente egyszer, a nyári szabadságok előtt, amikor a viszonylagos könyvtári szélcsend megengedi, összegezzük a tapasztalatokat — akár a munkamódszerről, szervezésről, modellről, akár a térkialakításról, berendezésről van szó:

mi vált be várakozásainknak megfelelően, illetve min kell változtatnunk. Óvakodunk azonban minden olyan változtatástól, ami az olvasókat megzavarhatja, hiszen az elhamarkodott, kellőképpen meg nem fontolt átrendezésnek az olvasók látnák kárát. (Még az első emeleti, „zöld elefánt”-nak nevezett, funkció nélküli — tévedésből ottmaradt — körpultot sem távolítottuk el — nehéz is volna, hiszen a vilánykapcsolók ebbe vannak beszerelve —, inkább keressük, hogyan lehetne hasznosítani.)

Már az első hónapokban felfigyeltek a kölcsönző könyvtárosok arra, hogy sokan — a korábbi gyakorlatnak megfelelően — először a szembeötlően elhelyezett katalógushoz léptek, hogy kikeressék a kívánt könyv raktári jelzetét, s csak akkor derült ki, hogy fölösleges munkát végeztek, amikor a kérőlappal a könyvtárhoz fordultak: ugyanis néhány méternyire, de kissé rejtettebb helyen, a Karvasy-teremben szabadpolcon volt található a keresett mű.

Ezért felmerült az a gondolat, hogy a bejárártól jól látható területre helyezzük át a szabadpolcos kölcsönzési övezetet, a Karvasy-terembe pedig a konzultációs övezet kerülne. A tájékoztató könyvtáros asztalának az áthelyezését is latolgatjuk: ő is kissé rejtve helyezkedik el, holott kívánatos volna, hogy a bejárártól látható legyen, mivel az itt ülő ellenőrtől nem várható el, hogy a nagy forgalom mellett még eligazítást, tájékoztatást is adjon. E terem tájékoztató könyvtárosának meg kell osztania figyelmét a katalógusok, a szabadpolcos állomány és az irodalomkutatást végző olvasók között, akik a konzultációs övezetben elhelyezett bibliográfiákkal, referáló folyóiratokkal dolgoznak.

Továbbérlelést kíván az Antos-terem — ahol a legnagyobb a szabadpolcos állomány — szakrendszerének ügye és vele szoros összefüggésben az is, hogy ugyanebben a teremben fennmaradjon-e az állványok jelenlegi elhelyezése?

Változtatlanul számítunk arra, hogy előbbutóbb lehetőségünk nyílik majd a *lopásjelző* készülékek felszerelésére, *kutatófülkék* készíttetésére is.

Ezek és még sok apróságnak tűnő kérdés (mint például van-e értelme a prézens állomány köteteinek gerincét pirosra mázolni?) foglalkoztatja a könyvtárosokat. A helyes válasz segítheti a jobb, színvonalasabb könyvtárhazsálatot. Az újabb fejleményekről szívesen beszámolunk majd a jövőben is.

Walleshhausen Gyula

Hernádi Paula

Akárcsak a képzőművészet többi ága, korunk rajzművészete is több úton járhat. A korszerűség nincs stílusirányzatokhoz kötve, hiszen egy alkotásban nemcsak a mű külső formája, hanem az adott társadalmi-világnézeti viszonyok visszatükröződése is meghatározó; összetett és bonyolult jelenünk éppúgy kifejezésre juthat a különféle absztrakt irányzatokban, mint a széles horizontú realizmusban.

Az 1947-ben született Hernádi Paula a realista alkotói módszer sajátos változatát fejlesztette ki művészi közlendői számára. Hálával gondol egykori kitűnő mestereire, akiktől életre szóló útmutatásokat kapott, és akik segítettek egyéniségének kibontakoztatását. Középiszokolásként *Szlávik Lajos* szakkörében a lényegre törő előadásmóddal és a szerkezet fontosságával ismerkedett meg; az egri tanárképző főiskolán a közösségi művészet helyes értelmezését és az elmélyült tartalom fontosságát *Blaskó Jánostól* tanulta meg; végül a Képzőművészeti Főiskolán — 1974 és 1977 között — mesterségbeli tudását tökéletesítette és a mondanivalónak alávett anyagkiválasztást sajátította el *Patay László* irányításával. Bizonyára innen ered nála Patay művészetének közvetlenebb hatása: a fegyelmezett műgond és a szélsőségek kerülése.

Munkásságának igazi területe a rajz. Ceruzá- és tusrajzait a tiszta képszerűség, a női lelkület érzékeny rezdülései jellemzik. Ez nem zárja ki a sokszorosított grafikai eljárásokkal, elsősorban a rézkarc készíttéssel való foglalatosságkodást. Az önálló rajz és a rézkarc nála egyébként is közel állnak egymáshoz — természetesen nem a manuális-technikai kivitelezés, hanem a képi hatáskeltés területén. Míves és átgondolt kompozíciói megtévesztően bravúrosak is: csak szemközelpben érzékelhető, hogy a tus-tollrajznak vélt lap ceruzával vagy a ceruzarajznak hitt mű rajztollal készült. A káprázat

oka — mindkét eljárásnál — a leheletfinomsgú vonalkázással elért árnyalásban, tehát a rajzeszközök és -technikák biztos kezű használatában keresendő. Végére is e formakultúra birtokában éri el ember- és állatalakjainak vagy tárgyi motívumainak plasztikusságát.

Mindeddig csak a művészi megjelenítés formai, azaz stílári oldalát vizsgáltuk Hernádi Paulánál. A felvázolt sajátos kézjegy pontos közvetítője költői fogantatású gondolatainak, közlendőinek. Élményeit átélő képessége teszi teljessé, s ez vezeti a kompozíció izgalmas és racionális felépítéséhez. Elkötelezetten figuratív és emberközpontú témáit gyakran tölti meg különös vagy éppenséggel elvonatkoztatott tartalmakkal. Még irodalmi ihletésű illusztrációi is átformálódnak a művészi újáteremtés varázslatos folyamatában. Szinte mindenre kiterjedő figyelmének, dús élménytárának minél változatosabb közvetítő és kifejező eszközökre van szüksége, s ábrázolásmódjában jelentős hely jut a szimbolikus és a szürrealisztikus megjelenítésnek. Valóságos formaelemei mögött ugyanis jobbára halkszavú jelképek vagy lebegő látomások húzódnak meg. Mint zeneértő művészt a muzsika ereje és hatása is ösztönzi: Bartók emlékének szentelt lapjai például azt tanúsítják, hogy nem a mester alkotásainak illusztratív megfogalmazása érdekli, hanem azoknak az érzelmi hatásoknak képi nyelven való érzékeltetése, melyeket benne egy-egy bartóki zenemű élménye kelt.

Hernádi Paula (Bp., Ady Endre út 74. 1191), aki tagja a Kispesti Képző- és Iparművész Csoportnak, rendszeresen szerepel az országos kiállításokon, de számos önálló tárlat is áll mögötte. Művészi terveiről így vall: „Olyan stílus kialakítására törekszem, amellyel lényeges dolgokat tudok közölni”. Tehetsége céljainak megvalósítását igéri.

Ecsery Elemér

Magyar könyvészet 1921—1944

Általános művek — Filozófia — Vallás

A már korábban kiadott 6. és 7. kötet után megjelent a *Magyar Könyvészet 1921—1944*-es ciklusának első kötete is (A Magyarországon nyomtatott könyvek szakosított jegyzéke I.). Az ETO 0, 1 és 2 főosztályába tartozó általános műveket (lexikonok, évkönyvek, bibliográfiák stb.), továbbá a filozófiai és a vallásos tárgyú könyveket sorolja fel a két előző kötet rendszeréhez hasonlóan. (Ezekről a *Könyvtáros* 1981. évi 2. és 1982. évi 3. számában jelent meg ismertetés.)

A tételek felsorolása az ETO-ból kialakított szakrendben s ezen belül a szerzők betűrendjében történik. Egy műnek összes kiadását egy tétel alatt írja le a bibliográfia, és feltünteti az 1921 előtti kiadásokat is.

Azokról a művekről, amelyek több szakba tartoznak, a teljes címléírás csak egy helyen szerepel, a többi szakban utalást találunk rá. Egyes, sajátos műfajba tartozó kiadványok leírásai a jobb tájékoztatás érdekében külön fejezetben vannak összegyűjtve — így például a szakbibliográfiák címadatai a 016-ban —, ahol minden tétel csak utaló a tulajdonképpeni szakra. A sorozatokhoz tartozó munkákat sorozatcímük szerint és a kötetek címe szerint is számon tartja ez a könyvészet.

A bibliográfiai leírások, az egészségesség kedvéért, változatlanul az új szabványtól sokban eltérő régi MSZ 3424—60 szabvány alapján készültek. (Az oldal megjelölésére például az *o.* vagy *p.* helyett továbbra is az *l.* rövidítés szerepel, kerek zárójelbe nem a nyomda székhelyét, nevét teszik, hanem azokat az adatokat, amelyek a leírt könyvből származnak, de nem szerepelnek a címlapon.)

A tételek utolsó adata a könyvek Széchényi könyvtári raktári jelzete. Örvendetes látni, hogy nemzeti könyvtárunkban a hazai könyvtermésből csak rendkívül kevés mű hiányzik,

a jelzetet majd mindenütt meg lehet találni. A Horthy-korszakban a kötelespéldányrendeletek be nem tartása miatt sok művet nem tudtak beszerezni, de a könyvtár dolgozói az adatok tanúsága szerint a hiányok nagy részét gondos utánjárással pótolták. Mégis akad az állományban egy-két feltűnő és nehezen érthető hiány. Ilyen a *Magyar Minervának*, múzeumaink, könyvtáraink és tudományos intézeteink évkönyvének 1933-ban kiadott 6. kötete (241. l.) és a Lantos antikvárium több aukció-katalógusa, köztük az, amelyik a Széchényi Könyvtár árverésre bocsátott duplumaikat sorolja fel (65. l.)

A szerkesztés gondos munkáját dicséri, hogy következetlenség, elírás, sajtóhiba alig akad a több mint 800 oldalas kiadványban. Legfeljebb az önkényesen adott közreadói neveket lehet néhol kifogásolni. Ilyen például a „[*Budapesti gimnázium*]”. Így írja le a bibliográfia három teljesen különálló iskola, az I. kerületi Verböczy Reálgimnázium, a II. kerületi Mátyás Király Reálgimnázium és a Pesti Izraelita Hitközség gimnáziuma által a saját ifjúsági, illetve tanári könyvtárak állományáról közreadott katalógusokat (60. l.). Az Egyetemi Könyvtár két nyomtatott címjegyzéke közül az egyik címével szerepel, mint a *Budapesti Kir[ályi] M[agyar] Pázmány Péter Tudományegyetemi Könyvtár*, a másik, hasonlóan kezdődő című katalógus viszont a [*Budapesti Egyetemi Könyvtár*] közreadói rendszónak megfelelően két hellyel előbbre került (60. l.). Említsünk meg egy kis szépséghibát is: az intézmények, vállalatok, testületek nevével kezdődő tételekben a kezdő *A*, *Az* névelő egyszer hátravetve, a név után szerepel, máskor viszont a név előtt (de természetesen ezt a betűrendbe sorolás nem vette figyelembe).

A *Magyar könyvészet* új kötetei teljesen pó-

tolják a hiányzó retrospektív szakbibliográfiákat, és nagy segítséget adnak a korszak kultúráját és az egyes szaktudományok történetét, korábbi feldolgozottságát vizsgáló kutatóknak. A terjedelem mennyiségi megoszlása részletes elemzés nélkül is jellemző: A vallásos irodalom felsorolása foglalja el a kötet 55 százalékát, a filozófia és a pszichológia együtt 9 százalékát, és nem egészen 5 százalék jut a könyvekről, könyvtárakról szóló művek, bibliográfiák, nyomtatott katalógusok számbavételére. A könyv- és könyvtártörténészek, ha máshonnan nem tudnák, innen is meggyőződhetnek arról, hogy a Horthy-korszakban milyen kevés kiadvány szolgálta a könyvtáruget.

A szerzői és az egyéb indexek természetesen nagyon hiányoznak, de ezt nem lehet kifogásolni, mert a mutatókat a befejező, két kötetből álló 8. rész tartalmazni fogja. Akkor mindenki, aki valamely szerző vagy közreadó után érdeklődik, egyetlen helyen, sokkal könnyebben utánanézhethet ezeknek, és nem kell külön-külön felütnie a sorozat hét kötetét. Mutatók nélkül egyelőre azt sem lehet pontosan megállapítani, hogy nem maradtak-e ki bizonyos művek a felsorolásból. Egy-két szűrőpróba azonban meggyőz arról, hogy ennek előfordulása valószínűleg nagyon ritka.

Aki már szerkesztett bibliográfiát, tudja, hogy mennyi fáradság, utánajárás szükséges a pontossághoz, például a zárójelbe tett nevek vagy egyéb adatok kinyomozásához. Áll ez különösen a kapitalista korra, amelyben reklám- és egyéb okokból a magánkiadók az évszámokat és sok más adatot nem tüntették fel, s következetlenek voltak a kiadások számozásában is. Annál nagyobb elismeréssel kell adoznunk a kötet összeállítóinak türelmes és precíz munkájukért. A régi gyűjtés felhasználásával, az előzőkhöz hasonlóan, ezt a kötetet is *Komjáthy Miklósné* szerkesztette, a közreműködők közt az egyetlen változás az, hogy *Szente Péter* helyét *Magyar Miklósné* foglalta el.

*

A szép kiállítás, gondos tipográfiai munka mellett külön öröm a megjelenés viszonylagos gyorsasága. Négy év leforgása alatt a sorozatból három kötet került ki a sajtó alól. Így remélni lehet, hogy évtizedünk befejezése előtt kezünkbe kerül a 8., befejező rész is, és ezzel végre teljessé válik nemzeti bibliográfiánk. (1983, *Országos Széchényi Könyvtár. 841 kötetes hasábos l. 410 Ft*)

Vértesy Miklós

Lapozgató

Veszprém megye irodalmi hagyományait foglalja össze és mutatja be a Veszprém megyei Tanács *Horizont közművelődési kis-könyvtár* elnevezésű sorozatának 10. köteteként immár negyedik, bővített kiadásban megjelentetett munka, *Harmath István és Katsányi Sándor* összeállítása. Az 1967. évi első kiadás 1500-as, az 1969. évi második 2000-es és az 1976. évi harmadik kiadás 3000-es példányszáma után a mostani 5000-ben jelent meg, s ez a tény a munka értékéről és az iránta megnyilvánuló, az iskolai igényeket meghaladó körű, nagy érdeklődésről egyaránt tanúskodik. A kötet valóban a megyéről szóló alapművek közé tartozik: első kétszáz oldala a megye irodalomtörténetét megjelenítő szöveggyűjtemény, illetve a megyéhez kötődő íróknak-

költőknek a megye tájaihoz vagy egyes településeikhez kapcsolódó munkáiból, verseiből összeállított gyöngyfüzér, a másik rész pedig irodalmi topográfia. E részben a helyi kötődésű írók, költők, irodalmárok, nyelvészek, történészek életrajzai olvashatók az érintett településekhez kapcsolva, azok betűrendjében, gazdag lexikális anyaggal és a kortársakról meglepően friss információkkal. A harmadik részt a több mint ötven oldalas képgyűjtemény alkotja, szemléletes, jó válogatást kínálván a megye jeles nyelvi-irodalmi emlékeinek, emlékhelyeinek, épületeinek és személyiségeinek képanyagából, ábrázolásaiból. A más megyék elé is követendő példaként állítható kiadvány helység- és személynévmutatót is tartalmaz. (1984. 357 l., 53 sztl. t. 50 Ft).

A Magyar Könyvszemle 1984-ben 100. évfolyamába lépett, s erről a fontos eseményről a folyóirat 1984/1—2-es, összevont száma többféle módon is megemlékezik. (Igaz, a lap már 1976-ban is megünnepelte centenáriumát, mivel a Magyar Könyvszemle 1876-ban indult, de az évfolyamok száma két megjelenési szünet — 1935—1936 és 1948—1954 — miatt csak az elmúlt évben érte el a százat.) A jubileumi szám elé *Köpeczi Béla* művelődési miniszter írt bevezető sorokat, amelyekben egyebek között megállapítja, hogy Magyarországon a társadalomtudományi folyóiratok közül csak a *Századok* és a *Magyar Nyelvőr* előzte meg a Könyvszemlét, de a rokon lapok között világvizonylatban is csupán kevés nála idősebb akad. Idézi *Fraknói Vilmos* 1876-ban adott programját, s leszögezi, hogy ez lényeges elemeiben ma is megállja helyét, noha a folyóirat tematikája bővült, és szemlélete, valamint módszertana változott. Helyesli az 1981-ben átalakult szerkesztő bizottságnak azt a célkitűzését, hogy a könyvtörténet fogalmát szélesen kívánja értelmezni, beleértve ebbe az olvasóközönség és az olvasás történetét is, mivel a mentalitás-, eszme- és művelődéstörténeti kutatások nem fejlődhetnek a könyvek és a sajtótermékek kiadásával, valamint terjesztésével foglalkozó intézmények ismerete nélkül. A Könyvszemle az utóbbi időben törekedett arra is, hogy a napjainkban előtérbe került információs-dokumentációs tevékenységre, valamint a vele kapcsolatos technikai eszközök felhasználására is kiterjessze vizsgálódási körét, de e téren szélesebb áttekintésre, rendszeresebb és konkrétabb tájékoztatásra volna szükség. A miniszter arra is felhívja a figyelmet, hogy munkamegosztásra kell törekedni a különféle szakterületek könyvtári és intézeti között a részeiben jól összeilleszkedő és hatékonyan működő rendszer létrehozása érdekében. — Maga a szerkesztőség egy rövid felső-

rolással járul hozzá a centenáriumi visszatérítéshez: a szerkesztők, szerkesztő bizottsági elnökök rövid névsora — 1876 és 1974 között mindössze 13, évszámhoz kötött változás, ennél is kevesebb személycserével — arról tanúskodik, hogy a Magyar Könyvszemle szerkesztésében igen nagy volt az állandóság, ritkán váltották egymást a szerkesztési elképzelések.

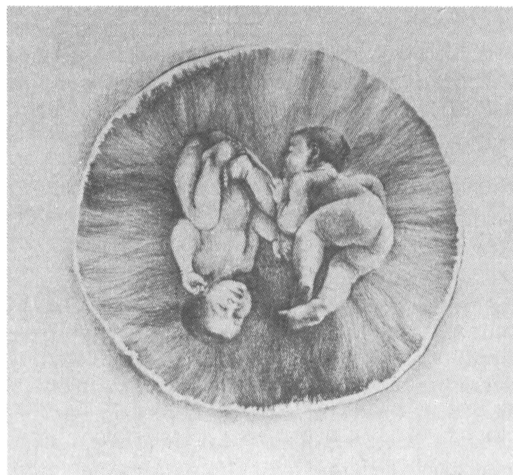
A szám tanulmányai közül jelentősége miatt kiemelkedik *Holl Béla* ismertetése *Laskói Demeter* 1433-as kódexéről, amelyre a szerző a dalmáciai Šibenik ferences kolostorában 1982-ban bukkant rá, benne a 16. levélen található öt magyar nyelvű sorral, az Ómagyar Máriasisíralom utáni második legrégebbi magyar verses nyelvemlékkel. *Borsa Gedeon* az 1514. évi magyarországi parasztháborúról szóló hét német nyomtatványt elemez, s azonosítja nyomdászkat, valamint nyomtatásuk helyét. *Kókay György*, illetve *Jónás Károly* tanulmánya könyvtártörténeti szempontból fontos: *Kókay György* a Pozsonyban 1782-ben létesített „olvasókabinét”-ra (könyvkereskedéssel összekapcsolt könyvkölcsönző, hírlapolvasó) vonatkozó adatok alapján öt évvel előrehozza az első magyarországi kölcsönkönyvtár megszervezésének dátumát, mivel eddig az 1787-ben Pesten, Gleixner János által alapított kölcsönkönyvtárt tartották a legelső ilyen vállalkozásnak. *Jónás Károly* a Képviselőházi Könyvtár, a mai Országgyűlési Könyvtár állományának a két világháború közötti alakulását vizsgálja — a cikk a szerző könyvtártörténeti bölcsészdoktori disszertációjának részlete. A Könyvszemle e számában két sajtótörténeti tanulmány is olvasható: az egyikben Decsy Sámuel eszmevilágát rajzolja meg *Egy lapszerkesztő arcképéhez* című elemzésében *Fried István*; a másikban a szegedi *Lengyel András* író Juhász Gyula rövid életű folyóiratáról, az 1922-ben mindössze öt számot megért *Magyar Jövendőről*, amelynek alapítását egy bé-

kécsabai értelmiségi csoport kezdeményezte Ligethy Béla költő-újságíró vezérletével.

A **Könyvtári Figyelő** 1984. évi 5. száma két cikket szentelt a könyvtárosképzés és -továbbképzés oly fontos témakörének: az egyikben *Katsányi Sándor* foglalkozik a továbbképzés gondjaival, mégpedig — figyelembe véve azt, hogy az Országos Könyvtárügyi Tanács által megvitattott és elfogadott előterjesztését ugyanő már összefoglalta a *Könyvtáros* tavaly júliusi számában, *A továbbképzés rendszerének fejlesztése* című írásában — a kérdéskör hátterének megrajzolásával, tartalmi, szervezeti, hatékonysági mozzanatainak részletesebb és alaposabb taglalásával. A másik cikkben *Tóth Gyula* ír a főiskolai könyvtárosképzés megújulásáról, az 1984. év őszétől érvényes új tantervről. A tantárgyak, a szakkollégiumok és a gyakorlati képzés ismertetésén kívül kitér az előzményekre, tárgyalja a képzési célokat, summázatában pedig a megoldatlan kérdésekre, a jövőben is gondokat okozó körülményekre, olyan akadályokra hívja fel a figyelmet, mint például a felvételi vizsgák változatlan módja, a pályaalkalmasság előzetes vizsgálatának elmaradása, a nyelvtudás ösztönzéséhez szükséges eszközök hiánya, a gyakorlódó rövidege, a szakdolgozat alacsony presztízse... A Figyelő e két cikkéhez további, immár nemzetközi összehasonlítási alapot kínáló harmadik írás is csatlakozik: a pozsonyi *Eugen Mešša* áttekintése a cseh szlovák könyvtárosképzés korszerűsítésére irányuló törekvésekről. Ez a *Kitekintés* rovatban jelent meg, hasonlóan *Novák István*nak az IFLA 49. közgyűléséről szóló beszámolójához: a *Könyvtárak egy gépesített világban* című, igen alapos ismertetésre azért hívjuk fel külön is a figyelmet, mivel a Könyvtárosszegetések és -intézmények Nemzetközi Szövetségének e müncheni tanácskozásáról a *Könyvtáros* nem kapta meg a megrendelt és számtalanszor sürgetett cikket, emiatt olvasói sem juthattak hozzá a nagy nemzetközi könyvtárostalálkozóról szóló, évek óta megszokott tájékoztatáshoz. — *Futala Tibornak* *A szakkönyvtári hálózatokról múlt és jövő időben* című írása arra példa, hogyan lehet egy lényegében véve dolgozat jellegű munkát — szintén OKT-előterjesztést — cikként úgy köríteni és tálni, hogy a téma iránt különösebben nem érdeklődők is szívesen olvassák, s ezáltal szakmai kitekintésük szélesebbé, könyvtári kultúrájuk mélyebbé válják. — A Könyvtári Figye-

lőben régebben megjelent vitacikkek egyikéhez a mostani számban *Zsidai József* szól hozzá: *Futala Tibor, Horváth Tibor és Papp István Együttműködés vagy rendszerszervezés?* című írásával kapcsolatban a könyvtári demokrácia különféle, lehetséges területeit vizsgálja, mégpedig olyan vonatkozásban, illetve szintereken, mint az ágazati irányítás, a könyvtári vezetők kiválasztása és a munkahely. — *Sonnevend Péter* cikkét a tárolókönyvtárak és a dokumentumellátás viszonyáról — kapcsolatáról remélhetőleg nyitánynak szánja a Könyvtári Figyelő, bevezetésnek azon kérdéskör megvizsgálásához, hogy milyen szerepet játszhatnak a nagykönyvtárak megnövekedett tárolólehetőségei (lásd a törökbálinti raktárváros elkészülését) a könyvtári együttműködésben, melynek célja a dokumentumforgalom és -ellátás országos megjavítása.

A **Tudományos és Műszaki Tájékoztatás** 1984/10-es jelzésű, októberi száma a tömeges méretű elektronikus információszolgáltatásnak újfajta, az utóbbi tíz év során elterjedt formáival, a videotex- és a teletext-rendszerekkel ismerteti meg az olvasót. Ezekről nemcsak a szám első két cikke szól, hanem a szemlerovat három könyvismertetése is. A bevezető írásban *Brückner Huba* foglalja össze a két rendszerre vonatkozó legfontosabb ismereteket. A *teletext* (képűjság) az egyszerűbb, az egyirányú átviteli hálózatra épülő információszolgáltató rendszer, míg a *videotex* (Angliában *viewdata* néven is szerepel) kétirányú, párbeszédés adatátviteli, információkereső és -szolgáltató rendszer, amelyre a magyar tanulmányok a *teledata* kifejezés használatát is javasolják. A szerző a fogalmak tisztázása után történeti áttekintést nyújt, majd sorra veszi azokat az országokat, amelyekben e rendszerek elterjedtek, illetve elterjedőben vannak, s kitér a rendszerekben használatos terminálokra, valamint a szabványosítási törekvésekre is. Az alkalmazási területek és a szolgáltatások ismertetése kapcsán foglalkozik a könyvtári alkalmazásra irányuló kísérletekkel, de például a háztartási felhasználásról (tűz, baleset, betörés jelzése, a fogyasztásmérők leolvasása) sem feledkezik meg. Még gyakorlatiasabb *Tóth Dezső*nek a teletext (képűjság) segítségével történő hazai információterjesztés törekvéseiről, illetve e törekvések mostoha fogadtatásáról, a társadalom „információs érzéketlenségéről” szóló írása, amely a könyvtári és a szakirodalmi

tájékoztató intézményeknek is minden bizonnyal jogosan rója fel az új lehetőség iránti teljes közönyüket, érdektelenségüket. A cikk a Magyar Televízió *Képűjság* elnevezésű teletext-adásait ismertetve elmondja, hogy benűk naponta 15 oldalt kapott a vesprémi Országos Oktatástechnikai Központ a pedagógiai információk közlésére, s tájékoztat ezeknek az oldalaknak a tartalmáról is. A két fontos, lelkiismeret-felrázó cikket a kérdéskör magyar nyelvű irodalmának 24 tételes bibliográfiája zárja.

A Műszaki Egyetemi Könyvtáros 1984. évi 2. számát két téma, illetve közlemény tölti ki — a szokásos szemle- és hírrovatón kívül: A Gombás Pál-bibliográfia és a tudományos könyvtárak propagandatevékenységéről írt cikk. Az 1971-ben elhunyt Gombás Pál fizikus, egyetemi tanár, kétszeres Kossuth-díjas akadémikus születésének 75. évfordulója alkalmából összeállított bibliográfia szerzője, *Kocsis Istvánné* a 130 szakdolgozatot, 16 — részben társszerzős — könyvet, sok jegyzetet, beszédet, hozzászólást és könyvismertetést felmutató életműből csak a szakkönyveket és a szakkikkeket vette számba, s a bibliográfiát kilenc, részben még Gombás Pál életében írott, róla szóló írás címléírásával egészítette ki. Az összeállítás műfajok (szakkönyvek, jegyzetek, szakkikkek) szerint, azokon belül pedig időrendben tárja fel az életművet. *Fülöp Júlia* a propagandaeszközöket és -módszereket áttekintő cikkében rámutat arra a tartózkodásra, amelyet a propagandatevékenységet illetően a

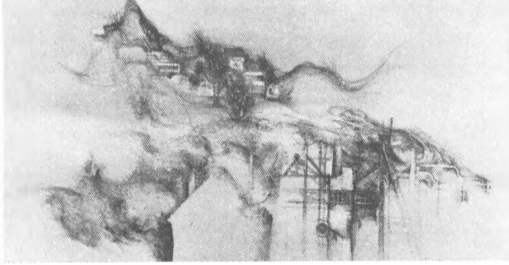
nagykönyvtárak hosszú ideje tanúsítanak, elmentében a szakirodalmi tájékoztató intézményekkel, amelyek olyan lehetőségekről is gondosan tájékoztatják a szakembereket, mint például a számítógépes információs szolgálat igénybevétele és ennek módszerei. A cikk részletesen számbaveszi és felsorolja a különféle propagandalehetőségeket és -eszközöket — beleértve a sajtó, a rádió és a televízió által kínált lehetőségeket is —, foglalkozik a személyes kapcsolatokkal, a fenntartó befolyásolással, a szolgáltatóképesség folytonos bizonyításának fontosságával, a kiadványokkal, ezek népszerűsítésével, s felhívja a figyelmet például arra is, hogy a bibliográfiák lehetőleg ne csupán a saját állományra, hanem más könyvtárak gyűjteményeire is épüljenek. Külön kitér a szakirodalmi ismeretek oktatásának jelentőségére és hiányának következményeire. Beszámol arról is, hogy a Műegyetemi Könyvtár — külföldi példák hatására — olyan szórólapokat sokszorosított, amelyek részletesen megismertetik a könyvtár olvasóival a különféle szolgáltatásokat és ezek igénybevételének módját, mégpedig abból a célból, hogy a használók egyáltalán *kérdezni tudjanak*. Az összefoglalás függeléke tapasztalatátadási célból közli ezeknek a szórólapoknak a szövegét is, és összesen 24 ilyen tájékoztatót, kalauzt ad közre a következő területekről, illetve témákról: a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának állománya; Különgyűjtemények. Egyetemi gyűjtemény; Különgyűjtemények. Disszertációk; Különgyűjtemények. Jegyzetek; Magyar szabványok és műszaki irányelvek a központi könyvtárban; Magyar szabadalmi leírások a központi könyvtárban; A Budapesti Műszaki Egyetem levéltára; Tájékoztató szolgálat; A betűrendes leíró katalógus használata; A szakkatalógus használata; A Budapesti Műszaki Egyetem levéltára; Tájékoztató szolgálat; A betűrendes leíró katalógus használata; A disszertáció-katalógus használata; A sorozati katalógus használata; [A] Szépirodalmi katalógus használata; Mit kell tudni a nagyolvasóterem használatáról?; Kölcsönzőszolgálat egyetemünk oktatóinak és dolgozóinak; Kölcsönzőszolgálat egyetemünk hallgatóinak és külső olvasóinak; Szabadpolcok; Tájékoztató szolgálat, szaktájékoztató szolgálat; Kémiai szaktájékoztató szolgálat; Szaktájékoztató szolgálat [a] villamos-, gépész-, építész-, építő- és közlekedésmérnöki tudományok területén; Társadalomtudományi szaktájékoztató szolgálat; A folyóiratosztály szolgáltatásai; Mit kell tudni a könyvtárközi kölcsönző szolgálatról?; A reprográfiai osztály szolgáltatásai.

A **Könyvtári Híradónak**, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tájékoztatójának októberi számában a leginkább közérdekű írás az *állományvédelmi gondokról* szól. Szerzője, *Klinda Mária* arról számol be, hogy a könyvtár restauráló műhelyének létesítésére már 1975-ben javaslat született — s nem sokkal később a Budapest-gyűjteményben bizonyos munkálatokra is sor került —, 1980-ban pedig 1984-ig szóló cselekvési program készült, napjainkig mégis igen kevés valósult meg a korábbi elképzelésekből. Többet kellene tenni az állományvédelmi szemlélet kialakításáért, a mindennapi, a könyvtár valamennyi dolgozója számára természetessé, belső kötelességgé váló állományóvó érzület kifejlesztéséért. A szerző hivatkozik a *Kastaly Beatrix* által 1983-ban az Országos Könyvtárügyi Tanács elé terjesztett állományvédelmi tervezetre is, s ezzel kapcsolatban a következőket írja: „Örömmel várjuk ... a megígért állományvédelmi útmutató s a későbbiekben az állományvédelmi kézikönyv megjelenését s a folyamatos tájékoztatást szolgáló gyakorlati tanácsadó rovatot a *Könyvtárosban*, illetve a tervezett szakirodalmi összefoglalókat.” (Ami a *Könyvtárost* illeti: a szerkesztőségnek eddig még nem fájt a feje amiatt, hogy helyet szorítson — sőt külön rovatot nyisson — az állományvédelmi közleményeknek, ilyeneket ugyanis felkérés nélkül nem kapott. E fontos tárgykörben mindig szívesen fogad el írásokat — akár részletkérdésekről, akár összefoglaló tárgykörökről szóljanak is azok. Maga a közlésmód, az tudniillik, hogy rovatban vagy azon kívül jelenjenek meg a publikációk, nem túlságosan lényeges szerkesztéstechnikai részletkérdés.) A továbbiakban olyan — eléggé általános — gondokat sorol fel a szerző, mint a raktárakban kényszerből létesített munkahelyek és a könyvek erősen eltérő hőmérséklet- és páratartalom-igénye miatti állományromlás, a nyílászárók hibái, a mikrofilmek veszélyeztetettsége a hiányzó légkondicionálás miatt, a raktári polcok zsúfoltsága, raktárosshiány, a veszélyeztetett és a muzeális dokumentumok használatkorlátozásának megoldatlansága a megkülönböztető jelek hiányában, az egyetlen szakképzett restaurátor rutinfeladatokkal való foglalkoztatása a könyvkötőműhely túlterheltsége miatt... A „csüggesztő szemle” után *Klinda Mária* a „szerény” eredményeket is felsorolja. Ezek valóban szerények, olyan jellegűek, mint például a muzeális anyag külön kérésrel történő kölcsönzése, e dokumentumok kiméletesebb leltározása,

védődobozok készíttetése, lépések a muzeális raktár kialakítására.

Az **Együtt** című, Szolnok megyei híradó 1983/3-as számának első cikkéről, amely a közművelődési könyvtáraknak az iskolai tantervből adódó feladatairól szól, egyszer már írtunk, ugyanis ezt az eredetileg továbbképzési előadás formájában Békéscsabán elhangzott szöveget a *Könyvtári Jegyzések*, Békés megye könyvtári híradója már közölte 1983. évi harmadik számában. Az *Együtt* másik nagyobb áttekintését, a *Műhely*-rovatban megjelent, a megye helytörténeti-helyismereti gyűjteményeinek kezeléséről és igénybevételéről szóló írást azért érdemes másutt is tanulmányozni, mert Szolnok megyében a „B”-típusú könyvtárak is végeznek helyismereti munkát — immár csaknem másfél évtizede —, sőt a nagyobb községekben is található átlag 70 kötetes helyismereti gyűjtemény. A hálózat arra törekszik, hogy a településeken levő közgyűjteményi és egyéb dokumentumok számbavételével helyi lelőhely-katalógusokat építsenek ki. A megyei könyvtárban folynak a megye irodalmi topográfájának munkálatai. — *A közművelődési könyvtárak és társadalmi környezetük kapcsolata* című, szakdolgozatnak vagy tanulmánynak is beillő összegezést nemcsak közművelődési könyvtárvezetőknek, könyvtárirányítóknek érdemes elolvasniuk: mivel aprólékos gondossággal sorra veszi a könyvtárakat körülvevő intézményeket és a velük kapcsolatba kerülő szervezeteket — illetve azokat, amelyekkel valaha is kapcsolatba kerülhetnek —, szinte címlistát kínál valamennyi könyvtár kapcsolat-szervező vagy — időnként — protokolláris jellegű feladatainak hézagmentesebb teljesítéséhez. Több évtizedes tapasztalataink szerint a könyvtárak címlistái, a rendezvényekre, ünnepi eseményekre meghívandók, valamint a könyvtári kiadványok címzettjeinek névsorai gyalázatos állapotban vannak: nemcsak hiányosak, hanem szakállasak is, sokszor forrásai alá- vagy föléltatásoknak, sértődéseket okoznak, használatukból gyakran több kár fakad, mint gyümölcsöző kapcsolatteremtés. Átnézésük alkalmával jó segítséget nyújthat ez a szolnoki összeállítás — a teljesség ellenőrzésében mindenképpen...

A Vas megyei Könyvtárak Értesítőjének elmúlt évi második számában több olyan

írás olvasható, amely — noha helyi megközelítésben, a megyei gyakorlat szemszögéből — országosan is sokat emlegetett és napjainkban gyakran tárgyalt kérdésekkel foglalkozik. Ilyen témák a vállalati műszaki és a szakszervezeti könyvtárak összevonása, valamint az országos szakkönyvtárak szolgáltatásainak közvetítése a megyei könyvtári rendszerben. Mindkét tárgykör feldolgozása gyakorlati szempontok szerint történt, de olyan körültekintően, az elmélet és az élet jelenségeit oly pontosan összevetve és jól mérlegelve, hogy belőlük a jövőben meghozandó központi döntések számára is vonhatók le helyes következtetések. Az üzemekben, vállalatoknál tevékenykedő szak-, illetve közművelődési (szakszervezeti) könyvtárak működési típusait *Sövegjártó Lászlóné* e könyvtárak különböző — többnyire az üzemek, vállalatok nagyságától függő — szervezeti formái alapján vizsgálja, mégpedig úgy, hogy gondosan elemzi személyi—tárgyi feltételeiket, és foglalkozik szakmai felügyeleti kérdéseikkel is. Véggkövetkeztetése: A közép- és a kisüzemekben a szak- és a közművelődési könyvtár egyesítése nagyon hasznos, szinte az egyetlen jó megoldás: a legtöbb, amit ezeken a helyeken a könyvtárügy egyáltalán elérhet. A felmerülő nehézségeket jó központi intézkedésekkel enyhíteni lehet, ezért is elengedhetetlen a vállalati szakkönyvtárak létesítése, fejlesztése és működtetési irányelveinek kiadása, illetve egy vállalati információellátási modellgyűjtemény. — A megyei könyvtár szolgáltatásközvetítő tevékenységével foglalkozó cikk — amelyet a tájékoztató szolgálat négy munkatársának közreműködésével *Köbölkuti Katalin* írt — a tájékoztatás különféle területeit sorra véve megvizsgálja az adott ágazatok információ helyzetét, a különböző szakokban rendelkezésre álló tájékoztatói szolgáltatásokat (bibliográfiákat, referátumokat), elemzi ezek használhatóságát, kitér az árkérdésekre és a hiá-

nyokra is (ezért fontos a szolgáltatásokat kibocsátóknak, valamint a könyvtárügy irányítóinak is tanulmányozniuk ezt az írást!), végül megemlíti a megyei könyvtár saját tájékoztató kiadványait. Ennek a cikknek a szakmai hitelét nagyban erősíti az az irodalomjegyzék, amely a híradó vége felé olvasható a megyei könyvtárban készült helyismereti irodalomkutató-sokról. A jegyzék 14 irodalomkutatást rögzít (kár, hogy nem derül ki, hány hónap termékei e bibliográfiák), közülük a legkisebb 20, a legnagyobb 259 tételes. Amikor a külső szemlélő az összeállításból ilyeneket olvashat ki: publikációhoz, tanulmányhoz — 77, 46, 210, 53, 231 (!), 82 tétel; doktori értekezéshez, szakdolgozathoz — 127, 182, 259 (!) tétel, önkéntelenül felmerül benne a kérdés, meddig terjedhet a könyvtárosi segítség határa, illetve hol kezdődnek a társszerzőség például egy publikáció esetében? Az idősebb könyvtárosnemzedék tagjai közül néhányan még emlékeznek arra, hogy a harmincas évek végén, a negyvenes évek elején és derekán komplett, bekötött doktori értekezéseket rendelhetett és kaphatott bárki az ország több egyetemének tájékán, igaz, nem ingyen, hanem a minőségtől, a várható érdemjegytől függően 50, 75, vagy 100 pengőért... Félre azonban az aggályoskodással: reménykedjünk abban, hogy a könyvtárosoknak ez az önzetlen és szemérmes-személytelen, többnyire erőn felüli áldozatvállalása valaha kamatozni fog — 15—20—25 év múlva visszakapják majd azok a könyvtárak, amelyeknek leendő fenntartóját, irányítóját most mint támogatásért esengő olvasót a szombathelyi könyvtár (illetve az ország sok más könyvtára) segítette *ennyire*, hogy könnyebben és gyorsabban válhasson tanácselnökké, iskolaiigazgatóvá, egyetemi tanárrá, rektorra, netán akadémikussá...

Jó szám ez a szombathelyi híradószám: minden írása információgazdag, jól tájékoztat a munka egy-egy területéről. Például a hálózati tevékenységről, a művelődési autók munkába állásának negyedszázados évfordulója alkalmából írt cikk, továbbá a körmendi központi ellátórendszer működését részletesen elemző összefoglalás; egy különgyűjteménynek, a Körmendi Városi Könyvtár vizuális gyűjteményének bemutatása; ráadásaként pedig a Vas megyei nemzetiségi olvasótáborokról, a magyar—szlovén könyvtári kapcsolatokról és a Csepregi Körzeti Könyvtár 30 évéről szóló híradások, illetve összefoglalás.

Könyvtári kiadványok

A **Budapest története képekben 1493—1980** című nagyszabású képkatalógus-kiadási vállalkozás második kötetét adta közre a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest-gyűjteménye. A Berza László főszerkesztő által irányított ikonográfiai munkálatok céljairól, módszereiről az első kötet megjelenésével kapcsolatban a *Könyvtáros* 1983. évi 2. számában már megemlékezett, s akkori ismertetése kitért a négykötetesre tervezett mű tartalmára, a kötetek várható anyagbeosztására is. A 31 979—53 882-es tételszámú leírások a *gazdaság* körébe tartozó középületek-építmények képes ábrázolásait regisztrálják a következő fő szakcsoportok szerinti bontásban — ezeken belül pedig számos további alcsoportban —: Ipar; Közművek; Mezőgazdaság; Vendéglátás, idegenforgalom; Kereskedelem; Pénzügy; Közlekedés; Posta-Hírközlés. Az anyagbőség miatt a politikai, művelődési, szociális és egészségügyi objektumok eredetileg ide tervezett képleírásainak már nem jutott hely a kötetben, s ez minden bizonnyal nemcsak a továbbiak beosztását, hanem a mű végső kötetszámát is befolyásolni fogja. A főváros ismerete szempontjából nélkülözhetetlen alapmű megjelenési példányszáma a könyvből nem állapítható meg; kiadási éve a kötetben feltüntetett 1983-as évszámmal szemben 1984. (638, 4 l. 600 Ft)

Díjasok és kitüntetettek adattára 1948—1980 címmel rendkívül fontos tájékoztatási segédletet jelentetett meg a kaposvári Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár. A *Magyar Józsefné* által szerkesztett és a könyvtár sokszorosító üzemében 2300 példányban, jó tipográfiával és kötéssel előállít-

tott kötet 15 országos díj, 3 kitüntetés és két emlékérem jutalmazotainak névsorát tartalmazza születési évszámuk, foglalkozásuk feltüntetésével és az esetleges lexikonadatokra történt utalással együtt. Ha az odaitélést a forrás megindokolta, 1957-től kezdve ezt az indokolást is feltünteti az adattár. A kötet mutatója díjak, kitüntetések szerinti bontásban, ezeken belül pedig időrendben sorolja fel a neveket. A munka előszava tízévenkénti pótkötetek kiadását ígéri. Mivel mindennap használandó kézikönyvről van szó, s már az első kötet lezárása is elég régen történt, jó lenne, ha e kötet várhatóan gyors elfogyása után már az 1980—85-ös évkör anyagát is tartalmazó új kiadást jelentetne meg a kaposvári könyvtár, s ezt kiegészítené további kitüntetések — a legfontosabb tudományágak, szakterületek, szakmák — adataival (például Apáczai Csere János-díj, Kiváló népművelő cím, Bugát Pál-emlékérem stb.). (1984. 279 l. 180 Ft)

A személyek neve mint a katalógusok besorolási adata az egyes nemzetek gyakorlatában címmel nélkülözhetetlen katalogizálási segédletet adott ki 900 példányban, sokszorosításban az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Az IFLA gondozásában 1977-ben Londonban megjelent *Names of persons: national usage for entry in catalogues*, valamint az 1980. évi, ugyancsak londoni kiadású pótlás (Supplement...) alapján közreadott magyar kézikönyvet *Orbán Éva* fordította magyarra, és *Fügedi Péterné* látta el bevezetővel. A személynevek leírásának e gazdag példatára

Algériától Zambiáig a legtöbb ország, illetve nyelv névhasználatában segíti a bibliográfiai leírásokat készítő könyvtárosokat azáltal, hogy útbaigazítja őket a vezetéknevekhez kapcsolódó prefixumok, névelőzések, a családi kapcsolatok jelölő kifejezések eseteiben, valamint a vezetéknevek feminin (asszony- és leánynév) alakjait illetően, s a névelemeken kívül megadja azok rangsorát is. (1984. 219 l. 59 Ft)

Verselemzések bibliográfiáját jelentette meg a nyiregyházi Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár *Bibliográfiai füzetek* nevű sorozatának 16. darabjaként. *Zselinszky Lászlóné* 350 példányban sokszorosított összeállítás középiskolai használatra készült, ezért a szerzők betűrendjében közölt, 446 tételes bibliográfia nemcsak a verselemzések forráshelyeire utal, hanem a leírások feletti betűjelekkel azt is feltünteti, melyik iskolatípus tantervében szerepel az adott mű feldolgozása. Ady és József Attila költeményeinek elemzései nem találhatók az összeállításban, mivel ezekről korábban már külön füzetek jelentek meg a sorozatban. A bibliográfia használatát az elemzett versek tételszámaira utaló betűrendes címmutató könnyíti meg. (1983. [1984?] 75 l.) — A *Bibliográfiai füzetek* 21. kiadványa — ugyancsak Zselinszky Lászlóné összeállításában — a 400 példányban sokszorosított **Dráma-, regény- és novellaelemzések bibliográfiája**, amely magyartanárok, könyvtárosok és érdeklődőbb diákok részére készült, s válogatásának időhatárai a verselemzések bibliográfiájához hasonlóan 1960-tól 1983 végéig terjednek. A 622 tételes összeállítás öt fejezetre osz-

lik: az első háromban műfajok szerinti tagolásban, ezeken belül a szerzők betürendjében található az elemzések, a negyedik fejezet a források, az ötödik pedig az elemzett művek betürendes mutatója — ugyancsak műfajok szerinti csoportosításban. Ez a bibliográfia is jelzi a mű és az iskolatípus esetleges tantervi kapcsolatát. (1984. 119 l.)

Biológia és pedagógiai technológia címmel ajánló jegyzéket adott ki a vespriemi Országos Oktatástechnikai Központ ötezer példányban, *Tölgyesi Józsefné* szerkesztésében. A *Témabibliográfia* nevű sorozat 16. füzeteként megjelentetett összeállítás a sorozatban másodikként, 1980-ban közreadott azonos című kiadvány helyébe lépett: tartalmazza annak válogatott anyagát és a témába vágó, azóta megjelent cikkek, tanulmányok, valamint a tanításban felhasználható hangzó-képes dokumentumok leírásait. (1984. 32 l. 6 Ft)

A könyvtárhasználat tanításához két bibliográfiát adott ki az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ: a **Könyvtárhasználatra való felkészítés a középfokú iskolában** című segédlet, *Dán Krisztina* összeállítása az 1984. decemberi KMK-tanfolyam hallgatói számára készült, s első sorban magyar nyelvű művekre hívja fel a figyelmet, külön kitérvén a fakultatív oktatásnak a könyvtárakat érintő kérdéseire is (1984. 18 l. Soksz.); **Az irodalom- és könyvtárhasználat oktatása a felsőoktatásban** című bibliográfiát pedig az OSZK, KMK szakkönyvtára állította össze, s ez a magyar nyelvű irodalomon kívül — vele csaknem azonos terjedelemben — a szakkönyvtár állományában található külföldi munkákat is felsorolja. (1984. 20 l. Soksz.)

A felszabadult Kecskemét 1944—1945-ben címmel a Kecskeméti Városi Tanács és a Katona

József Megyei Könyvtár 300 példányban, sokszorosításban kiadta a város időrendi felépítésű krónikáját, melyet *Bálintné Mikes Katalin* szerkesztett és *Bozóki József* állított össze az 1944. október 9-től 1945. december 31-ig terjedő időszakról. Az eseményeket az újságcikkek alapján időrendben, néhány mondatban felsoroló, 914 tételes krónika használatát összevont szemlény- és helynévmutató, valamint külön tárgymutató könnyíti meg. (1984. 146 l.)

Szemelvények a könyvszelekción elvi és gyakorlati kérdéseiről címmel az angol *David Spiller* Book selection című, három kiadást megért könyvből válogatást állított össze a munka fordítója, *Sz. Kiss Csaba*. Az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ által 300 példányban, sokszorosításban megjelentetett füzet nemcsak az állománykivonással foglalkozik, mint ahogy sokan gondolnák, hanem az állományalakítás elvi és gyakorlati kérdéseivel is, a könyves kiválasztásától és a beszerzési döntésektől kezdve az állománynak a művek elemzésén és az összetétel felülvizsgálatán alapuló megrostálásáig, a tartalmi értelemben vett állományrevízióig. (1984. 38 l.)

Szivárvány II. jelzéssel másodszor adott közre gyermekfoglalkozások lebonyolítását segítő forгатókönyveket a zalaegerszegi József Attila Városi Könyvtár. A 600 példányban sokszorosított összeállítás készítői, *J. Bogatin Mária*, *K. Horváth Anikó* és *Sz. Gáll Éva* *Versről versre* címmel ajánlanak az óvodásoknak és külön-külön az általános iskolák mind a négy alsó osztályának szóló verses foglalkozásokat, *Mennyi minden* címmel pedig mesékkel, az évszakokkal, a madarakkal és a földrészekkel kapcsolatos, óvodásoknak, illetve 1. és 2. osztályos általános iskolásoknak szóló vetélkedők, foglalkozások leírásait közlik, s a vázlatok végén röviden összefoglalják az általuk lebonyoli-

tott foglalkozások tapasztalatait is. (1984. 110 l.)

Az MTA Világgazdasági Kutató Intézet által gondozott kiadványok sokoldalú mutatója 1965—1982 címmel az intézet, illetve elődje, az MTA Afro-Ázsiai Kutató Központ által magyar, angol, francia és orosz nyelven megjelentetett több mint kétszáz munkát veszi számba *Felvinczi Tamás* összeállítása, amely sorozatonként közli a publikációk leírásait — s az öt sorozat mindegyikét néhány mondattal jellemzi is —, majd a sorozaton kívüli tanulmányokat sorolja fel, és megemlíti az intézet kéthavonként megjelenő, angol nyelvű referáló kiadványát, az *Abstracts of Hungarian Economic Literature-t* is. A „sokoldalú mutató” megjelölés mögött ötféle index rejlik: a szerzői, a tárgyi, a földrajzi, a nyelvek és az első megjelenés éve szerinti mutató. (1983. 61 l. Soksz.)

Tanszéki Füzetek címmel, az egyetemi hagyományok felélesztésével sorozatot indított az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtártudományi tanszéke abból a célból, hogy a tanszéken oktatott tantárgyak témaköreiben publikációs lehetőséget teremtsen az önálló kutatási eredményeket közlő terjedelmesebb tanulmányok szerzőinek, mégpedig nemcsak az oktatóknak, hanem az egyetemen kívüli szakembereknek is. Az első kiadvány *Nagy Dezső* munkája: **Pesterzsébet és Soroksár sajtótörténete (1894—1949)**. A Magyar Történelmi Társulat sajtótörténeti pályázatán 1978-ban jutalmazott munkának ez az átdolgozott és rövidített változata a tárgyalt időszak folyamán a két településen megjelent, többnyire rövid életű 60 lap elemzése alapján készült. A *Dán Róbert* által szerkesztett, 300 példányban, sokszorosításban közreadott kötet második, igen értékes része a sajtóbibliográfia, amely 1949 utáni lapokat is számba vesz. A 60 tételből négy Pesterzsébeten nyomtatott, de

nem helyi vonatkozású periodikumot ír le. (1983. 118 l.)

A szülői mesterség címmel adott ki általános iskolás gyermekek szüleinek szóló ajánló jegyzéket a kaposvári Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár gyermekrészlege. A három fejezetből álló jegyzék külön közli az alsó és a felső tagozatos gyermekek nevelésével kapcsolatban ajánlott könyvek leírásait, illetve azon munkák kínálatát, amelyeket mind a szülők, mind a gyermekek kezükbe vehetnek. A 800 példányban sokszorosított jegyzékben szereplő valamennyi kötet tartalmáról 3–4 mondatos annotációk tájékoztatják az olvasókat. ([1984] 19 l.)

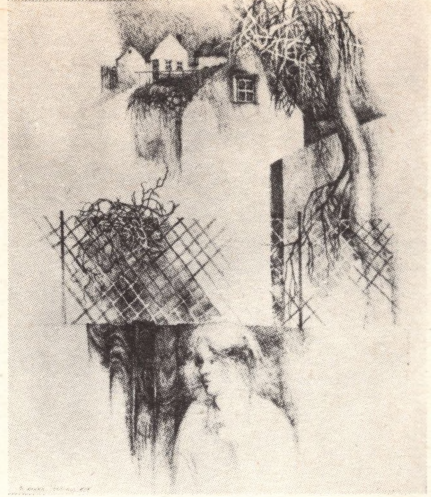
Az Analóg-digitális átalakítók a címe és a tárgya az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár *A tudomány és technika újdonságai magyar nyelven* c. ajánló bibliográfiai sorozatában megjelent 113. füzetnek, amely az elmúlt 4–5 évben beszerzett szakirodalmából válogatott 61 munkáról ad tájékoztatást. A bibliográfiát *Varga Péter* villamosmérnök állította össze, és ő írta az annotációkat, valamint a tárgykör felosztását és alapfogalmait tárgyaló előszót is. (1984. V, 32 l. Soksz.)

IMF[-] és Világbank[-] publikációk a Magyar Nemzeti Bank szakkönyvtárában 1945–1982 címmel a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank-csoport, valamint az ICSID, a beruházási viták rendezésével foglalkozó nemzetközi központ intézményi vonatkozású, valamint általános érdekű kiadványait számbavevő állományjegyzéket adott ki a Magyar Nemzeti Bank szakkönyvtára. *Paris István*né összeállításra több mint ötszáz dokumentumot regisztrál az említett intézmények szerinti csoportosításban, ezen belül pedig műfaji bontásban — mutaték nélkül. (1982. 94 l. Soksz.)

Training of industrial information officers címmel, angol nyelven megjelent az ipari szakinformátorok képzéséről 1983. szeptember 29-én Budapesten tartott FID-szeminárium előadásainak anyaga. A kiadvány korlátozott példányszámban, 200 Ft-os áron kapható az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár szerkesztési főosztályán, Budapest, VIII., Reviczky u. 6. III. 309.

December 1-ig a szerkesztőségbe érkezett periodikus kiadványok: *Debreceni Hívatagó*. 1984. november (Debreceni Városi Könyvtár); *Gazdaságpolitikai Tájékoztató*. 1984/10. sz., október (Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján); *Irodalomkutatások. Az általános és a szakkönyvtárakban elvégzett irodalomkutatások jegyzéke*. 1984. november (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Könyvtári kiadványok a Hajdú-Bihar megyei Könyvtárba beérkezett kötelepéldányok alapján*. 1984. október (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen); *Könyvtári Tájékoztató*. 1984/9—10. sz., 1984. szept. 1.—1984. okt. 31. (Aluterv-FKI. Alumíniumipari Tervező[-] és Kutatóintézet); *Könyvtári Tájékoztató*. 1984/11. sz. november. Melléklete: *Sajtófigyelő* 1984. júl. 1.—szept. 30. (Nagyközségi Könyvtár, Edelény); *Kurrens külföldi időszaki kiadványok a magyar könyvtárakban*. 4. Lelöhelyjegyzék. 1980/82. *Új indulású és megváltozott című kiadványok lelöhelyadatai* (Országos Széchényi Könyvtár); *Külföldi jogi dokumentáció. Permutált index*. 1984/1. sz. (Országgyűlési Könyvtár); *Külföldön megjelent fontosabb legújabbkori történelmi és politikai művek jegyzéke*. 1984. harmadik negyedév (Országgyűlési Könyvtár); *Magyar Közgazdasági Irodalom. Bibliográfia*. 1980 ([A] Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára); *A Közlekedéstudományi Intézet szakkönyvtárának* 1984. IV. negyedévi gyara-

podási jegyzéke. (Közlekedéstudományi Intézet. Közúti Közlekedési Dokumentációs és Tájékoztató Központ); *A műszaki könyv- és dokumentumtár állománygyarapodási jegyzéke*. 1984. szeptember, 1984. október (Anyagmozgatási és Csomagolási Intézet); *Oktatástechnológiai Információk. Ajánló irodalom*. '84/3. (Országos Oktatástechnikai Központ, Veszprém); *OMIKK híradó*. 1984/10. sz., 1984/11. sz. (Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár); *Somogy a sajtó tükrében. A megyei könyvtár sajtófigyelője*. 1984. III. negyedév ([Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár, Kaposvár]); *Szakirodalmi Gyorstájékoztató*. 1984/9—10. sz. (Testnevelési Főiskola, Könyvtár); *A szakszervezeti irodalom cikkbibliográfiája. (Válogatás.)* 1984. szeptember (A Szakszervezetek Vas megyei Tanácsának Központi Könyvtára, Szombathely); *Tájékoztató az 1982-ben elkészült tanulmányokról*. ([A] Szakszervezetek Elméleti Kutatóintézete, Dokumentáció); *Tájékoztató jegyzék vezetők számára*. 1984/10. sz., október (Hajdú-Bihar megyei Tanács, Debrecen); *Tartalomjegyzék-módsolat megrendeléséhez ajánlott folyóiratok jegyzéke*. 1985. (Országgyűlési Könyvtár); *Újabb külföldi szerzemények (tudományos és ismeretterjesztő művek)*. 1984/1. sz., január—március (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár); *Új Média. Audiovizuális állománygyarapítási tanácsadó*. 1984/3. sz. (Országos Oktatástechnikai Központ, Veszprém); *Mutató '83. Az Új Média... 1983. évfolyamának mutatója* 838001—838420. (Országos Oktatástechnikai Központ); *Új szerzemények tájékoztatója*. 1984/85. 2. sz. ([A] SZOT Központi Iskola könyvtára); *Utak javítása és karbantartása. Kiegészítés az 1977-ben, 1979-ben, 1980-ban, 1982-ben és 1983-ban megjelent hasonló című és tárgyú bibliográfiához*. (Közlekedéstudományi Intézet, Közúti Közlekedési Dokumentációs és Tájékoztató Központ); *Vas megye irodalma*. 1983. ápr. 1.—jún. 31. [!] (A Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár bibliográfiai füzetei 78.); *Világszerte*. 1984/11. sz. (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum).

HERNÁDI PAULA
grafikáiból
(Cikkünket lásd a 46. oldalon)

